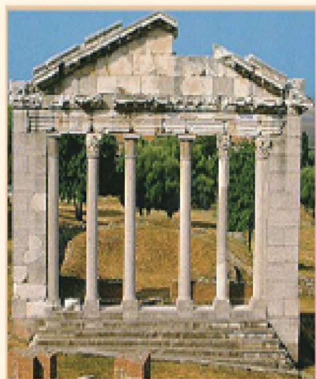
Η ΕΘΝΙΚΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ

ΘΕΟΦΑΝΗΣ ΜΑΛΚΙΔΗΣ

ΘΕΟΦΑΝΗΣ ΜΑΛΚΙΔΗΣ

Η ΕΘΝΙΚΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ

ΠΑΝΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Ο ΘΕΟΦΑΝΗΣ ΜΑΛΚΙΔΗΣ είναι διδάσκων Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών και διδάσκει σύγχρονη πολιτική, κοινωνία και οικονομία των Βαλκανίων και του Ευξείνου Πόντου, στο Τμήμα Γλώσσας, Φιλολογίας και Πολιτισμού Παρευξείνιων Χωρών του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης.. Κυριότερα έργα του είναι τα εξής:

- *Η πολιτική της Ελλάδας και της Τουρκίας για τη Θράκη, μετά την ένταξή τους στο ΝΑΤΟ*
- *Οικονομία και κοινωνία στον Παρευξείνιο χώρο*
- *Ευρωπαϊκή Ένωση και Παρευξείνιος Χώρος*
- *Πολιτική, οικονομία και κοινωνία στη σύγχρονη Ρωσία*
- *Εθνικές και διεθνείς διαστάσεις του Ποντιακού ζητήματος*
- *Όψεις του αλβανικού εθνικού ζητήματος*
- *Οι Ελληνοαλβανικές σχέσεις*

Επίσης έχει επιμεληθεί τους συλλογικούς τόμους: «Aspects of South-eastern Europe and Black Sea after the Cold War» και «Μετασχηματισμοί της συλλογικής ταυτότητας των Πομάκων» (με τον Ν. Κόκκα).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η ΕΘΝΙΚΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ

ΘΕΟΦΑΝΗΣ ΜΑΛΚΙΔΗΣ

ΘΕΟΦΑΝΗΣ ΜΑΛΚΙΔΗΣ

Η ΕΘΝΙΚΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ

ΠΑΝΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Ο ΘΕΟΦΑΝΗΣ ΜΑΛΚΙΔΗΣ είναι διδάκτωρ Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών και διδάσκει σύγχρονη πολιτική, κοινωνία και οικονομία των Βαλκανίων και του Εύξεινου Πόντου, στο Τμήμα Γλώσσας, Φιλολογίας και Πολιτισμού Παρευξείνιων Χωρών του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης,. Κυριότερα έργα του είναι τα εξής:

- *Η πολιτική της Ελλάδας και της Τουρκίας για τη Θράκη, μετά την ένταξή τους στο ΝΑΤΟ*
- *Οικονομία και κοινωνία στον Παρευξείνιο χώρο*
- *Ευρωπαϊκή Ένωση και Παρευξείνιος Χώρος*
- *Πολιτική, οικονομία και κοινωνία στη σύγχρονη Ρωσία*
- *Εθνικές και διεθνείς διαστάσεις του Ποντιακού ζητήματος*
- *Όψεις του αλβανικού εθνικού ζητήματος*
- *Οι Ελληνοαλβανικές σχέσεις*

Επίσης έχει επιμεληθεί τους συλλογικούς τόμους: «Aspects of South-eastern Europe and Black Sea after the Cold War» και «Μετασχηματισμοί της συλλογικής ταυτότητας των Ποντίων» (με τον Ν. Κόκκα).

ΠΑΝΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ
ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Η ΕΘΝΙΚΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ

2007

Το κείμενο συντάχθηκε από τον Δρ Θεοφάνη Μαλκίδη, του Δημοκρίτειου Πανεπιστήμιου Θράκης, για την Πανηπειρωτική Ομοσπονδία Αμερικής (2007).

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το βιβλίο αποτελεί μία γενική αναφορά στο Βορειοηπειρωτικό ζήτημα, στο ζήτημα της ελληνικής μειονότητας που ζει στην Αλβανία και στοχεύει στην εισαγωγή του θέματος τόσο στο ελληνικό όσο και κυρίως στο διεθνές περιβάλλον.

Το βιβλίο αποτελεί συμβολή της Πανηπειρωτικής Ομοσπονδίας Αμερικής στην προάσπιση των δικαιωμάτων της ελληνικής μειονότητας που ζει στην Αλβανία και μαζί με όλες τις πρωτοβουλίες που έχουν αναλάβει οι εκπρόσωποι των Ελλήνων, αποσκοπεί στη ανάδειξη του θέματος.

Περιλαμβάνει μία ιστορική ανασκόπηση της πορείας των Ελλήνων που ζουν στο αλβανικό κράτος, μίας αυτόχθονης εθνικής ομάδας, η οποία έχοντας να αντιμετωπίσει παλιές προκλήσεις (περίοδος συγκρότησης του αλβανικού κράτους, περίοδος διακυβέρνησης του κομμουνιστικού καθεστώτος του Ενβέρ Χότζα) αλλά και σύγχρονες (περίοδος μετάβασης), προσπαθεί να κατοχυρώσει τα δικαιώματά της και να τα προβάλλει διεθνώς όταν αυτά δεν εφαρμόζονται και όταν καταπατούνται.

Μεγάλα προβλήματα όπως η εκπαίδευση των μελών της ελληνικής μειονότητας, η θρησκευτική της ελευθερία, η απόδοση στους δικαιούχους των ιδιωτικών, κοινοτικών και εκκλησιαστικών περιουσιών, η μη υλοποίηση από την αλβανική πλευρά των δεσμεύσεων για τα ανθρώπινα και μειονοτικά δικαιώματα, η τρομοκρατία εναντίον παραμένουν άλυτα και εντείνονται. Μάλιστα μέσα στο εθνικιστικό κλίμα που αναπτύσσεται στην Αλβανία, μια

σειρά από ενέργειες της αλβανικής κυβέρνησης στράφηκαν κατά της ελληνικής μειονότητας με στόχο την οριστική απομάκρυνση του ελληνικού πληθυσμού.
Στην Πανηπειρωτική Ομοσπονδία Αμερικής πιστεύουμε ότι το ζήτημα της ελληνικής μειονότητας στην Αλβανία, πρέπει να αποτελεί κυρίαρχο θέμα στις ελληνοαλβανικές σχέσεις, στις διαπραγματεύσεις της Αλβανίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση, ως ζήτημα εξέλιξης ή όχι της σχέσης των δύο πλευρών και της προόδου με άλλους ευρωπαϊκούς και διεθνείς οργανισμούς (ΟΗΕ, ΝΑΤΟ, ΟΑΣΕ,).
Συνεπώς ο κυριότερος στόχος θα πρέπει να είναι ο σεβασμός και η πλήρης άσκηση των πολιτικών, πολιτιστικών, εκπαιδευτικών δικαιωμάτων της ελληνικής μειονότητας. Οι εθνικές μειονότητες και ειδικότερα η ελληνική μειονότητα δεν είναι περιθωριακό στοιχείο των κρατών της Βαλκανικής χερσονήσου και της Αλβανίας αλλά ένα δημιουργικό της τμήμα. Υπό τον όρο αυτό είναι αναγκαίος ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων της ελληνικής μειονότητας όπως εγγυώνται οι διεθνείς οργανισμοί, συμβάσεις και συνθήκες, αλλά και η αλβανική νομοθεσία. Και σ΄ αυτό κλίμα εντάσσεται αυτή η πρωτοβουλία μας με την έκδοση αυτού του βιβλίου, πρωτοβουλία η οποία ελπίζουμε να βρει πολλούς και σημαντικούς συμπαραστάτες.

Μιχάλης Σέρβος
Πρόεδρος της Πανηπειρωτικής Ομοσπονδίας Αμερικής
Φλόριντα Απρίλιος 2007.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ

Η παρουσία των Ελλήνων Ηπειρωτών στην Αλβανία καταγράφεται από την αρχαιότητα έως σήμερα, ως αυτόχθονη πληθυσμιακή ομάδα, εμφανίζοντας δράση ιδιαίτερης πολιτισμικής αξίας και παγκόσμιας σημασίας.

28 Νοεμβρίου 1912
Ανακήρυξη της Ανεξαρτησίας της Αλβανίας στον Αυλώνα.

7 Δεκεμβρίου 1912
Απελευθέρωση της ΚΟΡΥΤΣΑΣ από τον ελληνικό στρατό.

20 Δεκεμβρίου 1912
Αναγνώριση της ανεξαρτησίας της Αλβανίας από τους πρεσβευτές των Μεγάλων Δυνάμεων στο Λονδίνο.

21 Φεβρουαρίου 1913
Απελευθέρωση ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ από τον ελληνικό στρατό.

3 Μαρτίου 1913
Κατάληψη ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΥ και ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ από τον ελληνικό στρατό.

6 Μαρτίου 1913
Απελευθερώνεται το ΤΕΠΕΛΕΝΙ και στη συνέχεια η ΧΕΙΜΑΡΑ, το ΚΟΥΡΒΕΛΕΣΙ, η ΠΡΕΜΕΤΗ και το ΛΕΣΚΟΒΙΚΗ.

17 Μαΐου 1913
Υπογραφή ειρήνης μεταξύ του Οθωμανικού κράτους και των Βαλκανικών Συμμάχων.

30 Μαΐου 1913
Υπογράφεται στο Λονδίνο η Συνθήκη ειρήνης. Βάσει του άρθρου 3, ανατίθεται στις έξι (6) μεγάλες δυνάμεις, ΑΓΓΛΙΑ, ΓΑΛΛΙΑ, ΑΥΣΤΡΟΟΥΓΓΑΡΙΑ, ΓΕΡΜΑΝΙΑ, ΙΤΑΛΙΑ και ΡΩΣΙΑ, ο διακανονισμός των συνόρων του νεοσύστατου Αλβανικού κράτους. Στο νεοσύστατο Αλβανικό κράτος δόθηκε δυστυχώς όλη η Βόρειος Ήπειρος δηλαδή η ΧΕΙΜΑΡΑ, το ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟ, η ΚΟΡΥΤΣΑ, η ΠΡΕΜΕΤΗ, το ΔΕΛΒΙΝΟ, οι ΑΓΙΟΙ ΣΑΡΑΝΤΑ κ.λ.π.. περιοχές όπου υπήρχε πλειοψηφία του ελληνικού πληθυσμού και μάλιστα αυτόχθονου.
Η περιοχή ονομάζεται Βόρειος Ήπειρος και οι Έλληνες Βορεοηπειρώτες

29 Ιουλίου 1913
Υπογράφεται στο Λονδίνο πρωτόκολλο περί της ανεξαρτησίας της

Αλβανίας υπό των έξι μεγάλων δυνάμεων.

8 Αυγούστου 1913
Υπογραφή του Πρωτοκόλλου του Λονδίνου, με το οποίο αναγνωρίζεται ότι τα βόρεια σύνορα της Αλβανίας με την Ελλάδα θα περιελάμβαναν αφ' ενός μεν την περιοχή Κορυτσάς αφ' ετέρου δε την ακτή μέχρι της Φτελιάς. Μεταξύ αυτών των δύο σημείων, τα σύνορα θα καθορίζονταν από επιτροπή βάσει γεωγραφικών και εθνολογικών δεδομένων, των τελευταίων βάσει της γλώσσας που μιλούσαν οι πληθυσμοί.

17 Δεκεμβρίου 1913
Η επιτροπή βγάζει την απόφαση της, γνωστή σαν πρωτόκολλο της Φλωρεντίας.

13 Φεβρουαρίου 1914
Οι μεγάλες δυνάμεις κοινοποιούν στην Ελλάδα, την συνοριακή γραμμή Ελλάδος και Αλβανίας και την προσκαλούν να αποσύρει τα στρατεύματά της.

28 Φεβρουαρίου 1914
Κηρύσσεται η αυτόνομη δημοκρατία της Βορείου Ηπείρου με Πρωθυπουργό τον Έλληνα πολιτικό Γεώργιο Χρηστάκη Ζωγράφο. Σε διακοίνωσή τους οι εξεγερθέντες Βορειο-Ηπειρώτες προς τις Μεγάλες Δυνάμεις εκφράζουν την απογοήτευση τους και τον πόνο τους για την αγνόηση των δικαίων τους.

17 Μαΐου 1914
Υπογράφεται το πρωτόκολλο της ΚΕΡΚΥΡΑΣ το οποίο εξασφάλιζε την αυτονομία της Βορείου Ηπείρου. Το κείμενο του Πρωτοκόλλου της Κέρκυρας ανέφερε τα εξής:

1. Η Βόρειος Ήπειρος είναι αυτόνομη.
2. Αναγνωρίζει την Βασιλέα Γουλιέλμο Βηδ ως νόμιμο αυτής βασιλέα.

3. Αποστέλλει βουλευτές στο Αλβανικό Κοινοβούλιο.
4. Η επίσημη γλώσσα της Βορείου Ηπείρου είναι η ελληνική.
5. Η υποχρεωτική γλώσσα των σχολείων είναι η ελληνική, διδασκομένης και της Αλβανικής προαιρετικώς.

6. Οι Ηπειρώτες έχουν δικαίωμα να διατηρούν ιδία στρατιωτική δύναμη, με δικούς τους αξιωματικούς, την οποία η αλβανική κυβέρνηση δεν μπορεί να μεταχειρισθεί έξω από τα όρια της Βορείου Ηπείρου.

20 Ιουνίου 1914
Οι Μεγάλες Δυνάμεις εξαναγκάζονται να εγκρίνουν το Πρωτόκολλο της Κέρκυρας.

23 Ιουνίου 1914
Καταλαμβάνεται και η περιφέρεια ΚΟΡΥΤΣΑΣ. Ο Πρόεδρος της Διεθνούς Επιτροπής γνωστοποιεί στη κυβέρνηση της αυτόνομης δημοκρατίας της Βορείου Ηπείρου ότι ο ανώτατος άρχων της Αλβανίας Γουλιέλμος Βηδ και η κυβέρνησή του αποδέχονται στο ακέραιο το πρωτόκολλο της Κέρκυρας.

Οκτώβριος 1914
Οι Μεγάλες Δυνάμεις δίδουν εντολή στην Ελλάδα να ανακαταλάβη την Βόρειο Ήπειρο για λόγους ασφαλείας.

26 Απριλίου 1915
Στην Ιταλία παραχωρείται ο ΑΥΛΩΝΑΣ και ενδοχώρα ικανή για άμυνα και στην Ελλάδα η Βόρεια Ήπειρος της οποίας 16 αντιπρόσωποι θα μετέχουν στο Ελληνικό Κοινοβούλιο από 15/12/1915.

17 Οκτωβρίου 1918
Υπογράφεται υπό των εμπολέμων στον ΜΟΥΔΡΟ η ανακωχή. Τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Ο Άγγλος πρέσβης στην Αθήνα προτείνει εκτός της Βορείου Ηπείρου να πάρει η Ελλάδα τα Δωδεκάνησα και την ΚΥΠΡΟ.

29 Ιουνίου 1919
Η Ιταλία αποδέχεται τα νέα σύνορα Αλβανίας - Ελλάδας τα οποία είχαν δεχθεί πριν και οι Αλβανοί. Συμφωνία Βενιζέλου - Τιτόνι.

13 Ιανουαρίου 1920
Εγκρίνεται από το ανώτατο συμμαχικό συμβούλιο η συμφωνία Βενιζέλου - Τιτόνι (Υπουργός Εξωτερικών της Ιταλίας), την οποία γνωστοποίηση ο Βενιζέλος στο Συμβούλιο, που επιδοκιμάζεται και από τον Πρόεδρο των ΗΠΑ Ουίλσων την 10η και 25η Φεβρουαρίου 1920.

14 Ιανουαρίου 1920
Η γραμματεία του Συμβουλίου κοινοποιεί στη Νοτιοσλαβία (μέρος της παλιάς Γιουγκοσλαβίας) μεταξύ των άλλων ότι η Βόρειος Ήπειρος επιδικάζεται στην Ελλάδα.

15 Μαΐου 1920
Υπογράφεται συμφωνία μεταξύ Ελλάδος - Αλβανίας στη Καπιστίτσα. Οι Αλβανοί αναλαμβάνουν υποχρεώσεις έναντι του ελληνικού στοιχείου μέχρις των τελικών αποφάσεων των μεγάλων.

17 Μαΐου 1920
Η Αμερικανική Γερουσία ψηφίζει ότι η Βόρειο Ήπειρος χωρίς εξαίρεση της ΚΟΡΥΤΣΑΣ πρέπει να παραχωρηθεί στην Ελλάδα καθώς και τα Δωδεκάνησα και η δυτική πλευρά της Μικράς Ασίας.

2 Οκτωβρίου 1921
Ο αντιπρόσωπος της Αλβανίας στην Κοινωνία των Εθνών (ο

αντίστοιχος ΟΗΕ μετά των Α' Παγκόσμιο Πόλεμο στη Γενεύη) καταθέτει δήλωση ότι, η Αλβανία αναλαμβάνει την υποχρέωση να σεβαστεί τα θρησκευτικά και εκπαιδευτικά δικαιώματα των Ελλήνων - Βορειοηπειρωτών.

Απρίλιος 1935
Οι Βορειοηπειρώτες αναγκάζονται να προσφύγουν για την παραβίαση εκπαιδευτικών δικαιωμάτων στο διεθνές δικαστήριο της Χάγης όπου δικαιώνονται.

7 Απριλίου 1939
Η κατάσταση χειροτερεύει πολύ για τους Έλληνες αφού η Αλβανία ενώνεται με τις δυνάμεις του Άξονα και πολεμά ως σύμμαχός της καθόλη τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

28 Οκτωβρίου 1940
Η Ιταλία απαιτεί από την Ελλάδα, να της επιτρέψει να την καταλάβει τα σύνορα. Με την ελληνική άρνηση τα Ιταλικά στρατεύματα ενισχυμένα και με τάγματα Αλβανών επιτίθενται κατά του Ελληνικού στρατού αλλά αποκρούεται. Ο ελληνικός στρατός αντεπιτίθεται και για μια ακόμη φορά καταλαμβάνει και ελευθερώνει τη Βόρειο Ήπειρο. Η Ελλάδα είναι η μόνη χώρα που νικά τον Άξονα το 1940-1941.

6 Απριλίου 1941
Η Γερμανία επιτίθεται κατά της Ελλάδος μέσω Βουλγαρίας και καταλαμβάνει την Ελλάδα. Ο ΧΙΤΛΕΡ εντυπωσιασμένος από τον ελληνικό στρατό διατάσσει να μην συλληφθούν οι Έλληνες στρατιώτες αιχμάλωτοι, οι δε αξιωματικοί να γυρίσουν σπίτια τους με τα όπλα τους.

Ιούνιος 1942
Η εξόριστη ελληνική κυβέρνηση στην Αίγυπτο, με υπόμνημα της στους μεγάλους ΗΠΑ, ΕΣΣΔ και ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΑΝΙΑ, ζητά την απόδοση της Βορείου Ηπείρου.

12 Οκτωβρίου 1944
Η ελληνική κυβέρνηση διακηρύσσει ότι η Βόρειος Ήπειρος αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της Ελλάδος.

Ιούνιος 1945
Η συνταγματική επιτροπή επί των εξωτερικών υποθέσεων της Ελλάδος προτείνει στην κυβέρνηση την κατάληψη της Βορείου Ηπείρου από τον ελληνικό στρατό, για να μην χαθούν τα δικαιώματα μας.

Ιανουάριος 1946
Ανακήρυξη της Λαϊκής Δημοκρατίας της Αλβανίας. Διωγμός της ελληνικής μειονότητας. Πολλοί εκτελούνται, στέλνονται σε καταναγκαστικά έργα, φυλακίζονται, ενώ η ιδιοκτησία των δημεύεται. Ακολουθεί μία συστηματική και συνεχή διάβρωση της ελληνικής μειονότητας με διασπορά σε άλλες περιοχές, παράλληλη εγκατάσταση Αλβανών στις μειονοτικές περιοχές, ενώ δημιούργησε συνθήκες αποκοπής από τη ελληνική πολιτιστική παράδοση Η εξορία των Ελλήνων συνδυαζόταν και με την εξορία ολόκληρης της οικογένειας ή την περιθωριοποίησή της στους χώρους διαβίωσή της. Δημογραφική εξαφάνιση με πλαστές απογραφές πληθυσμού.
Ονοματοδοσία σε Έλληνες αλβανικών ονομάτων, δημιουργία νέων οικισμών με κατοίκους αλβανούς μουσουλμανικού θρησκεύματος εντός των αμιγών μειονοτικών περιοχών. Καθεστώς της επιτηρούμενης ζώνης στις μειονοτικές περιοχές, της απαγόρευσης της κυκλοφορίας και των κατασταλτικών μέτρων (π.χ ηλεκτροφόρα σύρματα στα σύνορα με την Ελλάδα, κ.ά.), παρά τη θέληση της Ελλάδας η ύπαρξη της μειονότητας να είναι συντελεστής φιλίας και γέφυρας ανάμεσα στους λαούς. Περιορισμός της παρουσίας της ελληνικής μειονότητας μόνο σε 99 οικισμούς.

26 Μαρτίου 1946
Η επιτροπή επί των εξωτερικών υποθέσεων της Αμερικανικής Γερουσίας ψηφίζει ότι η Βόρειος Ήπειρος και τα Δωδεκάνησα πρέπει να αποδοθούν στην Ελλάδα. Κάποια ελπίδα διαφαίνεται. Αυτό όμως

εξέφραζε μια ευχή που δεν ήταν υποχρεωτικό για τη συνδιάσκεψη της ειρήνης.

15 Μαΐου 1946
Ο Υπουργός Εξωτερικών της Μεγάλης Βρετανίας, ΜΠΕΒΙΝ τάσσεται ευνοϊκά υπέρ του ελληνικού αιτήματος στο συνέδριο του Συμβουλίου των Υπουργών των Εξωτερικών των νικητών.

29 Ιουνίου 1946
Η Αμερικανική Γερουσία ψηφίζει την απόδοση της Βορείου Ηπείρου και των Δωδεκανήσων στην Ελλάδα.

21 Ιουλίου 1946
Αρχίζει στο Παρίσι η συνδιάσκεψη των 21 κρατών νικητών.

30 Αυγούστου 1946
Στην Ημερήσια Διάταξη εγγράφεται το αίτημα της Ελλάδας για την Βόρειο Ήπειρο, αλλά δεν συζητείται, παρ' ότι γίνεται δεκτό και αναβάλλεται να συζητηθεί στην άλλη συνεδρία.

28 Σεπτεμβρίου 1946
Επανέρχεται το θέμα της Βορείου Ηπείρου που δεν είχε συζητηθεί. Με παρέμβαση, της ΕΣΣΔ και της Γιουγκοσλαβίας, παραπέμπεται να συζητηθεί από το Συμβούλιου των Υπουργών των Εξωτερικών.

Νοέμβριος 1946
Επανάρχεται το θέμα και η ΕΣΣΔ συμφωνεί μεν με ΑΓΓΛΙΑΣ, ΗΠΑ και ΓΑΛΛΙΑΣ αλλά το παραπέμπει για οριστική απόφαση όταν λυθή το Γερμανικό ζήτημα. Με την υπογραφή δε της Συνθήκης Ειρήνης με την Ιταλία η Ελλάδα διατηρεί τα δικαιώματα της επί της Αλβανίας μέχρι να αποφασίσουν οι Υπουργοί των Εξωτερικών.

Νοέμβριος 1967
Η Αλβανία γίνεται αθειστικό κράτος. Νέοι διωγμοί της ελληνικής μειονότητας.

Μάϊος 1971
Μετά από ελληνική πρωτοβουλία πραγματοποιείται η αποκατάσταση των διπλωματικών σχέσεων Ελλάδας και Αλβανίας, χωρίς να υπάρξει καλυτεύρευση των όρων διαβίωσης της ελληνικής μειονότητας

1984-1988
Από το 1984 και έως το 1988 η Ειδική Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ καταδικάζει την Αλβανία για παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων της Ελληνικής μειονότητας. Ανάλογο ήταν και το πνεύμα των εκθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών των ΗΠΑ, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (ψηφίσματα της 9/4/1983 και 9/10/1985), και της Διεθνούς Αμνηστίας.

Αύγουστος 1987
Η ελληνική κυβέρνηση, σε μία κίνηση καλής θέλησης άρει το εμπόλεμο με την Αλβανία, χωρίς όμως να υπάρξει καλυτέρευση των όρων διαβίωσης της ελληνικής μειονότητας.

Φεβρουάριος 1990 – Μάρτιος 1991
Κατάρρευση του καθεστώτος στην Αλβανία. Διωγμός της ελληνικής μειονότητας και φυγή προς την Ελλάδα.

1991-1995
Νέες διώξεις της ελληνικής μειονότητας με τη φυλάκιση των στελεχών του ελληνικού κόμματος Ομόνοια, διωγμούς, απαγωγές ελλήνων νομαρχών κλπ.

Μάρτιος 1996
Σύμφωνο Φιλίας, Συνεργασίας, Καλής Γειτονίας και Ασφάλειας που υπέγραψε η Ελλάδα με την Αλβανία το 1996. *«Η Ελληνική Εθνική Μειονότητα στην Αλβανία συνέβαλε και εξακολουθεί να συμβάλλει σημαντικά στη ζωή της κοινωνίας της Αλβανίας και αποτελεί παράγοντα για την ανάπτυξη της φιλίας μεταξύ των δύο χωρών».*

Ιανουάριος 1997

Νέες διώξεις των Ελλήνων με αφορμή το οικονομικό σκάνδαλο των παρατραπεζών.

1997 – σήμερα

1. δημογραφική αποψίλωση του πληθυσμού και προώθηση της εσωτερικής μετανάστευσης από το Βορρά στο Νότο.
2.- ανασφάλεια η οποία αποτελεί για τους Έλληνες έναν από τους βασικούς λόγους φυγής προς την Ελλάδα
3.- μαρασμός της οικονομικής δραστηριότητας. Οι υφαρπαγές και οι κλοπές ζώων, οι ληστείες εξοπλισμών, οι απαγωγές και οι εκβιασμοί κατά των Ελλήνων επιχειρηματιών δεν επιτρέπουν την άνθιση του οικονομικού τομέα στην περιοχή.
4. παράλυση της δράσης των θεσμών της ελληνικής μειονότητας, αποκλεισμός από την συμμετοχή στον κρατικό μηχανισμό. Νοθεία στις εκλογές για την εκπροσώπηση των Ελλήνων στα κρατικά όργανα.
5. Παραβίαση ειδικών δικαιωμάτων που αφορούν την εκδήλωση και ανάπτυξη της εθνικής ταυτότητας, όπως η εκπαίδευση στην μητρική γλώσσα, ο αυτοπροσδιορισμός όσον αφορά την εθνικότητα, το καθεστώς παρεμπόδισης σε ο, τι αφορά την επαναφορά της ελληνικής εθνικότητας, κλπ, η οποία συνδέεται με την προσπάθεια εθνολογικής αλλοίωσης της ελληνικής μειονότητας ως αυτόχθονης.
6. Παραβίαση των δικαιωμάτων της ελληνικής μειονότητας το δικαίωμα του αυτοπροσδιορισμού, η επιλογή μεταχειρίσεως, η ελεύθερη και διασυνοριακή επικοινωνία, η ατομική και από κοινού άσκηση ειδικών δικαιωμάτων, η ίδρυση συλλόγων, η συμμετοχή στην ζωή της χώρας, η συμμετοχή σε αποφάσεις που αφορούν τις μειονότητες, ο σεβασμός της πληθυσμιακής συνθέσεως και των ορίων των μειονοτικών περιοχών, η ίδρυση πολιτικών κομμάτων, η αυτονομία, εθνοτικά / πολιτιστικά δικαιώματα, θρησκευτικά δικαιώματα, γλωσσικά δικαιώματα και εκπαιδευτικά δικαιώματα.

Μη υλοποίηση από την Αλβανία των δεσμεύσεών της που απορρέουν από τον Καταστατικό Χάρτη του ΟΗΕ (1945), την Οικουμενική Διακήρυξη Δικαιωμάτων του ανθρώπου (1948) καθώς και τα δύο Διεθνή Σύμφωνα του 1966, το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα που τέθηκε σε ισχύ το 1976 και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα,

τη Σύμβαση για την Πρόληψη και Τιμωρία του Εγκλήματος της Γενοκτονίας (1948), τη Διακήρυξη για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Φυλετικών Διακρίσεων (1963), τη Διεθνή Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Φυλετικών Διακρίσεων (1965) και τη Διακήρυξη για τα Δικαιώματα των Ατόμων που Ανήκουν σε Εθνικές, Θρησκευτικές και Γλωσσικές Μειονότητες (1992), τον Ευρωπαϊκό Χάρτη των Περιφερειακών ή Μειονοτικών Γλωσσών (1992) και την Σύμβαση - Πλαίσιο για την Προστασία των Εθνικών Μειονοτήτων (1995) του Συμβουλίου της Ευρώπης, την Τελική Πράξη του Ελσίνκι (1975), το Καταληκτικό Κείμενο της Βιέννης (1989), το Κείμενο της Κοπεγχάγης για την Ανθρώπινη Διάσταση (1990), την Χάρτα των Παρισίων για Μια Νέα Ευρώπη (1990) και το Κείμενο του Ελσίνκι (1992) του ΟΑΣΕ, του θεσμικού πλαισίου περί προστασίας των μειονοτήτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Η ΕΕ υπέγραψε με την Αλβανία την 12η Ιουνίου 2006, τη Συμφωνία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης (ΣΣΣ) με τη ΕΕ, ως πρώτο στάδιο για την ένταξή της).
Στις παραβιάσεις των δκαιωμάτων της ελληνικής μειονότητας αναφέρονται και εκθέσεις ξένων κυβερνήσεων (ΗΠΑ) και διεθνών οργανισμών (Διεθνής Αμνηστεία)

1.Οι Βορειοηπειρώτες. Μια αυτόχθονη ελληνική μειονότητα στην Αλβανία.

Οι Έλληνες της Βορείου Ηπείρου αποτέλεσαν το κεντρικό ίσως ζήτημα γύρω από το οποίο περιστράφηκαν οι ελληνο-αλβανικές σχέσεις από τη συγκρότηση του αλβανικού κράτους μέχρι σήμερα. Ήπειρος ή Άπειρος όπου και ο χώρο διαβίωσης της αυτόχθονης ελληνικής μειονότητας σημαίνει στεριά και είναι πιθανώς η ονομασία που έδωσαν στην περιοχή οι αρχαίοι κάτοικοι των Ιόνιων νησιών[1]. Τα όρια της Ηπείρου, από τους μυθικούς χρόνους, εκτείνονται από τον Αμβρακικό κόλπο νότια μέχρι το Γενούσο (Σκούμπι) ποταμό βόρεια σύμφωνα με το Στράβωνα-ο Θουκυδίδης τα τοποθετεί στην Επίδαμνο[2], αποικία της Κορίνθου (σημερινό Δυρράχιο)- και από το Ιόνιο πέλαγος δυτικά μέχρι την οροσειρά της Πίνδου ανατολικά.
Σύμφωνα με τους αρχαίους και βυζαντινούς συγγραφείς η Ήπειρος- στη μυθολογία αναφέρεται ως η αδελφή του Πενθέα, εγγονή του Κάδμου και της Αρμονίας και ο βασιλιάς της Θήβας Κάδμος αφήνει την τελευταία του πνοή στον ποταμό Δρίνο [3]- αποτελούσε την κοιτίδα του αρχαίου Ελληνισμού. Ο Αριστοτέλης την αποκαλεί *«Ελλάδα την αρχαίαν»,* ενώ ο μεγαλύτερος γεωγράφος της αρχαιότητας ο Στράβων αναφέρει σχετικά: «*Ταύτην δη την οδό εκ των περί την Επίδαμνον και Απολλωνίαν τόπων ιούσιν εν δεξιά μεν εστί τα Ηπειρωτικά έθνη , κλυζόμενα τω Σικελικώ πελάγει μέχρι Αμβρακικού κόλπου , εν αριστερά δε τα όρη τα των Ιλλυριών , ά προδιήλθομεν και τα έθνη τα παροικούντα»*[4]. Η οδός στην οποία αναφέρεται ο Στράβων είναι η Εγνατία που ακολουθεί την κατεύθυνση της κοιλάδας του Γενούσου. Ο Στέφανος Βυζάντιος στο έργο του «Εθνικά» αναφέρει ότι *«Εκαταίος ο Μιλήσιος λιμένα καλεί Ηπείρου Ωρικόν (η ευβοϊκή αποικία στον κόλπο της Αυλώνας) εν τη Ευρώπη*», ενώ ο Κλαύδιος Πτολεμαίος *«Αρχή Ελλάδος από Ωρυκίας και αρχέγονος Ελλάς Ήπειρος».* Ο Προκόπιος αναφέρει ότι *«Έλληνες εισίν, Ηπειρώται καλούμενοι, άχρι Επιδάμνου πόλεως, ήπερ επιθαλαττία οικείται»*[5]. Ο Προκόπιος (6ος αιώνας) αναφέρει ότι «πρώτοι μεν Έλληνες εισιν

---

[1] Ομήρου Οδύσσεια, σ.83, ξ 100 φ.109.

[2] Νικολαίδης Κ. *Ιστορία της αρχαίας Ηπείρου*, Γιάννινα 1995.

[3] Δημητρόπουλος Κ. Το Ηπειρωτικό ζήτημα, Θεσσαλονίκη, εκδ. ΣΑΕ, 2003.

[4]Στράβων Γεωγραφικά 7.74.

[5] Κλαύδιος Πτολεμαίος Γεωγραφική αφήγησις, βιβλίο Γ'' κεφ 13.

Ηπειρώται καλούμενοι άχρι Επιδάμνου πόλεως, ήπερ επιθαλασσία οικείται»[6].

Κατά το Θεόπομπο (4ος αιών) οι ηπειρωτικές φυλές ήσαν 14, ο Στράβωνας αναφέρεται σε 11, με αρκετές υποδιαιρέσεις, όλες Ελληνικές, οι οποίες συμμετείχαν και στην εκστρατεία στην Τροία[7].

Οι ηπειρωτικές φυλές ήσαν **οι Μολοσσοί** και οι –Σελλοί- Ελλοπαίοι (Δωδώνη)[8], οι **Θεσπρωτοί** και οι Κασσωπαίοι (από Καλαμά μέχρι Αμβρακικό), οι **Χάονες** και οι Κεστρινοί (από Αυλώνα μέχρι Καλαμά), οι Αθαμάνες, οι Δρύοπες, οι Παραβαίοι, οι Αμβρακιώται, οι **Ατιντάνες** και οι Παραυαίοι (κοιλάδα Αώου), οι Τυμφαίοι, οι Παρωραίοι, οι Αίθηκες, οι Τάλαρες (Πϊνδος), οι Αγραίοι, οι Αποδοτοί, οι Ορέσται και Εορδαίοι (Μοσχόπολη)[9].

Οι Ηπειρώτες βασιλείς θεωρούσαν ότι κατάγονται από τον Αιακό και τον εγγονό του μυθικού ήρωα της Ιλιάδας Αχιλλέα. Σύμφωνα με την τοπική τους παράδοση, από τον υιό του τελευταίου Πύρρο (Νεοπτόλεμο), γεννήθηκε ο Μολοσσός, γενάρχης της ομώνυμης φυλής. Τον 5ο αιώνα, οι βασιλείς Άδμητος και Θαρύπας κατέστησαν τους Μολοσσούς κυρίαρχη φυλή, ενώνοντας υπό αυτήν όλα τα φύλα. Θεωρείται δε ότι έκτοτε μόνον οι Μολοσσοί είχαν βασιλεία, ενώ οι υπόλοιπες φυλές είχαν «Προστάτας Επετησίους». Από την φυλή των Μολοσσών καταγόταν η Μυρτάλη, η οποία αργότερα επονομάσθηκε Ολυμπιάδα νυμφεύθηκε τον βασιλέα των Μακεδόνων Φίλιππο, ενώ γιος τους ήταν ο Μέγας Αλέξανδρος.

Από τους Νοτιοέλληνες, πρώτοι οι Ηλείοι και μετά οι Κορίνθιοι τον 8ο αιώνα ίδρυσαν αποικίες στα παράλια της Ηπείρου, κτίζοντας τις πόλεις Απολλωνία, Ανακτόριον, Επίδαμνος (σημερινό Δυρράχιο),

---

[6] Προκόπιος βιβλ. V, κεφ. 15, εδαφ.24.

[7] Ομήρου Ιλιάδα Β 747-750, Οδύσσεια π.417.

[8] Οι Σελλοί αποτελούσαν τους κατοίκους της Δωδώνης, όπου και το ομώνυμο φημισμένο Μαντείο της αρχαιότητας. Από τη φυλή των Σελλών καταγόνταν οι πρώτοι ιεροφάντες του Θεού Διός. Στον χώρο αυτό λατρευόταν η Θεά Γη και αργότερα καθιερώθηκε και η συλλατρεία του Θεού Διός Δωδωναίου και της Θεάς Διώνης.

[9] Ευαγγελίδης Δ., *Οι αρχαίοι κάτοικοι της Ηπείρου και άλλα μελετήματα*, Ιωάννινα, έκδοση Εταιρείας Ηπειρωτικών Μελετών, 1962.

Αμβρακία, ενώ σημαντικές πόλεις θεωρούνται η Νικόπολη, η Αντιγόνεια, η Απολλωνία, το Βουθρωτό, η Αντιπάτρεια, κ.ά. Στους Περσικούς Πολέμους, οι Αμβρακιώτες έστειλαν 7 πλοία και 500 οπλίτες στις Πλαταιές.
Από τον 6ο αιώνα, η Κόρινθος είχε πετύχει να εξασφαλίσει τον οικονομικό έλεγχο επί των ηπειρωτικών φυλών. Η κατάσταση αυτή διατηρήθηκε αμετάβλητη έως τις αρχές του Πελοποννησιακού πολέμου (431 - 404 π.Χ), όταν οι Μολοσσοί, υπό τον βασιλέα Θαρύπα, έγιναν σύμμαχοι των Αθηνών. Με κύριους φορείς τους Μολοσσούς και το Θαρύπα σημειώθηκαν από τα τέλη του 5ου αιώνος ριζικές μεταβολές όπως μεγαλύτεροι οικισμοί, θέσπιση αρχόντων και Βουλής, κοπή τοπικού νομίσματος, εισαγωγή αττικού αλφαβήτου και γραφής. Με πρωτοβουλία των Μολοσσών συγκροτήθηκε το 330 και το «Κοινόν των Μολοσσών», η πρώτη πολιτική ομοσπονδία της περιοχής. Με τη βίαιη έξωση των τελευταίων Αιακιδών (232 π.Χ) και την γενίκευση της Δημοκρατίας, δημιουργήθηκε με πρωτοβουλία των Χαόνων το «Κοινόν των Ηπειρωτών» (232 - 168), μία νέα, ευρύτερη ομοσπονδία, στην οποία μετείχαν όλα τα ηπειρωτικά φύλα. Μεγάλη μορφή της Ηπείρου, υπήρξε ο βασιλιάς των Μολοσσών Πύρρος, γνωστός για την εκστρατεία του (3ος αιών), προς ενίσχυση των Ελλήνων των ελληνικές πόλεων της Νότιας Ιταλίας. Με την εμφάνιση και τη βασιλεία του Πυρρού, η αρχαία Ήπειρος απέκτησε για πρώτη φορά ακτινοβολία, πολύ, πέρα από τα σύνορα της. Ο Πύρρος συνένωσε όλα τα ηπειρωτικά φύλα και έβγαλε την Ήπειρο από την απομόνωσή της και επέκτεινε την επιρροή της στην Ελλάδα, στράφηκε εναντίον των Ρωμαίων, έκτισε πόλεις, γέφυρες, ναούς και θέατρα. Η εκστρατεία του Πύρρου στην Ιταλία και η αποδυνάμωση της πατρίδος του από μάχιμο πληθυσμό, κατέστη αργότερα η αιτία μεγάλων καταστροφών σε αυτήν, όταν εισέβαλαν οι Ρωμαίοι, νικητές μετά την αιματηρή Μάχη της Πύδνας[10].
Οι πιο ακμαίες αρχαιοελληνικές πόλεις της Βορείου Ηπείρου ήταν η Επίδαμνος, η Φοινίκη και ο Βουθρωτός (κοντά στους Αγίους

---

[10] Βακαλόπουλος Κ, *Ιστορία του Βόρειου Ελληνισμού. Ήπειρος,* Θεσσαλονίκη, εκδ. αδελφοί Κυριακίδη 1992.

Σαράντα), η Απολλωνία (Πογιάνι-Φίερι), η Αμαντία (Αυλώνα), ο Ωρικός κ.ά. Σύμφωνα, μάλιστα, με τη μυθολογία, οι τέσσερις τελευταίες πόλεις είχαν ιδρυθεί από τους Αργοναύτες.
Οι Έλληνες της Βορείου Ηπείρου, όπως και οι υπόλοιποι Ηπειρώτες, είχαν ως θρησκευτικό κέντρο το Μαντείο της Δωδώνης (αγάλματα του Δωδωναίου Δία έχουν βρεθεί σε όλη τη Βόρειο Ήπειρο). Πλήθος αρχαιολογικών και ιστορικών μαρτυριών δείχνουν, επίσης, ότι συμμετείχαν στους Ολυμπιακούς αγώνες, λάτρευαν το ελληνικό Δωδεκάθεο, είχαν την ίδια δημόσια ζωή με άλλους Έλληνες —γυμναστήρια, στάδια, θέατρα, αγορές— και μιλούσαν την ελληνική γλώσσα.
Το 167 μ.Χ η Ήπειρος κατελήφθη από τους Ρωμαίους, με ανυπολόγιστες καταστροφές των πόλεών της και του πολιτισμού της, μετά όμως από έναν αιώνα οι πόλεις της γνώρισαν ξανά την ακμή έως την ύστερη Αρχαιότητα που οι περισσότερες έσβησαν ως αποτέλεσμα των επιδρομών. Την περίοδο της Ρωμαιοκρατίας, οι Ηπειρώτες, δέχτηκαν το κήρυγμα του Χριστιανισμού. Ως τον 2ο αι. μ.Χ. ολόκληρη η Ήπειρος είχε ασπαστεί τη νέα θρησκεία και είχε προσθέσει στο χριστιανικό αγιολόγιο τους δικούς της μάρτυρες, ανάμεσά τους και Βορειοηπειρώτες, όπως είναι ο Άγ. Αστείος, ο Άγ. Δονάτος, ο Άγ. Ερμίας κ.ά.
Αργότερα, καθώς η Βόρειος Ήπειρος περιέρχεται στη βυζαντινή κυριαρχία, θα ανθίσει και εδώ η θρησκευτική τέχνη, με σαφείς επιδράσεις στη ναοδομία και στην εικονογραφία, όπου οι επιγραφές είναι πάντα ελληνικές.
Μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Λατίνους, το 1204, δημιουργήθηκε από τον Μιχαήλ Άγγελο Κομνηνό το δεσποτάτο της Ηπείρου, για να αποτελέσει φύλακα της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και εφαλτήριο για την εκδίωξη των Λατίνων. Το δεσποτάτο περιελάμβανε και τη Βόρειο Ήπειρο ως το Δυρράχιο.

2.Η Βόρειος Ήπειρος επί Τουρκοκρατίας

Γύρω στα μέσα του 15ου αιώνα η Ήπειρος υποδουλώνεται στους Οθωμανούς. Την ίδια περίοδο οι Οθωμανοί επιχειρούν να καταλάβουν και την Αλβανία. Ηγετική μορφή της αντίστασης του πληθυσμού αναδείχθηκε ο Γεώργιος Καστριώτης ή Σκεντέρμπεης, ο οποίος

θεωρείται εθνικός ήρωας των Αλβανών. Η καταγωγή του, ωστόσο, δεν είναι με βεβαιότητα αλβανική, αφού υπάρχουν μαρτυρίες που τον θέλουν Έλληνα. Ο βιογράφος του Αλή Πασά, Αχμέτ Μουφίτ, γράφει ότι «το 1443 δραπέτευσε από το οθωμανικό στρατόπεδο του Μοράβα ο Έλληνας ηγεμόνας Καστριώτης». Ο Μαρίνι Μπαρλέτι, πρώτος βιογράφος του ήρωα, τον αποκαλεί «Ηπειρώτη πρίγκιπα» και «Ηγεμόνα των Ηπειρωτών». Ο ίδιος ο Καστριώτης είπε ότι «Οι προπάτορες ημών ήσαν Ηπειρώτες, εκ των οποίων ηγέρθη εκείνος ο Πύρρος του οποίου την ορμήν οι Ρωμαίοι μόλις ηδυνήθησαν να αντικρούσουν»[11].

Κατά τη μακραίωνη δουλεία στους Οθωμανούς-Τούρκους, στήριγμα των Ελλήνων ήταν τα μοναστήρια, τα οποία λειτούργησαν όχι μόνο ως θρησκευτικά κέντρα, αλλά και ως σχολές γραμμάτων και τεχνών. Στην επιβίωση του ελληνικού πληθυσμού συνέβαλε και ο κλήρος, που κατέβαλε κάθε προσπάθεια για να αντιμετωπίσει τους μαζικούς εξισλαμισμούς, εξανδραποδισμούς, λεηλασίες, δηώσεις, και εποικισμούς, με σκοπό την δημογραφική αλλοίωση της περιοχής. Πνευματική δράση επί Τουρκοκρατίας αναπτύχθηκε σε πολλές πόλεις της Βορείου Ηπείρου, όπου λειτούργησαν βιβλιοθήκες, εκπαιδευτήρια και άλλα μορφωτικά ιδρύματα. Από αυτές ξεχωρίζει η Μοσχόπολη, που τον 18ο αι. εξελίχθηκε σε ακμαίο κέντρο του ελληνικού πολιτισμού. Σ' αυτή την «Αθήνα του Βορρά» όπως ονομάστηκε ιδρύθηκε το «Ελληνικόν Φροντιστήριον», που αργότερα μετονομάστηκε σε «Νέα Ακαδημία». Εκεί λειτούργησε, επίσης, ελληνικό τυπογραφείο, το δεύτερο σε ελληνικό χώρο μετά από αυτό της Κωνσταντινούπολης. Τέλος, οι κάτοικοι της Μοσχόπολης συμμετείχαν ενεργά στην εξέγερση του 1770, τα επονομαζόμενα «Ορλωφικά» και βίωσαν την αγριότητα των αντιποίνων.

Κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας, σημειώθηκαν 30 επαναστατικά κινήματα στη Βόρειο Ήπειρο. Βορειοηπειρώτες συμμετείχαν επίσης στη ναυμαχία της Ναυπάκτου (1571), στο κίνημα του Διονυσίου Φιλοσόφου (1611) και στα Ορλωφικά (1770). Τέλος, στις παραμονές της Επανάστασης του 1821 υπήρχαν καταγεγραμμένα στη Φιλική Εταιρεία 30 μέλη από τη Βόρειο Ήπειρο.

---

[11] Ν. Χάμοντ, Ήπειρος, Αθήνα 1985.

Με το ξέσπασμα της Ελληνικής Επανάστασης του 1821, Βορειοηπειρώτες έσπευσαν να συνδράμουν τους Έλληνες αδελφούς τους και παράλληλα να αγωνιστούν για την ελευθερία τους. Η πρώτη απόπειρα για γενικό ξεσηκωμό και επανάσταση από τον Τουρκικό ζυγό έγινε το 1821 όταν κάτοικοι της Χιμάρας προσπάθησαν να αφυπνίσουν όλους τους Ηπειρώτες ώστε να πολεμήσουν και αυτοί όπως οι υπόλοιποι αγωνιστές του 1821. Την ίδια καθολικότητα είχε και ο ξεσηκωμός του 1854 όταν οι Ηπειρώτες προσπάθησαν να εκμεταλλευτούν τον ρωσοτουρκικό πόλεμο, ώστε να κερδίσουν την ελευθερία τους με την προοπτική της ένωσης με την Ελλάδα να βρίσκεται στα άμεσα σχέδια τους.
Η πρώτη ελληνική κυβέρνηση και αργότερα ο πρώτος κυβερνήτης Ιωάννης Καποδίστριας δεν εξαίρεσαν τη Βόρειο Ήπειρο από την Ελλάδα που οραματίζονταν. Αλλά οι Βορειοηπειρώτες, ακόμη και με τα δικά τους πενιχρά μέσα, θα εξακολουθήσουν να επαναστατούν για τη χειραφέτησή τους, πληρώνοντας κάθε φορά βαρύ φόρο αίματος (1854, 1878). Την ίδια στιγμή, εύποροι Βορειοηπειρώτες ευεργετούν αφειδώς το νεοσύστατο ελληνικό κράτος και συμβάλλουν στην οικοδόμησή του (ο Απ. Αρσάκης, οι αδελφοί Σίνα και οι αδελφοί Ζάππα, κ.ά).

3.Η συγκρότηση του αλβανικού κράτους και η ελληνική μειονότητα

Η καταρρέουσα Οθωμανική κρατική δομή βλέποντας την αδυναμία της να διατηρήσει τις Βαλκανικές κατακτήσεις της και προκειμένου να εμποδίσει την διανομή τους μεταξύ των ορθοδόξων βαλκανικών κρατών σύμφωνα με τις προβλέψεις της Συνθήκης του Αγίου Στεφάνου (Μάρτιος 1878), επιδίωξε την δημιουργία του Αλβανικού κράτους δίνοντας για πρώτη φορά εθνική υπόσταση στον αλβανικό παράγοντα. Τις παραμονές του Συνεδρίου του Βερολίνου με την ενθάρρυνση και ανοχή των Τούρκων αλλά και την βοήθεια της Ιταλίας συστάθηκε στο Κοσσυφοπέδιο η «Αλβανική Ένωση για τα Δικαιώματα του Αλβανικού Έθνους» («Λίγκα του Πρίζρεν») με

επικεφαλής την οικογένεια Φράσερι [12] και έδρα την Κωνσταντινούπολη η οποία βαθμιαία επέκτεινε τις δραστηριότητές της μέχρι τα Ιωάννινα και την Πρέβεζα. Έτσι στο Συνέδριο του Βερολίνου (Ιούλιος 1878) που επακολούθησε παρουσιάσθηκαν για πρώτη φορά οι αντιπρόσωποι της Λίγκας ως παρατηρητές. Μέσα στα πλαίσια της παραπάνω πολιτικής, η Λίγκα του Πρίζρεν ζήτησε από το οθωμανικό κράτος την ένωση όλων των «αλβανικών εδαφών» που μέχρι τότε ήταν διηρημένα στα Βιλαέτια (νομούς) Σκόδρας, Κοσσυφοπεδίου, Μοναστηρίου και Ιωαννίνων σ΄ ένα «αυτόνομο» Βιλαέτι υπό την επικυριαρχία της Υψηλής Πύλης.

Στη φάση αυτή συγκεκριμενοποιείται πλέον και ο «αλβανικός εθνικισμός» και εκφράζονται κατά πρώτον οι διεκδικήσεις για τη δημιουργία αλβανικού έθνους και κράτους.

Η ήττα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας το 1912 από τον Βαλκανικό συνασπισμό απελευθέρωσε τη Βόρειο Ήπειρο (Δεκέμβριος 1912-Μάρτιος 1913). Το υπόμνημα του υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδας της 13ης Ιουνίου 1912, θεωρεί πως στην Ήπειρο και κατ' επέκταση στην Ελλάδα ανήκουν ολόκληρες οι περιφέρειες της Πρέβεζας, της Ηγουμενίτσας, των Ιωαννίνων, το μεγαλύτερο μέρος της περιφέρειας του Αργυρόκαστρου και η μισή περιφέρεια της Αυλώνας από τη γραμμή του Κουρβελέσι και την Κλεισούρα στον Αώο. Σύμφωνα με το υπόμνημα στην Αλβανία ανήκαν ολόκληρο το διαμέρισμα της Σκόδρας και η περιοχή του Βερατίου.

Οι βλέψεις όμως των Ελλήνων συνάντησαν την ισχυρή αντίδραση της Ιταλίας και της Αυστροουγγαρίας, δύο δυνάμεων με βλέψεις στη Βαλκανική, οι οποίες δεν επιθυμούσαν να συναινέσουν στη δημιουργία μεγάλων και ισχυρών κρατών στην περιοχή τα οποία θα αντιτίθονταν στην υλοποίηση των σχεδίων τους[13]. Έτσι, με την

---

[12] *Ιστορία του Κόμματος Εργασίας Αλβανίας, Αθήνα*, εκδ. Ιστορικές εκδόσεις, 1976, σ.123.

[13] Λάσκαρη Σ., *Διπλωματική ιστορία της Ευρώπης, 1814-1914*, Αθήνα, 1936, σ.335 και Πιπινέλη Π., *Ιστορία της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδος, 1923-1941,* Αθήναι εκδ. Σαλιβέρου, 1948, σ.57-74. Ακόμη βλ. το έργο του ίδιου συγγραφέα για την Αλβανία. *Pipinelis P., Europe and the Albanian question,* Chicago, Argonautic inc, 1963.

υποστήριξη της Αυστρίας αλλά και της Ιταλίας, τον Δεκέμβριο του 1912, αφού έχει προηγηθεί στον Αυλώνα η συγκρότηση της «Εθνικής Συνέλευσης» υπό το βουλευτή του οθωμανικού κοινοβουλίου Ισμαήλ Κεμάλ[14] αναγνωρίζεται από τις Μεγάλες Δυνάμεις το Αλβανικό κράτος και το 1913 (17-30 Μαΐου). Οι Μεγάλες Δυνάμεις υπέγραψαν στο Λονδίνο την απόφαση για τη δημιουργία ανεξάρτητου Αλβανικού κράτους[15], τοποθετώντας το υπό την προστασία αλλά και την στενή εποπτεία τους[16]. Κατά τις προκαταρκτικές διαβουλεύσεις (Πρεσβευτική Συνδιάσκεψη) οι Αλβανοί αντιπρόσωποι της προσωρινής κυβερνήσεως προέβαλαν απαιτήσεις που περιελάμβαναν ολόκληρο το Κοσσυφοπέδιο και τις περιοχές των Σκοπίων και Μοναστηρίου που κατέχονταν από τη Σερβία και προς νότο, την περιοχή Βορειοδυτικά της Καστοριάς, ανατολικά του Μετσόβου μέχρι τον Αμβρακικό δηλαδή την περιοχή του «Βιλαετίου Ιωαννίνων», αιτήματα που είχαν τεθεί από την Λίγκα του Πρίζρεν το 1878[17].

Τα σύνορα του νέου κράτους καθορίστηκαν με το Πρωτόκολλο της Φλωρεντίας (17 Δεκεμβρίου 1913)[18], μέσα στα οποία

---

[14] Castellan G., *Historie des Balkans*, Paris, Librairie Artheme Fayard, 1991, σ. 425.

[15] Δημητρακόπουλος Η., *Τα χερσαία σύνορα της Ελλάδος,* Θεσσαλονίκη, Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου, 1991, σ.63. Για τη δημιουργία του αλβανικού κράτους και του βορειοηπειρωτικού βλ. ακόμη Πιτούλη- *Κίτσου Χ., Οι ελληνοαλβανικές σχέσεις και το βορειοηπειρωτικό ζήτημα κατά την περίοδο 1907-1914,* Αθήνα, εκδ. Ολκός, 1997.

[16] Κοραντή Α., *Διπλωματική ιστορία της Ευρώπης*, τ. Α, Θεσσαλονίκη, 1968, σ.97-206.

[17] Puto A., L ' *indépendance Albanaise et la diplomatie des grandes puissances,* Tirana 1982, σ.268.

[18] Pollo S., – Puto A., *Ιστορία της Αλβανίας*, (μετ. Μ. Ακτσόγλου), Θεσσαλονίκη, εκδ. «Εκδοτική Ομάδα», χ.χ., σελ.210, Τούντα- Φεργάδη Α., *Θέματα διπλωματικής ιστορίας (1912-1934*), Θεσσαλονίκη 1989, σ.53-54, Κόντης Β., «Το Ηπειρωτικό ζήτημα και η διευθέτηση των συνόρων», στο Πρακτικά Συνεδρίου, *Η Συνθήκη του Βουκουρεστίου και η Ελλάδα,* Θεσσαλονίκη, εκδ. Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου, 1990, σ.64.

συμπεριλήφθηκε η Βόρειος Ήπειρος στην Αλβανία. Από τότε η έννοια της Βορείου Ηπείρου αναφερόταν στην περιοχή από τον ποταμό Γενούσο μέχρι τα ελληνοαλβανικά σύνορα, από βορρά προς νότο.

Το παράλογο της απόφασης αυτής δεν συνίσταται απλώς στο ότι παραχωρήθηκε στους Αλβανούς μια περιοχή (Βόρειος Ήπειρος) όπου έγινε καταφανή παράβλεψη των δημογραφικών στοιχείων. Όταν η Βόρειος Ήπειρος δόθηκε στην Αλβανία, η πλειοψηφία των κατοίκων ήταν Έλληνες και μάλιστα αυτόχθονες.

Τα αριθμητικά δεδομένα έχουν ενδιαφέρον. Έχοντας διανύσει μισή σχεδόν χιλιετία αλβανοτουρκικής κατοχής και εξισλαμισμών, η Ήπειρος, Βόρειος και Νότιος, στις αρχές του 20ού αιώνα ήταν ακόμη ελληνική. Σε τουρκική απογραφή του 1908, από τους 500.000 κατοίκους της Ηπείρου οι 380.000 δήλωσαν Έλληνες Χριστιανοί. Από μια άλλη στατιστική προκύπτει ότι το 1907 σε ολόκληρη την Ήπειρο κατοικούσαν 452.000 κάτοικοι από τους οποίους οι 297.000 ήταν χριστιανοί και οι 155.000 μουσουλμάνοι[19].

Λίγα χρόνια μετά, το 1914, η Διεθνής Επιτροπή Εθνολογικού Ελέγχου έδωσε στοιχεία που επίσης καταδείκνυαν την αριθμητική υπεροχή —και μάλιστα συντριπτική— του ελληνικού πληθυσμού στη Βόρειο Ήπειρο. Παραθέτουμε τέσσερις μόνο από τις περιοχές που έλεγξε η Επιτροπή, με τους καταγεγραμμένους Έλληνες και Αλβανούς, αντιστοίχως: Κορυτσά 12.500/3.000, Χιμάρα 1.000/0, Δέλβινο 1.700/600, Μοσχόπολη 1.500/0. Ακόμη και στις λίγες εκείνες περιοχές όπου πλειοψηφούσε το αλβανικό στοιχείο (Τεπελένι, Αχρίδα, Ελβασάν), οι Έλληνες αντιπροσώπευαν το 35% του πληθυσμού.

Παρ' όλα αυτά, το Πρωτόκολλο της Φλωρεντίας υλοποιήθηκε. Ο ελληνικός στρατός υποχρεώθηκε να εγκαταλείψει τη Βόρειο Ήπειρο και να δεσμευτεί ότι δεν θα αφήσει όπλα στους Βορειοηπειρώτες ούτε θα υποκινήσει επαναστατική αντίδραση [20]. Η Ελλάδα σύμφωνα με το πρωτόκολλο υποχρεώθηκε να αποσύρει (αρχές του 1914) τα

---

[19] Geografico de Agostini. Roma 1907.

[20] Κόντης Β., *Ελληνισμός της Βόρειας Ηπείρου και ελληνοαλβανικές σχέσεις: τόμος 1 (1897-1918) τόμος 2 (1919-1921),* Αθήνα, εκδ. Εστία, 1995.

στρατεύματά της από τη Βόρειο Ήπειρο μέσα σε ορισμένο χρονικό διάστημα. Ο πρωθυπουργός της Ελλάδας Ελευθέριος Βενιζέλος δεν είχε άλλη λύση από το να δεχτεί τις αποφάσεις των Μεγάλων Δυνάμεων, αφού τακτοποιούνταν ταυτόχρονα και τα σύνορα της Ηπείρου και το ζήτημα των νησιών του Αιγαίου, που θα έπαιρνε η Ελλάδα, εκτός από την Ίμβρο και την Τένεδο. Στα νησιά όμως αυτά θα αποκτούσε πραγματική κατοχή, μόνον όταν ο ελληνικός στρατός θα αποχωρούσε από τη Βόρεια Ήπειρο. Η αντίθεση των Ελλήνων προς το νέο κράτος και τους δημιουργούς του οφειλόταν στο ότι οι Μεγάλες Δυνάμεις περιέλαβαν σε αυτό τη Βόρεια Ήπειρο. Αντιμετωπίζοντας το γεγονός αυτό οι Έλληνες επεδίωκαν, να περιλάβει το νέο κράτος όσο το δυνατόν λιγότερους Έλληνες και έπειτα να δοθούν εγγυήσεις για την υπόσταση των Ελλήνων που θα περιλάμβανε. Πρέπει να σημειωθεί ότι καθοριστικοί παράγοντες στη διαμόρφωση των ηπειρωτικών συνόρων υπήρξαν: η άρνηση της Αυστρίας να δώσει διέξοδο στη Σερβία στην Αδριατική και η επιμονή της Ρωσίας να πάρει το Βελιγράδι ως αντάλλαγμα το Κοσσυφοπέδιο. Έτσι, από τη στιγμή που το Κοσσυφοπέδιο δόθηκε στη Σερβία, η Ελλάδα ήταν αδύνατο να πάρει τη Βόρεια Ήπειρο, αφού οι Μεγάλες Δυνάμεις πίστευαν πως χωρίς αυτή ήταν αμφίβολο αν η Αλβανία θα γινόταν ένα βιώσιμο κράτος.

Ωστόσο, πριν ακόμη πραγματοποιηθεί η εκκένωση από τον ελληνικό στρατό της Βορείου Ηπείρου και περιλαμβάνει τη χερσόνησο της οροσειράς των Ακροκεραυνίων, την Αυλώνα, τις περιφέρειες Αργυροκάστρου και Κορυτσάς (13 Φεβρουαρίου 1914) η Πανηπειρωτική Συνέλευση στο Αργυρόκαστρο σχημάτισε προσωρινή κυβέρνηση με πρόεδρο τον πρώην Υπουργό Εξωτερικών της Ελλάδας Γεώργιο Χρ. Ζωγράφο. αποφασίζοντας να απαιτήσει από τις Μεγάλες δυνάμεις και τους Αλβανούς τοπική αυτονομία. Έτσι οι Έλληνες της περιοχής δημιούργησαν την ανεξάρτητη πολιτεία της Αυτονόμου Ηπείρου (17 Φεβρουαρίου 1914)[21]. Η ανεξάρτητη πολιτεία

[21] Παπαθεοδώρου Α, *Ο αυτονομιακός αγώνας Β. Ηπείρου 1914,* Αθήνα, εκδ. Τήνος, 2004, Σκενδέρη Κ., *Ο Βορειοηπειρωτικός Αγών (1914*), Αθήνα 1929, Δέλλια Π., *Βορειοηπειρωτικός Αγών 1914-1915,* Αθήνα 1933, Δρίνου Γ., *Χρονικά του Βορειοηπειρωτικού Αγώνος 1914*, Αθήνα 1966.

νομιμοποιήθηκε με την υπογραφή του Πρωτοκόλλου της Κέρκυρας (17η Μαΐου 1914), το οποίο παραχωρούσε πλήρες καθεστώς αυτονομίας (εκπαιδευτικής, θρησκευτικής, δικαστικής, διοικητικής) στους νομούς Αργυροκάστρου και Κορυτσάς, αναγνώριζε την ελληνικότητα της Βορείου Ηπείρου, όριζε να ονομάζονται οι κάτοικοί της Ηπειρώτες και όχι Αλβανοί και υπεγράφη από την Αλβανία και τις έξι Μεγάλες Δυνάμεις (Η. Π. Α, Γαλλία, Αγγλία, Αυστρο - Ουγγαρία, Γερμανία και Ρωσία[22].

Στο μεταξύ, ο Βασιλιάς Γουλιέλμος φον Βηδ (Wilhem von Ved) που είχαν επιλέξει οι Μεγάλες Δυνάμεις για την Αλβανία[23], εγκατέλειψε τη χώρα με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί αναρχία. Τότε ήταν που τα Ελληνικά στρατεύματα, τον Οκτώβριο του 1914 κατέλαβαν, ύστερα από σχετικό αίτημα του Βενιζέλου προς τις Μεγάλες Δυνάμεις και πάλι τη Βόρειο Ήπειρο. Στα μέσα Οκτωβρίου του 1914 ο ελληνικός στρατός εισήλθε στην Πρεμετή, στο Αργυρόκαστρο και την Κορυτσά. Στις 24 Οκτωβρίου 1914 ολοκληρώθηκε η παράδοση της βορείου Ηπείρου στον ελληνικό στρατό και παραιτήθηκε η κυβέρνηση του Γεωργίου Ζωγράφου.

Όταν υπογράφηκε η συνθήκη του Λονδίνου (Απρίλιος 1915) οι ηγέτες της Αλβανίας εξέφρασαν τους πολιτικούς στόχους τους: να εξασφαλίσουν την ανεξαρτησία της Αλβανίας έτσι όπως είχε ανακηρυχθεί τον Νοέμβριο του 1912, να προστατέψουν την εδαφική ακεραιότητα του αλβανικού κράτους όπως είχε καθοριστεί από την Πρεσβευτική Συνδιάσκεψη του Λονδίνου και να περιλάβουν στα σύνορα του κράτους όλες τις αλβανικές περιοχές που είχαν αφεθεί εκτός, ως αποτέλεσμα των αποφάσεων των Μεγάλων Δυνάμεων.

---

[22] Papadakis B., *Historie Diplomatique de la Question Nord- Epirote, 1912-1957*, Thessaloniki 1958, σ.37.

[23] Η συνταγματική και οικονομική σύνθεση του νέου κράτους οργανώθηκε από μια επιτροπή των Μεγάλων Δυνάμεων και από έναν Αλβανό αντιπρόσωπο. Ο στρατός οργανώθηκε από Ολλανδούς αξιωματικούς και ο Γερμανός πρίγκιπας Γουίλιαμ ντε Βηδ (Wilhem de Wied) ορίσθηκε ως ο νέος βασιλιάς, ο οποίος όμως παραιτήθηκε γρήγορα. Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου Μ., *Οι βαλκανικοί λαοί,* Θεσσαλονίκη, εκδ. Βάνιας, σ.294.

Η Αθήνα αφού αποκατέστησε την ασφάλεια, την τάξη και την συνεργασία με τον πληθυσμό στην Βόρειο Ήπειρο, επέτρεψε στους Έλληνες της Βορείου Ηπείρου να αποστείλουν στις 11 Ιανουαρίου 1916 αντιπροσώπους στην Ελληνική Βουλή. Ωστόσο όταν η Ελληνική κυβέρνηση κήρυξε επισήμως με Βασιλικό Διάταγμα από τον Μάρτιο του 1916 την ένωση της Βορείου Ηπείρου με το ελληνικό Βασίλειο, η Ρώμη διαμαρτυρήθηκε και αντέδρασε κατά τρόπο ώστε οι Μεγάλες Δυνάμεις να υποχρεώσουν την Αθήνα να διακόψει την περαιτέρω συμμετοχή Βορειοηπειρωτών στο Ελληνικό κοινοβούλιο.

Η απόσυρση του ελληνικού στρατού έδωσε στον ιταλικό στρατό την ευκαιρία να ελέγξει ολόκληρη την Αλβανία εκτός της Κορυτσάς, η οποία τέθηκε υπό γαλλική διοίκηση. Στο πλαίσιο των συνεχών διαπραγματεύσεων μεταξύ των νικητών του πολέμου για τη διανομή των εδαφών, ο Βενιζέλος έκαμψε τις ιταλικές αντιρρήσεις για τις ελληνικές βλέψεις στη Βόρεια Ήπειρο και στις 29.7.1919 υπογράφτηκε η Συμφωνία Βενιζέλου-Τιτόνι (Titoni), κατά την οποία η Κορυτσά και το Αργυρόκαστρο προσαρτούνταν από την Ελλάδα[24], εξέλιξη με την οποία ταυτίστηκε και η Γερουσία των ΗΠΑ με σχετικό της ψήφισμα (17.5.1920), που κατέθεσε ο Γερουσιαστής Andrew Loge (Αντριου Λοτζ). Το περιεχόμενο όμως της Συμφωνίας ανατράπηκε πολύ γρήγορα. Στις 28.5.1920 υπογράφηκε το Πρωτόκολλο της Καπστίτσας σύμφωνα με το οποίο Ελλάδα και Αλβανία συμφώνησαν για την άμεση και οριστική διευθέτηση της οριογραμμής, ενώ η Αλβανία αναλάμβανε δεσμεύσεις για το σεβασμό των εκπαιδευτικών δικαιωμάτων της ελληνικής μειονότητας[25].

Το συνέδριο της Λούσνια (Lousna) ανακήρυξε το 1920, την οριστική ανεξαρτησία της Αλβανίας με πρωτεύουσα τα Τίρανα. Το Δεκέμβριο του 1920, η Αλβανία έγινε μέλος της ΚτΕ και η εισδοχή της συνδέθηκε με την μονομερή δέσμευση της πρώτης για την προστασία των μειονοτήτων στο έδαφός της στο πλαίσιο του ευρύτερου καθεστώτος προστασίας των δικαιωμάτων των μειονοτήτων που έθετε η ΚτΕ. Ο εκπρόσωπος της Αλβανίας Φαν Νόλι (Fan Noli- Θεοφάνης

---

[24] Ρούκουνας Ε., *Εξωτερική πολιτική, 1914-1923*, Αθήνα 1983, σ.303.

[25] Kondis B., «The Albanian question at the beginning of the 1920s and the Greek Protocol of Kapestica», *Balkan Studies*, 20, (1979), σ.393-416.

Μαυρομμάτης) κατέθεσε τη Μονομερή Διακήρυξη της 2.10.1921 με την οποία η Αλβανία δεσμεύτηκε για την προστασία των μειονοτήτων στο έδαφός της, και την οποία επικύρωσε το αλβανικό κοινοβούλιο στις 17 Φεβρουαρίου 1922. **Η μονομερής δήλωση του 1921 αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της νομικής αναγνώρισης της ελληνικής μειονότητας και της απόδοσης δικαιωμάτων σ΄ αυτήν[26].** Από την πλευρά της η Ελλάδα μετά τη διευθέτηση των συνόρων[27], επεδίωξε με κάθε τρόπο μια ελληνοαλβανική συνεργασία. Το 1926 υπογράφηκαν εμπορικές συμβάσεις, άλλες σχετικές με θέματα ιθαγένειας και μια συνθήκη για την έκδοση των φυγόδικων. Οι αλβανικές κυβερνήσεις που σχηματίζονταν κατά τα επόμενα χρόνια δεν ήταν ισχυρές και ως εκ τούτου απέφευγαν να προβαίνουν σε μεταρρυθμίσεις, ώσπου το 1924 έκανε την εμφάνισή του ο Αχμέτ Μπέης Ζογκόλλι (Ζώγου) ο οποίος με τη βοήθεια σερβικών και λευκορωσικών δυνάμεων ανέτρεψε την κυβέρνηση του Φαν Νόλη, ανακηρύχτηκε πρόεδρος της Αλβανικής Δημοκρατίας το 1925 και το 1928 βασιλιάς της χώρας με το όνομα Ζογκ ο Α΄ [28]. Στα χρόνια του Αχμέτ Ζώγου αναπτύχθηκαν στενές σχέσεις με το φασιστικό καθεστώς του Μουσολίνι στην Ιταλία[29]. Σε ότι αφορά τις σχέσεις με την Ελλάδα, η Αλβανία, παρά τις διεθνείς δεσμεύσεις της, από την πρώτη στιγμή άρχισε ένα συστηματικό πρόγραμμα αφελληνισμού και διώξεων. Ως αποτέλεσμα αυτής της πολιτικής στην περίοδο 1920-

---

[26] Τσιτσελίκης Κ. Χριστόπουλος Δ., (επιμ.) *Η ελληνική μειονότητα της Αλβανίας,* Αθήνα, εκδ. Κριτική, 2003, σ.25.

[27] Το Νοέμβριο του 1921 στην Πρεσβευτική Συνδιάσκεψη όταν ορίστηκαν τα Ελληνοαλβανικά σύνορα, σύμφωνα με τη γραμμή του πρωτοκόλλου της Φλωρεντίας (1913) ο αντιπρόσωπος της Αλβανίας δήλωσε τότε ότι θα σεβόταν τα δικαιώματα του Ελληνικού πληθυσμού.

[28] Fischer B., King Zog and the struggle for stability in Albania, New York 1984.

[29] Manta E., «Peciprocal Relationship between politics and economics: the renewal of the 1926 Traty of Tirana», *Balkan Studies*, 37, 1996, 309-330. Manta E., «The economic recession in Albania and Italian infiltration: The loan of 1931 », *Balkan Studies*, 36 (1995), σ. 265-296. Milo P., «The Balkan Entente», *Balkan studies*, 39, (1998), σ. 91-122.

1938 εντάθηκε η μετανάστευση εκτός Αλβανίας με κύριο προορισμό τις ΗΠΑ.
Η αλβανική κυβέρνηση επέτρεψε την λειτουργία ελληνικών σχολείων μόνο στις περιοχές όπου αναγνωρίστηκε επίσημα η ύπαρξη ελληνικών πληθυσμών και απαγόρευσε την διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας σε όλες τις άλλες αλβανόφωνες περιοχές. Μέχρι τότε η εκπαίδευση δεν ήταν σταθερή καθώς είχε υποστεί τις επιδράσεις της ελληνικής, της ιταλικής και της οθωμανικής παιδείας[30]. Στόχος ήταν να καταργηθεί η ιδιωτική εκπαίδευση και να επιβληθεί το απόλυτο κρατικό μονοπώλιο, γεγονός που θα αποτελούσε φανερή καταστρατήγηση των διεθνών υποχρεώσεων της Αλβανίας.
Σε αντίθεση με τα πολλά ελληνικά σχολεία που λειτουργούσαν στις ορθόδοξες κοινότητες της σημερινής Νότιας Αλβανίας το πρώτο αλβανικό σχολείο στο νότο άρχισε να λειτουργεί το 1887 στην Κορυτσά. Με την ανεξαρτητοποίηση της Αλβανίας το 1913 τα ελληνικά-ορθόδοξα σχολεία διατηρήθηκαν. Ωστόσο παρά τις προσπάθειες της ελληνικής κυβέρνησης η αλβανική πλευρά αθετώντας τις διεθνείς της συμφωνίες πήρε μια σειρά από περιοριστικά μέτρα για την λειτουργία των ελληνικών σχολείων. [31].
Με επιστολή του Υπουργείου Εξωτερικών της Αλβανίας προς την ΚτΕ (22 Αυγούστου 1922) προσδιορίζεται ότι η εφαρμογή των υποχρεώσεων της Αλβανίας αφορά, εκτός από τις θρησκευτικές μειονότητες, την ελληνόφωνη ορθόδοξη μειονότητα. Ήδη την εποχή εκείνη, το αλβανικό κράτος διατηρεί με δικά του έξοδα 36 ελληνόγλωσσα μειονοτικά σχολεία στα οποία φοιτούσαν 2.614 μαθητές. Στην πλειοψηφία τους ωστόσο η διαχείριση των σχολείων

---

[30] Πρέπει να αναφερθεί ότι η Αλβανία δεν είχε εθνικό αλφάβητο μέχρι το 1908 και έτσι η αλβανική γλώσσα αποδιδόταν με ελληνικά ή λατινικά στοιχεία. Ο εθνικός ποιητής της Αλβανίας Ν. Φράσερι έγραφε στα ελληνικά και μόνο μετά το 1926 μεταφράστηκε στην αλβανική γλώσσα.

[31] Λέκκας Α., *Συνοπτική ιστορία της Βορείου Ηπείρου*, β' έκδοση, Αθήνα, εκδ. ΠΑΣΥΒΑ, 1991 και Γκιζέλης Γ., *Το Βορειοηπειρωτικό Ζήτημα. Ανάλυση και κριτική των ιστορικών γεγονότων και της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής*, Αθήνα, εκδ. Κ.Ε.Β.Α., 1992

βαραίνει την ίδια τη μειονότητα (κοινοτικά σχολεία) την οποία στηρίζει άμεσα η Ελλάδα. Στη συνέχεια η αλβανική κυβέρνηση απέλυσε Έλληνες δασκάλους που δεν γνώριζαν την αλβανική γλώσσα και τους αντικατέστησε με αλβανόφωνους διορισμένους από το κράτος και περιόρισε τις ώρες διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας. Επίσης όλα τα κτήρια των ελληνικών σχολείων που βρίσκονταν σε περιοχές που δεν αναγνωρίστηκαν ως μειονοτικές μετατράπηκαν σε αλβανικά. Με το σύνταγμα του 1928 προβλεπόταν ότι η δημοτική εκπαίδευση θα περεχόταν μόνο στα σχολεία του κράτους και θα ήταν υποχρεωτική, ενώ οι θρησκευτικές κοινότητες θα είχαν το δικαίωμα να ιδρύουν σχολεία μόνο ύστερα από την άδεια του αρμόδιου Υπουργού Παιδείας. Από το 1930, τα ελληνικά σχολεία αρχίζουν να αντιμετωπίζουν δυσκολίες στη λειτουργία τους, καθώς η αλβανική κυβέρνηση απαγορεύει τις θρησκευτικές κοινότητες να δέχονται οικονομική βοήθεια από ξένα κράτη[32]. Τα σχολεία το 1914 ήταν 160, το 1927 είχαν απομείνει 70, το 1931 ήταν 40, το 1993, μόνο 10 και το 1934 καταργήθηκαν όλα[33].

Τον Απρίλιο του 1933, το αλβανικό Υπουργείο Παιδείας έλαβε την απόφαση να καταστήσει την δημοτική εκπαίδευση υποχρεωτική και δωρεάν για όλους τους πολίτες της αλλά και να κλείσουν όλα τα ιδιωτικά/κοινοτικά σχολεία (της ελληνορθόδοξης, καθολικής, σουνιτικής και μπεκτασικής κοινότητας, καθώς και αλβανικά ιδιωτικά, συνολικά 67 σχολεία, εκ των οποίων 10 τα ελληνικά) εφαρμόζοντας σχετικές διατάξεις του Συντάγματος του 1928. Τα μέτρα αυτά προκάλεσαν την αντίδραση της ελληνικής μειονότητας και το διάβημα της Ελλάδας στην ΚτΕ. Το Συμβούλιο της ΚτΕ παρέπεμψε την υπόθεση ζητώντας γνωμοδότηση του Διαρκούς Δικαστηρίου Διεθνούς Δικαιοσύνης. Το Δικαστήριο εξέτασε το περιεχόμενο «*της μεταχείρισης και παροχής εγγυήσεων, νομικά και πραγματικά*» που όφειλε η Αλβανία να εξασφαλίσει στα μέλη των μειονοτήτων και αποφάνθηκε ότι η διαφορετική μεταχείριση παρέχεται ως εναλλακτική λύση και δεν πρέπει να επιβάλλεται στις

[32] Γκορτζή Β. «Η Ελλάς οφείλει να προστατεύση τους Βορειοηπειρώτες από τον αλβανικόν σωβινισμόν», Ήπειρος, 1/11/1927.

[33] Μιχαλόπουλος Δ., *Τσάμηδες*, Αθήνα, εκδ. Αρσενίδης, 1992, σ.125.

μειονότητες οι οποίες πρέπει να έχουν σε τελική ανάλυση τη δυνατότητα επιλογής μεταξύ των διαφορετικών μέτρων[34]. Το Διεθνές Δικαστήριο κατά την εξέταση της υπόθεσης έκρινε ότι η Αλβανία παραβίασε τις υποχρεώσεις της που απέρρεαν από τη Μονομερή Διακήρυξη[35]. Από την άλλη πλευρά η Αλβανία προσπάθησε να δικαιολογήσει τα μέτρα που είχε πάρει για το εκπαιδευτικό ζήτημα, προβάλλοντας διάφορα ζητήματα[36].Το Συμβούλιο της ΚτΕ παρέπεμψε την υπόθεση ζητώντας γνωμοδότηση του Διαρκούς Δικαστηρίου Διεθνούς Δικαιοσύνης. Το Δικαστήριο εξέτασε το περιεχόμενο «*της μεταχείρισης και παροχής εγγυήσεων, νομικά και πραγματικά*» που όφειλε η Αλβανία να εξασφαλίσει στα μέλη των μειονοτήτων και αποφάνθηκε ότι η διαφορετική μεταχείριση παρέχεται ως εναλλακτική λύση και δεν πρέπει να επιβάλλεται στις μειονότητες οι οποίες πρέπει να έχουν σε τελική ανάλυση τη δυνατότητα επιλογής μεταξύ των διαφορετικών μέτρων[37]. Το Διεθνές Δικαστήριο κατά την εξέταση της υπόθεσης έκρινε ότι η Αλβανία παραβίασε τις υποχρεώσεις της που απέρρεαν από τη Μονομερή Διακήρυξη και *απεφάνθη ότι η ελληνική μειονότητα δικαιούται να ιδρύει ελεύθερα και να συντηρεί τα σχολεία **της** και όπου δεν υπήρχαν πόροι να τους καταβάλει το αλβανικό κράτος*[38]. *Ο τότε πρωθυπουργός **της** Αλβανίας, Μ. Φράσερι, δήλωσε την 23η Αυγούστου 1935 προς την ΚΤΕ ότι αποδέχεται και αναλαμβάνει την υποχρέωση να συμμορφωθεί προς αυτή. Από τότε άρχισε ξανά η λειτουργία των ελληνικών σχολείων **της** Β. Ηπείρου, ιδίως στην περιφέρεια Αργυροκάστρου και Χιμάρας, αλλά σε πολύ περιορισμένη κλίμακα.*

---

[34] Permanent Court of International Justice, Minority Schools in Albania, Advisory Opinion of 6 April 1935, Series A/B, No. 64, σ. 20.

[35] Το 1939 λειτουργούσαν 74 ελληνικά σχολεία για 5.254 μαθητές και 141 εκπαιδευτικούς.

[36] Ολόκληρο το κείμενο στο Παπαδόπουλος Γ., *Η εθνική ελληνική μειονότης εις την Αλβανίαν και το σχολικόν αυτής ζήτημα*, Ιωάννινα 1981, σ.89-96.

[37] Permanent Court of International Justice, Minority Schools in Albania, Advisory Opinion of 6 April 1935, Series A/B, No. 64, σ. 20.

[38] Το 1939 λειτουργούσαν 74 ελληνικά σχολεία για 5.254 μαθητές και 141 εκπαιδευτικούς.

Στο κλείσιμο αυτής της περιόδου η Ιταλία θα διεισδύσει και στρατιωτικά στην Αλβανία αφού τον Απρίλιο του 1939 ιταλικές στρατιωτικές Δυνάμεις αποβιβάστηκαν στην Αλβανία και την κατέλαβαν. Ο Αχμέτ Ζώγου διέφυγε στην Ελλάδα, ενάμιση χρόνο αργότερα ο Ελληνοιταλικός πόλεμος (1940-1941) οδήγησε τις Ελληνικές στρατιωτικές δυνάμεις πάλι στη Βόρειο Ήπειρο, από την οποία αποχώρησαν τον Απρίλιο του 1941 μετά τη Γερμανική επίθεση κατά της Ελλάδας.

4. Η αλβανική πολιτική και η ελληνική μειονότητα κατά τη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου

Με την αποχώρηση του Βασιλιά Ζώγου και την κατοχή της χώρας από τους Ιταλούς και Γερμανούς, δημιουργούνται νέα δεδομένα στο αλβανικό εσωτερικό. Ένα μεγάλο μέρος του αλβανικού πληθυσμού προσδοκά την πραγματοποίηση των εθνικών στόχων και συνεργάζεται στην κατοχή του Κοσσυφοπεδίου, πΓΔΜ και της Ελλάδας, ενώ άλλο μέρος αγωνίζεται για τη δημιουργία προϋποθέσεων αντίστασης. Οι πρώτοι συσπειρώνονται γύρω από την Εθνική Ένωση (Balli Kombetar), ενώ οι δεύτεροι γύρω από τις διάφορες ομάδες κομμουνιστικού προσανατολισμού[39]. Σ΄ αυτό πλαίσιο κινούνται και πολλές αντιθέσεις μεταξύ των δύο κυρίαρχων φυλών στην Αλβανία, με την αντίσταση κατά των δυνάμεων του Άξονα να λαμβάνει χαρακτήρα φυλετικό και όχι ιδεολογικό. Για παράδειγμα η απόλυτη πλειοψηφία των μελών του Αλβανικού Κομμουνιστικού Κόμματος προερχόταν από τον Νότο και ήταν Τόσκηδες, ενώ η πλειοψηφία των Γκέγκηδων, οι οποίοι δημιούργησαν την αντικομμουνιστική οργάνωση Balli Kombetar, υποστήριζαν τους Ιταλούς και Γερμανούς στην αρχή και, στη συνέχεια, θέλησαν να διασπάσουν το μονοπώλιο των Κομμουνιστών, οργανώνοντας τη δική τους αντιστασιακή δράση.[40]

---

[39] Vickers M., *Οι Αλβανοί*, Αθήνα, εκδ. Οδυσσέας, 1997, σ.45 και Ζώγκου Β., Η θέσις της Αλβανίας εις την παρούσαν σύρραξιν, Αθήναι 1945, σ.18-25.

[40] Σχετικά με το Αλβανικό Κομουνιστικό Κόμμα βλ. Lendvai P, *Eagles in Cobwebs, Nationalism and Communism in the Balkans,* London, 1969, σ. 180-190. Σχετικά με την στάση των Γκέγκηδων θα πρέπει να επισημανθεί

Με την ενίσχυση του Κομμουνιστικού Κόμματος της Γιουγκοσλαβίας, οι κομμουνιστικές ομάδες της Αλβανίας- οι ομάδες της Σκόδρας που είχαν δημιουργηθεί από τον Αλή Κελμέντη και της Κορυτσάς υπό τον Ενβέρ Χότζα[41]- συγχωνεύονται σε μια ενοποιημένη οργάνωση το Κομμουνιστικό Κόμμα Αλβανίας (ΚΚΑ) (Partia Kommuniste Shqiptare), το οποίο ιδρύεται στις 8 Νοεμβρίου του 1941, με στόχο «την εθνική ανεξαρτησία του αλβανικού λαού και μία λαικοδημοκρατική κυβέρνηση σε μία Αλβανία απαλλαγμένη από το φασισμό»[42]. Ο Χότζα επιλέγεται ως γραμματέας της προσωρινής επταμελούς επιτροπής και το Σεπτέμβριο του 1942 (Συνδιάσκεψη Πέζας) το ΚΚΑ οργανώνει το Αντιφασιστικό Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο (Α-ΕΑΜ) (Fronti Antifashist National Clirimtare), Μέχρι το τέλος του Ιουλίου του 1944 το Α-ΕΑΜ, και ο Αλβανικός Απελευθερωτικός Στρατός (ΑΕΣ) (Ushtria Nacionalclirimtare Shqiptare)[43] έχει επικρατήσει και συνεργάζεται με άλλα βαλκανικά κινήματα κομμουνιστικού προσανατολισμού[44]. Το Α-ΕΑΜ επιλέγει (Συνέδριο Πρεμετής) το αντι-φασιστικό Συμβούλιο της εθνικής απελευθέρωσης (Keshilli Antifashist Nacional Clirimtar) για να ενεργήσει ως σώμα κυβέρνησης της χώρας, και ο Χότζα

ότι η αντιπαλότητα τους με το Κομουνιστικό Κόμμα δεν είχε αντι-Μαρξιστικό αλλά σοβινιστικό χαρακτήρα και εντάσσεται στην αντιπαλότητα Βορά και Νότου. Hasluk M., «The Muslims of Albania», Contemporary Review, cxxvii, (1925), σ.54-65.

[41] Ντουλές Ε., *Το γκρέμισμα της τυραννίας*, τα Α΄- Β΄, Αθήνα, εκδ. Ευκλείδης, 1994, σ.78.

[42] *Ιστορία του Κόμματος Εργασίας Αλβανίας*, ο.π.,σ.72. Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί πως ένα μέρος του αλβανικού πληθυσμού συμμετείχε και επικρότησε την κατάληψη του Κοσσυφοπεδίου, μέρος της ΠΓΔΜ, του Μαυροβουνίου και της Ελλάδας, σε μία προσπάθεια υλοποίησης του οράματος της Μεγάλης Αλβανίας. Μάλιστα στο Κοσσυφοπέδιο συγκροτήθηκε από τους Γερμανούς η μεραρχία Σκερντέμπεης, η οποία έδρασε στην γιουγκοσλαβική αυτή επαρχία.

[43] Χότζα Ε., *Άπαντα,* τ.2ος, Τίρανα, 1973, σ.416.

[44] Χότζα Ε., *Δύο φίλοι λαοί…. ό.π.,* , σ.316.

γίνεται πρόεδρος της εκτελεστικής επιτροπής του συμβουλίου και του ανώτατος διοικητής του εθνικού στρατού απελευθέρωσης.
Στις 23 Οκτωβρίου 1944 το αντι-φασιστικό Συμβούλιο μετασχηματίζεται στην προσωρινή κυβέρνηση της Αλβανίας και ο Χότζα γίνεται πρωθυπουργός. Στις 17 Νοεμβρίου 1944 απελευθερώνονται τα Τίρανα και στις έντεκα ημέρες αργότερα στο λόγο του προς το λαό της πρωτεύουσας, ο Χότζα αναφέρεται στην αναγκαιότητα εφαρμογής της αγροτικής μεταρρύθμισης[45] και της εθνικοποίησης των πόρων και των υποδομών, και υπογραμμίζει «*ότι η δημοκρατική κυβέρνηση θα εξασφαλίσει στην ελληνική μειονότητα τις ελευθερίες και τα δημοκρατικά και εθνικά δικαιώματα για τα οποία αγωνίστηκαν ηρωικά στις εθνικοαπελευθερωτικές ταξιαρχίες τα παιδιά της μειονότητας*»[46]. Όμως αυτές οι δεσμεύσεις δεν έγιναν ποτέ πραγματικότητα

5.Η εγκαθίδρυση του κομμουνιστικού καθεστώτος, ο Ψυχρός Πόλεμος και η ελληνική μειονότητα.

Το Δεκέμβριο του 1944 πραγματοποιούνται εκλογές για το νομοθετικό σώμα (Kuvendi Popullor), στο οποίο όμως μπορούν να συμμετάσχουν μόνο οι υποψήφιοι του ΕΑΜ, τώρα Δημοκρατικού Μετώπου. Παράλληλα οι κομμουνιστές κινούνται γρήγορα για να παγιώσουν τη δύναμή τους και χιλιάδες αντίπαλοί τους αντιμετωπίζουν την κατηγορία του εγκληματία πολέμου ή του εχθρού του λαού και εκτελούνται, ανάμεσά τους και ο γαμπρός του Χότζα Μπαχρί Ομάρι. Μάλιστα κατά τη διάρκεια των πρώτων δύο εβδομάδων της νέας κυβέρνησης εκτελέστηκαν περισσότεροι από 600 αντικομμουνιστές ή κατηγορούμενοι ως τέτοιοι, ενώ έως τον

---

[45] Η αγροτική μεταρρύθμιση στηρίχθηκε στο νόμο της 29ης Αυγούστου 1945, ο οποίος επέτρεπε στους πρώην γαιοκτήμονες το δικαίωμα συγκέντρωσης φόρων από τη γη. Με την τροποποίηση που έγινε το Μάιο του 1946 πραγματοποιήθηκε γενική υποχρεωτική απαλλοτρίωση και διανομή σε κάθε οικογένεια από 50 στρέμματα. Έχει σημασία ακόμη να σημειωθεί ότι ο δεύτερος γεωργικός συνεταιρισμός στην Αλβανία ιδρύθηκε στο ελληνικό χωριό Ζερβάτι το 1946.
[46] Χότζα Ε., ΄Άπαντα, τ.2, β΄ έκδοση, Τίρανα 1984, σ.612.

Αύγουστο του 1945 είχαν φυλακιστεί 1.600 αντικαθεστωτικοί, είχαν καταδικαστεί σε θανατική ποινή 115 και σε πολυετείς καθείρξεις άλλα 125. Πολλοί στέλνονται σε καταναγκαστικά έργα στο εσωτερικό της χώρας, ανάμεσά τους και πολλοί Έλληνες μέλη της μειονότητας, ενώ η ιδιοκτησία των πολιτικών αντιπάλων και των ξένων υπηκόων δημεύεται. Τον Φεβρουάριο του 1946 καταδικάζονται σε θάνατο οι πρωτεργάτες της αντιχοτζικής οργάνωσης Μπασκίμι Σκιπτάρ (Bashqimi Shqiptar -Αλβανική Ένωση), που είχε ιδρυθεί ένα χρόνο πριν με κύριο στόχο την ένωση της Αλβανίας με το Κοσσυφοπέδιο. Στις διώξεις πρωταγωνιστικό ρόλο έχει η μυστική αστυνομία Σιγκουρίμι (Sigurimi) και όλα τα πολιτικά κόμματα εκτός από το Κομμουνιστικό Κόμμα απαγορεύονται και οι κομμουνιστές μονοπωλούν την εξουσία, αφού στις εκλογές της 2ας Δεκεμβρίου 1945, το προσκείμενο στο ΚΚΑ Δημοκρατικό Μέτωπο έλαβε το 93% των ψήφων, επικράτηση η οποία σύμφωνα με τις ελληνικές εκτιμήσεις είχε αποθρασύνει τον Χότζα. Στις 11 Ιανουαρίου 1946, καταργείται η μοναρχία και από τη Συντακτική Συνέλευση ανακηρύσσεται η Λαϊκή Δημοκρατία της Αλβανίας (Republica Popullore e Shqiperise), ενώ συντάσσεται και ψηφίζεται ένα νέο Σύνταγμα, ακριβές αντίγραφο του γιουγκοσλαβικού[47]. Όλα αυτά εντάσσονται στην αναγκαιότητα του Χότζα να εδραιωθεί και να αποκρούσει ορατούς και μη κινδύνους ανατροπής του, στους οποίους εντάσσονται και η διακοπή των διπλωματικών σχέσεων με τις ΗΠΑ και Μεγάλη Βρετανία [48].

---

[47] Πανεπιστήμιο Τιράνων., *Αλβανία. Τριάντα χρόνια λαϊκής εξουσίας. Κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη*, Θεσσαλονίκη, εκδ. Έρευνα, 1977, σ.13

[48] Το Balli Kombetar είχε μετονομαστεί σε Εθνικό Δημοκρατικό Αλβανικό Κομιτάτο (Komiteti Nacional Demokratik Shqiptar) με σκοπό να ανατρέψει το Χότζα, ενώ η αγγλική αντικατασκοπία κατέβαλλε προσπάθειες για ανατροπή του Χότζα και επαναφορά του Ζογκ. Βλ. Gardiner L., *The Eagle spreads his claws. A History of the Corfu channel dispute and of Albania's relations with the west* 1945-1965, London 1966 και Ντάγιος Σ., *Η διεθνής διάσταση της ρήξης E. Hoxha – J. B. Tito και η λήξη του ελληνικού εμφυλίου πολέμου*, Θεσσαλονίκη, εκδ. Παρατηρητής, 2003, σ.56. Με τη Μεγάλη Βρετανία είχε δημιουργηθεί το περιστατικό στο στενό της

Ο Χότζα καταλαμβάνει τη θέση του πρωθυπουργού, του υπουργού Εξωτερικών και Άμυνας, του διοικητή του στρατού και του πρώτου γραμματέας του ΚΚΑ και ορίζει ως τη πιο σημαντική αποστολή την οικοδόμηση του σοσιαλισμού[49]. Αναπτύσσεται η προσωπολατρία και αγάλματά του θα στηθούν σε όλη τη χώρα[50]. Για τις μεταρρυθμίσεις, η Αλβανία ζήτησε τη βοήθεια της Γιουγκοσλαβίας, αλλά η κατάσταση αλλάζει όταν τις 28 Ιουνίου αποβάλλεται η Γιουγκοσλαβία από την Κονμινφόρμ (Cominform)[51].
Η Αλβανία στρέφεται προς τη Σοβιετική Ένωση, η οποία συμφωνεί να ενισχύσει την Αλβανία. Παράλληλα ο Χότζα δυναμωμένος αρχίζει τις εκκαθαρίσεις στο Κόμμα και 14 από τα 31 μέλη της Κεντρικής Επιτροπής και 32 από τα 109 της Εθνοσυνέλευσης εκτελούνται, ως υποστηρικτές του Τίτο και μέλη της «φιλογιουγκοσλαβικής φράξιας». Επίσης περίπου 25% των μελών του ΚΚΑ διώχνεται και εξορίζεται[52].

Κέρκυρας στο τέλος του 1945 όταν είχαν βυθιστεί από νάρκες δύο βρετανικά πλοία. Το ζήτημα τέθηκε στον ΟΗΕ και η Αλβανία καταδικάστηκε από το Διεθνές Δικαστήριο σε αποζημίωση, ενώ ο χρυσός της χώρας που είχε κλαπεί από τις δυνάμεις του Άξονα και περιήλθε στους συμμάχους δεν επιστράφηκε.

[49] Sherman A., *Αλβανία. Ο τσακισμένος αετός των Βαλκανίων*, Αθήνα, εκδ. Ίνδικτος, 2000, σ.70.

[50] Τα κυριότερα συνθήματα που επικρατούν αυτήν την περίοδο είναι τα Rrofte skuku Enre Hohxa (Ζήτω ο σύντροφος Ενβέρ Χότζα) και Partia mbi te gjitha (Το κόμμα είναι υπεράνω όλων).

[51] Η Κομινφόρμ αποτελούσε το γραφείο ενημέρωσης του Διεθνούς Κομμουνιστικού κινήματος. Για τη σχέση Γιουγκοσλαβίας και Κομινφόρμ βλ. Στάθη Σ., *Γιουγκοσλαβία και Τίτο 1919-1953*, Αθήνα, εκδ. Εστία, 1983. Για τη σύγκρουση Αλβανίας- Γιουγκοσλαβίας βλ. τα έργα του Χότζα, Ε., *Μαρξισμός και Λενινισμός Θεωρία και πράξη*, Αθήνα, εκδ. *Να υπηρετούμε το λαό*, 1975, σ.6, *Οι τιτοικοί,* Αθήνα, εκδ. Πορεία, 1983, ολόκληρο καθώς και *Ιμπεριαλισμός και επανάσταση,* Αθήνα, εκδ. Πορεία, 1979, σ.40-50.

[52] Τότε εκτελούνται και πολλοί στενοί συνεργάτες του Χότζα όπως ο σερβικής καταγωγής οργανωτικός Γραμματέας της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚ Αλβανίας, εκπρόσωπός του στις συνομιλίες με τα Κομμουνιστικά Κόμματα Ελλάδος και Γιουγκοσλαβίας, Κότσι Τζότζε (Koci Tzoxhe), ο οποίος

Το 1949 η κυβέρνηση εκδίδει ένα «διάταγμα σχετικά με τις θρησκευτικές κοινότητες» απαιτώντας να συμμορφωθούν με τους (νέους) νόμους του κράτους. Οι θρησκευτικές κοινότητες που έχουν έδρα εκτός της χώρας διατάσσονται να διακόψουν όλες τις δραστηριότητες στην Αλβανία, τα θρησκευτικά ιδρύματα απαγορεύονται από τη συμμετοχή στην εκπαίδευση, την υγεία και την κοινωνική πρόνοια, και όλες οι θρησκευτικές κοινότητες χάνουν την ιδιοκτησία τους, προκειμένου να οικοδομηθεί η καινούργια Αλβανία[53]. Τη μεγαλύτερη επίθεση τη δέχεται η Ορθόδοξη εκκλησία και η ελληνική μειονότητα

Τον Σεπτέμβριο του 1952 κατατίθεται νόμος ο οποίος προβλέπει την ποινή του θανάτου για πολίτες που βρίσκονται ένοχοι της συνωμοσίας ενάντια στο κράτος, την καταστροφή της κρατικής ιδιοκτησίας, ή την δολιοφθορά.

Το Μάιο του 1955 η Αλβανία γίνεται ιδρυτικό μέλος του σύμφωνου της Βαρσοβίας, ωστόσο ο θάνατος του Στάλιν το 1954 και οι καταγγελίες του Νικήτα Χρουτσόφ (Nikita Khrushchev), στο 20^{ο} συνέδριο του ΚΚΣΕ, δημιουργούν νέα δεδομένα για τις σοβιετικό - αλβανικές σχέσεις. Η μανία καταδίωξης που είχε ο Χότζα εντείνεται, όπως και οι υποψίες για συνεργασία των σοβιετικών και των γιουγκοσλάβων για την ανατροπή του. Έτσι όταν το 1959 επισκέφτηκε τη χώρα ο Χρουτσιόφ ωθώντας τους Αλβανούς να αποκαταστήσουν τις σχέσεις τους με τη Γιουγκοσλαβία και όταν το ίδιο έτος οι Σοβιετικοί ειδικοί συμβούλεψαν τους Αλβανούς το 1959 να δώσουν έμφαση στον πρωτογενή και όχι στον δευτερογενή τομέα,

---

κατηγορήθηκε για συνεργασία με το Τίτο και σαν «πράκτορας του ιμπεριαλισμού» και εκτελέστηκε το 1948.

[53] Χότζα Ε., *Όταν τέθηκαν τα θεμέλια της νέας Αλβανίας*, Αθήνα, εκδ. Πλανήτης, 1984, σ.23-24. Σύμφωνα με την Εθνική Επιτροπή για μία ελεύθερη Αλβανία από τους 93 καθολικούς κληρικοί που υπήρχαν το 1945, 10 μόνο εξακολουθούσαν να είναι ελεύθεροι, 24 δολοφονήθηκαν, 35 φυλακίστηκαν, 10 πέθαναν ή εξαφανίστηκαν, 11 εκδιώχθηκαν από τις θέσεις τους και 3 διέφυγαν στο εξωτερικό. Βλ. Skendi S., Albania, New York, Praeger, 1958, σ.299.

οι προτάσεις τους απορρίφθηκαν από την αλβανική κυβέρνηση[54] και έτσι διακόπηκαν οι οικονομικές σχέσεις Αλβανίας – Ε.Σ.Σ.Δ,. Ο Χότζα δηλώνει πως «*ο αλβανικός λαός και το Κόμμα του Εργασίας θα ζήσουν και με χόρτα εάν χρειαστεί, αλλά ποτέ δε θα πουληθούν για «30 αργύρια» γιατί προτιμούν καλύτερα να πεθάνουν όρθιοι και τίμια παρά να ζουν ντροπιασμένοι και γονατισμένοι»*[55].

Κατ' ανάγκη, λοιπόν, η Αλβανία στράφηκε πλήρως στην οικονομική και πολιτική στήριξη της Κίνας. Παράλληλα την ίδια περίοδο που ο Μάο Τσε Τουνγκ (Mao Zedong) εξαπολύει τη «μεγάλη προλεταριακή πολιτιστική επανάσταση» στους πληθυσμούς της Κίνας, ο Χότζα ξεκινά τη δική του «πολιτιστική και ιδεολογική επανάσταση», για τη διάπλαση του νέου ανθρώπου[56]. Ενισχύεται η προσωπολατρία στα σχολικά προγράμματα σπουδών, διευρύνεται η κολλεκτιβοποίηση, απαγορεύονται τα ταξίδια στο εξωτερικό και ξεκινά ένα πρόγραμμα κατασκευής οχυρωματικών έργων (400.000 πολυβολεία- «μπούνκερ») κατά μήκος των συνόρων της Αλβανίας ως υπεράσπιση ενάντια στην εισβολή[57]. Το 1967 ως τμήμα της πολιτιστικής και ιδεολογικής επανάστασης, ο Χότζα καλεί τους πολίτες στην προσπάθεια ενάντια στη «θρησκευτική δεισιδαιμονία»[58]. Δηλώνει ότι *«η θρησκεία της*

---

[54] Halliday J., The artful Albanian. The memoirs of Enver Hoxha, London 1986, σ.219.

[55] Χότζα Ε., *Λόγος της 7ης Νοεμβρίου 1961, Άπαντα, τ.22*, Τίρανα, 1978, σ.127. Ωστόσο όπως επισημαίνει η Mury G., *ο.π. σ.78.,* ο Χότζα συνέχιζε να ενοχλεί τους Σοβιετικούς να σεβαστούν τις διμερείς συμφωνίες αφού οι δυσκολίες μετά τη διάρρηξη των σχέσεων ήταν μεγάλες.

[56] Σβολόπουλος Κ., *Η ελληνική εξωτερική πολιτική, 1945-1981*, τ. Α΄, Αθήνα, εκδ. Εστίας, 2003, σ.74. Ακόμη βλ. το σχετικό βιβλίο της Mury G., ο.π, σ.135 κ.έ.

[57] Ο Χότζα μιλούσε αυτήν την περίοδο «*για αξιώσεις των ελλήνων μοναρχο-φασιστών για την Βόρειο Ήπειρο, την οποία θα την πάρουν την Αλβανία μόνο όταν δεν θα υπάρχει κανένας ζωντανός Αλβανός».* Χότζα Ε., Όταν τέθηκαν….ο.π.σ.178.

[58] Βερέμης, Θ. Κουλουμπής Θ. Νικολακόπουλος Η. (Επιμ.), *Ο ελληνισμός της Αλβανίας* (Αθήνα: Πανεπιστήμιο Αθηνών, Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής, 1995), σ. 23.

Αλβανίας είναι ο αλβανισμός» και μέχρι το Μάιο του ίδιου έτους άνω των δύο χιλιάδων εκκλησιών, τζαμιών, μοναστηριών, και άλλων θρησκευτικών ιδρυμάτων έχουν κλείσει ή έχουν μετατραπεί σε άλλες χρήσεις.

Οι κληρικοί φυλακίζονται ή αναγκάζονται για να αναζητήσουν εργασία στη βιομηχανία ή τη γεωργία, ιδρύεται στη Σκόδρα το μουσείο αθεϊσμού και σύμφωνα με το Σύνταγμα του 1967 η Αλβανία γίνεται το πρώτο στην παγκόσμια ιστορία αθεϊστικό κράτος.

Ακόμη ο Χότζα, προώθησε την ανάπτυξη μιας κοινής εθνικής αλβανικής ταυτότητας, την ένωση των Τόσκηδων και των Γκέγκηδων, για την ανάπτυξη μιας ενιαίας Αλβανικής εθνικής ταυτότητας και συνείδησης αλλά για τη χαλύβδωση και την προστασία του μοντέλου πολιτικο-οικονομικής και κοινωνικής διαστρωμάτωσης. Επίσης στράφηκε ενάντια στην ελληνική μειονότητα με νέες διώξεις.

Το 1976 αφότου πεθαίνει ο Μάο ο Χότζα γίνεται επικριτικός με το νέο κινεζικό καθεστώς και την αναπτυσσόμενη συνδιαλλαγή μεταξύ της Κίνας και της Δύσης[59]. Οι Κινέζοι απαντούν με να κινηθούν πιο κοντά στη Γιουγκοσλαβία καλώντας για επίσημη επίσκεψη τον Τίτο και τον Ιούλιο του 1978, διακόπτουν τη βοήθεια στην Αλβανία και τις οικονομικές και στρατιωτικές σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών. Από εκείνη τη στιγμή η Αλβανία συνεχίζει μόνη την πολιτική και οικονομική της προσπάθεια. Ο Χότζα τονίζει την ανάγκη για τη χώρα να γίνει πιο αυτοδύναμη[60], το Δεκέμβριο του 1976 η χώρα γίνεται σοσιαλιστική δημοκρατία, ο Χότζα ονομάζει τον μαρξισμό-λενινισμό ως επίσημη ιδεολογία της χώρας [61].

---

[59] Χότζα Ε. *Σημειώσεις για την Κίνα 1962-1972. Από το πολιτικό ημερολόγιο*, Αθήνα, εκδ. Πορεία,1979 και Biberaj E., Albania and China. A study of unequal alliance, Boulder/ San Francisko /Oxford, 1986.

[60] Οι οικονομικές βελτιώσεις της περιόδου 1951 – 1980 συνοψίζονται στα εξής: η Αλβανία εκβιομηχανίστηκε γρήγορα με ποσοστό συμμετοχής στο κέρδος παραγωγής υλικών αυξανόμενο από 19% το 1951 σε 40% το 1980. Αν και η αγροτική παραγωγή χονδρικά διπλασιάστηκε αυτήν την περίοδο, συγκριτικά σε γενικότερο πλαίσιο έπεσε από 80% σε 36%, ενώ κατασκευές, μεταφορές και επικοινωνίες παρέμειναν περίπου στο 10% του Α.Ε.Π.

[61] Χότζα Ε., Όταν τέθηκαν….ο.π, σ.378-379.

Το 1981 πεθαίνει ο επί τρεις και πλέον δεκαετίες πρωθυπουργός της χώρας Μεχμέτ Σιέχου (Mehmet Shehu)[62], ο οποίος επίσημα φέρεται να έχει αυτοκτονήσει, ωστόσο δολοφονήθηκε από το καθεστώς. Το θάνατο του Σιέχου ακολουθούν διώξεις στο στρατό και τις μυστικές υπηρεσίες. Ωστόσο ο Χότζα ο οποίος αντιμετωπίζει προβλήματα υγείας από το 1973 τα οποία εντείνονται το 1983, οδηγείται στο θάνατο το 1985. Τον αντικαθιστά στην ηγεσία του ΚΕΑ και της χώρας[63] Ραμίζ Αλία (Ramiz Alia), ο οποίος προσπαθεί να δημιουργήσει συνθήκες επιβίωσης της χώρας, κάνοντας ανοίγματα στη Δύση[64], τα οποία όμως κινούνται με πολύ αργούς ρυθμούς. Ωστόσο μπροστά στις μεγάλες ανάγκες της αλβανικής οικονομίας συνάπτονται σχέσεις με τη Δυτική (τότε) Γερμανία, τη Γαλλία και την Ιταλία, οι οποίες πρωταγωνίστησαν στις αλλαγές που συνέβησαν στη χώρα. Το 1990 μετά από τις μεγάλες απεργίες, και την έξοδο χιλιάδων Αλβανοί στην Ιταλία και την Ελλάδα, ο Αλία εισάγει τις δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις, συμπεριλαμβανομένου ενός πολυκομματικού πολιτικού συστήματος και το Μάρτιο του 1991 διεξάγονται οι πρώτες πολυκομματικές εκλογές της Αλβανίας από τη δεκαετία του 1920, τις οποίες κερδίζει μεν το ΚΕΑ, αλλά μέσα σε ένα χρόνο από το βάρος των προβλημάτων θα καταρρεύσει παραδίδοντας την εξουσία στο Δημοκρατικό Κόμμα.

---

[62] Ο Σέχου διετέλεσε υπουργός Εσωτερικών την περίοδο 1948-1953 και πρωθυπουργός από το 1953 έως το 1981.

[63] Biberaj E., Albania. A socialist maverick. Boulder/ San Francisco/ Oxford, 1990, σ.36.

[64] Ο Αλία γεννήθηκε στη Σκόδρα το 1921, το 1941 εντάχθηκε στη νεολαία του ΚΕΑ και το 1943 έγινε μέλος του. Το 1948 εκλέχθηκε μέλος της κεντρικής του επιτροπής και το 1949 την προεδρεία της νεολαίας του. Σπούδασε στην ΕΣΣΔ και το 1956 εκλέχθηκε αναπληρωματικό μέλος του πολιτικού γραφείου και το 1961 τακτικό μέλος. Η άνοδός του στο ΚΕΑ οφείλεται στις καλές σχέσεις με το Χότζα και με τη σύζυγό του Νεζμιγιέ. Pano N., «The process of democratization in Albania», in Dawisha K., - Parrot B., (ed) *Politics power and the struggle for democracy in South-East Europe,* Cambridge, Cambridge University Press, 1997, σ. 285-352.

6. Οι ελληνοαλβανικές σχέσεις στην περίοδο 1944-1974 και η ελληνική μειονότητα

Η Αλβανία την περίοδο της κήρυξης του πολέμου εκ μέρους της Ιταλίας εναντίον της Ελλάδας αποτελούσε τμήμα του ιταλικού Βασιλείου. Η Ελλάδα τέθηκε σε εμπόλεμη κατάσταση έναντι της Αλβανίας[65], ορίζοντας ως εχθρικά κράτη την Ιταλία μετά των κτήσεων, αυτοκρατορικών εδαφών και αποικιών αυτής καθώς και την Αλβανία [66]. Το καθεστώς της εμπόλεμης κατάστασης έμελλε να αποτελέσει το καταλυτικό στοιχείο στην εξέλιξη των ελληνο-αλβανικών σχέσεων. Συγκεκριμένα μέχρι το 1971, όταν και αποκαταστάθηκαν οι δύο χώρες διπλωματικές σχέσεις με ανταλλαγή πρέσβεων[67], αλλά και αργότερα μέχρι το 1987, όταν η Ελλάδα αποφάσισε την άρση της εμπόλεμης κατάστασης έναντι της Αλβανίας, εξακολουθούσε να ισχύει ακόμα τυπικά από ελληνικής πλευράς η εμπόλεμη κατάσταση. Η μεταπολεμική Ελλάδα, επειδή είχε συγκεντρώσει όλες της τις προσπάθειες στην ικανοποίηση των διεκδικήσεών της στη Βόρειο Ήπειρο[68] και στην εξασφάλιση των δικαιωμάτων των μελών της ελληνικής μειονότητας της Αλβανίας, δεν συνήψε μετά τη λήξη του πολέμου συνθήκη ειρήνης που να τερματίζει την εμπόλεμη κατάσταση με την Αλβανία.

Στο εσωτερικό και το διεθνές περιβάλλον, η Ελλάδα προσπάθησε με συνεχείς αναφορές και υπομνήματα, να πετύχει την ευόδωση των στόχων της για την ελληνική μειονότητα. Στις 18 Οκτωβρίου 1944 στη διακήρυξη του πρωθυπουργού εθνικής ενότητας επισημάνθηκε *ότι «η Βόρειος Ήπειρος αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της Ελλάδας και έχει*

---

[65] Βαλντέν Σ., *Ελλάδα- Γιουγκοσλαβία. Γέννηση και εξέλιξη μίας κρίσης και οι ανακατατάξεις στα Βαλκάνια,* 1961-1962, Αθήνα, εκδ. Θεμέλιο, 1994.

[66] ΑΝ 2636/10/10.11.1940, «Περί δικαιπραξιών εχθρών και μεσεγγύησεως εχθρικών περιουσιών». Βάσει του ανωτέρου ΑΝ εξεδόθη το ΒΔ «*Περί ορισμού ως εχθρικών κρατών κατά την έννοιαν του Αν Νόμου υπ. Αριθ. 2636/1940 της Ιταλίας και Αλβανίας και θέσεως εις εφαρμογήν ως προς τα κράτη ταύτα των διατάξεων του ανωτέρου νόμου».*

[67] Βαληνάκης Γ., *Εισαγωγή στην ελληνική εξωτερική πολιτική, 1949-1988*, Θεσσαλονίκη, εκδ. Παρατηρητής, 1989, σ.116-117.

[68] Κύρου Α., *Οι Βαλκανικοί γείτονές μας*, Αθήνα 1962.

πρόσφατα καθαγιαστεί από τους τάφους των ηρώων μας», δήλωση που προξένησε την αντίδραση της αλβανικής πλευράς[69]. Μετά το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου πολέμου η ελληνική κυβέρνηση έδωσε ιδιαίτερο βάρος στο θέμα της Βορείου Ηπείρου, όπου το ελληνικό στοιχείο κινδύνευε να αφανισθεί.
Τον Αύγουστο του 1945, ο υφυπουργός Εξωτερικών Φ. Δραγούμης επαναλάβανε πως η Ελλάδα διεκδικούσε τη Βόρειο Ήπειρο[70], ενώ το Νοέμβριο του 1945 η ελληνική κυβέρνηση έστελνε επιστολή προς το υπουργείο εξωτερικών των ΗΠΑ, υπενθυμίζοντας ότι το ελληνικό δικαίωμα στη Βόρειο Ήπειρο παραμένει αναφαίρετο[71]. Ο Υπουργός εξωτερικών Κ. Ρέντης μιλώντας στα τέλη Φεβρουαρίου του 1946 στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ χαρακτήρισε την Αλβανία εχθρική χώρα, απορρίπτοντας την αίτηση της Αλβανίας για εισδοχή στον οργανισμό, η οποία είχε υποβληθεί την 12 Φεβρουαρίου[72], ενώ ο έλληνας πρωθυπουργός επανέλαβε ότι η Ελλάδα διεκδικεί τη Βόρειο Ήπειρο[73].
Κατά τη Διάσκεψη Ειρήνης στο Παρίσι, η οποία συγκλήθηκε το 1946, η ελληνική κυβέρνηση μέσω του υπουργού εξωτερικών Κ. Ρέντη, με υπόμνημά της από την 15η Φεβρουαρίου 1946 είχε ζητήσει την κατάρτιση σχεδίου ειρήνης με την Αλβανία προς υποβολή στη διάσκεψη ειρήνης. Ο Ρέντης εφιστούσε την προσοχή ότι η Αλβανία είχε κηρύξει τον πόλεμο κατά της Ελλάδας και δεν νομιμοποιούνταν να συμμετάσχει αφού *«διεξήγαγε πράγματι εχθροπραξίας εναντίον της, καταστήσα συνεργός εις τα εγκλήματα των Χίτλερ και Μουσολίνι».* Κλείνοντας το υπόμνημα ο Έλληνας Υπουργός εξωτερικών τόνιζε ότι οι ελληνικές διεκδικήσεις επί της Βορείου Ηπείρου *«θεμελιωνόταν επί ιστορικών, εθνολογικών και νομικών λόγων».* Την 25η Μαρτίου υποβάλλεται νέο υπόμνημα από την ελληνική κυβέρνηση προς το Συμβούλιο Υπουργών Εξωτερικών, το οποίο ζητούσε την κατάρτιση

---

69 Ντάγιος ο.π. σ.84.
70 Xydis ο.π σ.123-125.
71 Αρχείο Υπουργείου Εξωτερικών της Ελληνικής Δημοκρατίας, Ελληνική πρεσβεία Ουάσιγκτον, Υπόμνημα 1.11.1945.
72 Ντάγιος ο.π σ.129 και Χότζα, Δύο φίλοι..ο.π, σ.20-21.
73 Xydis π.π 196-197.

σχεδίου συνθήκης ειρήνης με την Αλβανία[74]. Την επόμενη ημέρα η επί Εξωτερικών Επιτροπή της Γερουσίας των ΗΠΑ σε ομόφωνη σχετική της απόφαση RESOLUTION) υπ. αριθμ. 82 (26.3.1946) ανέφερε τα εξής: «*ΑΠΟΦΑΣΙΖΕΤΑΙ ότι κατά την κρίση της Γερουσίας η Βόρειος Ήπειρος (συμπεριλμβανομένης και της Κορυτσάς) τα Δώδεκα Νησιά του Αιγαίου Πελάγους, γνωστά υπό το όνομα Δωδεκάνησος, όπου κυριαρχεί δυνατός Ελληνικός πληθυσμός, πρέπει να αποδοθούν από τη Συνθήκη Ειρήνης στην Ελλάδα και να αποτελέσουν μέρος της εδαφικής επικράτειας της Ελλάδας*». Την 11η Απριλίου 1946 η ελληνική κυβέρνηση υπέβαλλε νέο υπόμνημα, ζητώντας όπως το Συμβούλιο εξετάσει τη διεκδίκηση επί της Βορείου Ηπείρου, *«χωριστά και ως σώμα»,* χωρίς όμως να αναφέρεται αυτή τη φορά, περί συντάξεως του κειμένου Συνθήκης ειρήνης με την Αλβανία[75]. Κατά τη σύνοδο του Συμβουλίου Υπουργών Εξωτερικών και ειδικότερα στη συνεδρίαση της 15ης Μαΐου 1946, ο Υπουργός εξωτερικών της Μεγάλης Βρετανίας Έρνεστ Μπέβιν ανέφερε ότι υποβλήθηκαν εκ μέρους της ελληνικής κυβέρνησης, οι αξιώσεις της για τη Βόρειο Ήπειρο και το Συμβούλιο θα έπρεπε να τις εξετάσει[76].
Η Διάσκεψη Ειρήνης με τη συμμετοχή των 21 κρατών- νικητών του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου δέχεται την 29η Ιουνίου 1946 πρόταση της ελληνικής κυβέρνησης προς την ολομέλεια, ζητώντας την εγγραφή του Βορειοηπειρωτικού.

---

[74] Xydiw S, Greece and the great powers, 1944-1947, Thessaloniki, 1963.

[75] Kondis B., - Manda E., (ed.) *The Greek minority in Albania*, Thessaloniki, Insitute of Balkan Studies, 1994. Λίγες ημέρες αργότερα (17 Απριλίου) υποβλήθηκε και υπόμνημα από την πρεσβεία της Ελλάδας στην Ουάσιγκτον προς το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ, όπου μαζί με τις εθνικές διεκδικήσεις προβαλλόταν και το ζήτημα της παραβίασης των ελληνοαλβανικών (και ελληνοβουλγαρικών συνόρων) λόγω του εμφυλίου και της αναγκαιότητας διευθέτησής τους. Kondis B., «The Greek minority in Albania», *Balkan studies*, 36, 1995, 85-102 και Κόντης Β. *Η αγγλοαμερικανική πολιτική και το ελληνικό πρόβλημα, 1945-1949,* Θεσσαλονίκη, σ. 157-199

[76] Κόντης Β., *Ευαίσθητες ισορροπίες. Ελλάδα και Αλβανία στον 20ο αιώνα*, Θεσσαλονίκη 1994.

Την 30η Αυγούστου 1946 μετά από παρέμβαση του Φ. Δραγούμη εγγράφεται στην Ημερήσια Διάταξη το αίτημα της Ελλάδας για την Βόρειο Ήπειρο, το οποίο γίνεται δεκτό με 12 ψήφους υπέρ, 7 κατά και δύο αποχές (Βέλγιο- Νορβηγία) αλλά αναβάλλεται να συζητηθεί στην άλλη συνεδρία. Οι ελληνικές επιδιώξεις θα συναντήσουν τη σφοδρή αντίδραση της Αλβανικής, Γιουγκοσλαβικής και Σοβιετικής αντιπροσωπείας, που υποστήριξαν τη θέση ότι θα έπρεπε να παραπεμφθεί στο συμβούλιο των Υπουργών Εξωτερικών των τεσσάρων Μεγάλων Δυνάμεων (ΗΠΑ, ΕΣΣΔ, Μ. Βρετανία, Γαλλία).
Το Νοέμβριο του 1946, η Ελλάδα υπέβαλλε εκ νέου το αίτημά της στο Συμβούλιο των Υπουργών Εξωτερικών, χωρίς να ληφθεί καμία απόφαση, αφού παρέπεμψε το *«ζήτημα του καθορισμού των ελληνοαλβανικών συνόρων»,* για συζήτηση και λύση στο Συμβούλιο των τεσσάρων Εγγυητριών Δυνάμεων, όταν λυθεί υπογραφή η συνθήκη ειρήνης με την Αυστρία – υπογράφτηκε στις 15 Μαΐου 1955- όπου παραμένει εκκρεμές έως σήμερα. Ζήτημα που υποστήριξε και ο εκπρόσωπος της Μεγάλης Βρετανίας Μπερνς αναφέροντας (Δεκέμβριος 1946) ότι το βορειοηπειρωτικό θα εγγραφόταν στην ημερήσια διάταξη του Συμβουλίου Υπουργών Εξωτερικών.
Κυρώνοντας τη συνθήκη ειρήνης των Παρισίων της 10ης Φεβρουαρίου 1947, η Ελλάδα διατύπωσε τις εξής επιφυλάξεις, οι οποίες δεν περιελήφθησαν στο επικυρωτικό της συνθήκης έγγραφο[77]:
1.Σύμφωνα με τις συζητήσεις και τις ψηφοφορίες στη διάσκεψη ειρήνης, το άρθρο 27 δεν προδικάζει καθόλου το ζήτημα των αλβανικών συνόρων που έθεσε η ελληνική αντιπροσωπεία.
2. Η ελληνική αντιπροσωπεία δέχθηκε τη μεταφορά του ζητήματος στη διάσκεψη των τεσσάρων μόνο για να μη καθυστερήσει την πρόοδο των εργασιών της διάσκεψης.
3 Η Ελλάδα περιμένει με εμπιστοσύνη την ικανοποιητική επίλυση από τη διάσκεψη των τεσσάρων του βορειοηπειρωτικού ζητήματος που παρέμεινε σε εκκρεμότητα κατά την υπογραφή της συνθήκης ειρήνης με την Ιταλία.
4 Το άρθρο 88 δεν αντιβαίνει καθόλου σ΄ αυτή τη δίκαιη ρύθμιση.

---

[77] Papadakis B., ο.π. σ.176.

Οι Έλληνες πολιτικοί φρόντιζαν να κρατούν σε εγρήγορση το Βορειοηπειρωτικό και τους Βορειοηπειρώτες στον ελλαδικό χώρο και το εξωτερικό. Εκεί εντάσσονται και οι κατά καιρούς δηλώσεις και ενέργειες. Ενδεικτικά ο Κωνσταντίνος Τσαλδάρης, ως Αντιπρόεδρος της ελληνικής κυβερνήσεως και επικεφαλής της ελληνικής αντιπροσωπείας στον ΟΗΕ το 1948, όπου τόνιζε στην Γενική Συνέλευση, ότι *«προς αποφυγήν πάσης αμφιβολίας, αντιπροσωπείαα της Ελλάδας δηλοί ότι η Ελληνική κυβέρνησις, προσυπογράφουσα, πάντω την κυριαρχίαν και την ανεξαρτησίαν της Αλβανίας, δε θα εγκαταλείψει εν ουδεμιά περιπτώσει και με κανένα όρον τα προαιώνια και απαράγραπτα δικαιώματά της επί ενός Ελληνικού εδάφους, το ποίον το αίμα των παιδιών της ήνωσε με την μητέρα πατρίδα, διατηρούσα εις το ακέραιον τας επιφυλάξεις της, μέχρις ότου το Βορειοηπειρωτικόν διακανονισθεί κατά τρόπον σύμφωνον προς την δικαιοσύνη και την επιείκειαν»*[78].

Στην περίοδο 1950-1961, όταν ακόμα η ΕΣΣΔ διαδραμάτιζε τον πρώτο ρόλο στην πολιτική της Αλβανίας, κυριαρχούσε ακόμα μια έντονη ψυχρότητα και καχυποψία στις ελληνο-αλβανικές σχέσεις[79]. Αν και μάλιστα τακτοποιήθηκαν ορισμένα μικρά ζητήματα, όπως ήταν για παράδειγμα η απελευθέρωση Ελλήνων ομήρων και μικρών παιδιών από την εποχή του εμφυλίου πολέμου στην Ελλάδα το 1953, καθώς επίσης και το άνοιγμα του στενού της Κέρκυρας στην ελεύθερη ναυσιπλοΐα το 1958, οι διμερείς σχέσεις παρέμεναν αρκετά οξυμένες-υπήρξε μία αλβανική πρωτοβουλία το 1955 στον ΟΗΕ για διπλωματικές σχέσεις η οποία επαναλήφθηκε το 1956[80] και το 1957[81]-

---

[78] Αντωνόπουλος, Ν. «Η εμπόλεμος κατάστασις μεταξύ Ελλάδος και Αλβανίας», *Πρακτικά Α΄ επιστημονικού Συνεδρίου Βόρειος Ήπειρος- Άγιος Κοσμάς Αιτωλός,* σ.706-738 και Χότζα Ε., Έκθεση προς το πρώτο συνέδριο του ΚΚΑ, Τίρανα 1948, σ. 35.

[79] Kondis B., «The Greek minority in Albania», *Balkan studies*, 36, 1995, 85-102. Για την αλβανική άποψη σχετικά με τις σχέσεις με τις ΗΠΑ και με τη Μ. Βρετανία βλ. Χότζα Ε., *Ο αγγλοαμερικανικός κίνδυνος για την Αλβανία*, Αθήνα, εκδ. Αλλαγή, 1982.

[80] Χότζα Ε., Έκθεση προς το τρίτο συνέδριο του ΚΕΑ, Τίρανα 1956, σ. 25.

ενώ οι ελληνικές κυβερνήσεις συντηρούσαν το Βορειοηπειρωτικό[82]. Το 1960 ο Σ. Βενιζέλος αναφέρει στον ηγέτη της ΕΣΣΔ Χρουστσόφ το Βορειοηπειρωτικό θέμα για το οποίο μόνο εάν τεθεί, συζητηθεί και λυθεί με την μορφή αυτονομίας θα συνεννοηθούμε με τους Αλβανούς. Ειδικότερα ανέφερε ότι «*αναφέρθην εις τας συνθήκας υπό τας οποίας διαβιοί ο Ελληνισμός της Βορείου Ηπείρου και χωρίς να θέσω καθ΄ οιονδήποτε τρόπον θέμα εδαφικής τροποποιήσεως, ετόνισα την ανάγκην, όπω η Αλβανική κυβέρνησις παραχωρήσει Αυτοδιοίκησιν εις το Ελληνικόν στοιχείον μέσα εις τα πλαίσια του Αλβανικού κράτους, υπό τη μορφή αυτονομήσεως της περιοχής, μέχρι ότου λυθεί από τους Υπουργούς Εξωτερικών των τεσσάρων Δυνάμεων, ενώπιον των οποίων ως γνωστόν εκκρεμεί*»[83]. Ο Χρουστσόφ απάντησε πως στην Κορυτσά είδε Έλληνες και Αλβανούς να δουλεύουν σαν αδέλφια, αυτά τα ζητήματα πρέπει να λυθούν ειρηνικά και πως θα μεταφέρει το αίτημα στους Αλβανούς[84]. Οι σχέσεις ΕΣΣΔ και Αλβανίας θα διακοπούν

---

81 Συνέντευξη του Χότζα στον Μ. Γλέζο, Εφημερίδα Αυγή 22/11/1957. Ο ηγέτης του ΚΕΑ έδινε περισσότερο βάρος στην ανάπτυξη των εμπορικών σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών, ωστόσο θεωρούσε ότι αυτή θα οδηγούσε, με την παράλληλη κατάργηση των «τεχνητών και ανυπόστατων εμποδίων», στην εξομάλυνση των σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών.

82 Το 1953 απέτυχε και μία ακόμη προσπάθεια για τις συνοριακές «πυραμίδες», προσπάθεια που ο Χότζα την παρουσίασε ως αποτυχία επανάληψης των διπλωματικών σχέσεων. Κύρου, Α., *Ελληνική εξωτερική πολιτική*, Αθήναι 1955, σ.200.

83 Εφημερίδα το Βήμα 28/6/1960.

84 Αντωνόπουλου Η., *Αλβανία και ελληνοαλβανικές σχέσεις, 1912-1994*. Αθήνα, εκδ. Ωκεανίδα 1999. Ο Χρουτσόφ δήλωσε στο Σοφοκλή Βενιζέλο πως «*κατανοούσε τις διεκδικήσεις της Ελλάδας στη Βόρειο Ήπειρο, γιατί ο ίδιος είχε συναντήσει Έλληνες στην Κορυτσά*». Είχε προηγηθεί δήλωση του πρεσβευτή της ΕΣΣΔ στην Αθήνα Σ. Ιβανόφ που προέτρεπε την Αλβανία να προσφύγει στον ΟΗΕ και το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης για την εμπόλεμη κατάσταση με την Ελλάδα και τις εδαφικές διεκδικήσεις προκειμένου να βελτιώσει τις σχέσεις της με τη γειτονική χώρα, δήλωση που είχε σαν αποτέλεσμα την έντονη αντίδραση της αλβανικής πλευράς. Βλ.

λίγο αργότερα και δε θα υπάρξει συνέχεια στο θέμα. Σε συνέχεια των δηλώσεων ελλήνων πολιτικών αυτή την περίοδο για τις ελληνολβανικές σχέσεις και πως αυτές συνδέονται με τη διαβίωση της ελληνικής μειονότητας και το «Βορειοηπειρωτικό» Γεώργιος Παπανδρέου αγορεύοντας στην Βουλή των Ελλήνων (Συνεδρίαση 106η της 31ης Μαΐου 1960) τονίζει: «*Εκείνο πάντως το οποίο οφείλουν όλαι οι Ελληνικαί Κυβερνήσεις να γνωρίζουν, είναι ότι το θέμα (της Βορείου Ηπείρου) υφίσταται. Και εκείνο το οποίο απαγορεύεται εις τον αιώνα είναι δι' οιονδήποτε λόγον η απάρνησις του ιερού αιτήματος. Εκείνο, το οποίο ουδέποτε θα επετρέπετο να επαναληφθεί δια την Βόρειο Ήπειρο, είναι εκείνο το οποίον - δυστυχώς - συνέβη με την Κύπρον, διά το οποίο εγράφη η απάρνησις της ενώσεως. Καθ' όσον αφορά το θέμα τη Βόρειο Ήπειρο, διά το πρώτο θέμα, η διεκδίκησις είναι ιερά και απαράγραπτος. Η διαχείρισις όμως, ο τρόπος και ο χρόνος είναι θέμα κυβερνήσεων. Είναι θέμα των Διεθνών περιστάσεων. Είναι θέμα της ιστορίας. Και έφθασαν οι Διεθνείς περιστάσεις διότι πέρυσι ερρυθμίσθη τελικώς το γερμανικό ζήτημα διά της ενοποιήσεως των δύο Γερμανιών, οπότε εμείς θα μπορούσαμε να επανέλθουμε και να αξιώσουμε την προσάρτησιν της Βορείου Ηπείρου ως είχαν αποφασίσει οι μεγάλοι το 1946*»[85]. Το 1961 στη διάσκεψη για τη «Βαλκανική συνεννόηση» η οποία πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα με τη συμμετοχή εκτός της Ελλάδας, της Ρουμανίας, της Γιουγκοσλαβίας και της Βουλγαρίας δεν έλαβε μέρος η Αλβανία, επικαλούμενη άρνηση της διοργανώτριας χώρας να παράσχει βίζα στους Αλβανούς επισήμους.

Το 1962 παρότι απέτυχε η προσπάθεια αποκατάστασης των διμερών σχέσεων, που είχε ξεκινήσει επί υπουργίας Ε. Αβέρωφ[86], επετράπη ο

Χότζα Ε., *Δύο φίλοι λαοί..ο.π.,* , σ.96-106, 115-118. ιδίου *Η Αλβανία αντιμέτωπη....* ο.π. σ. 63, και Castellan G., L' *Albanie,* Paris 1980.

[85] Πρακτικά ημερίδας. *Βορειοηπειρωτικός Ελληνισμός. Εθνολογική-ιστορική- νομική- διπλωματική προσέγγιση του Βορειοηπειρωτικού ζητήματος*, Αθήνα, εκδ. ΣΦΕΒΑ- ΠΑΣΥΒΑ , 2002, σ.100-106

[86] Ο Ε. Αβέρωφ ανέφερε ότι *«δεν αποκρύπτω σήμερον ότι κατά την επταετή υπουργίαν μου έγιναν διάφοροι έμμεσοι επαφαί προς ομαλοποίησην των σχέσεών μας με την Αλβανίαν, οι οποίες προσέκρουσαν πάντοτε εις το*

επαναπατρισμός όσων Ελλήνων το επιθυμούσαν από την Αλβανία- συνολικά 123- σε ανταπόδοση της δήλωσης *«καλής θέλησης και γειτονίας της Ελληνικής κυβερνήσεως»,* καθαρίστηκε το κανάλι της Κέρκυρας, και υπήρξαν προτάσεις για τη διευθέτηση της κατάστασης στα σύνορα και για εμπορικές ανταλλαγές [87]. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το Μάιο του 1962 επισκέφτηκε τα Τίρανα ο βουλευτής της ΕΔΑ Στ. Μερκούρης ως πρόεδρος της ελληνικής κίνησης για τη Βαλκανική Συνεννόηση[88]. Ο Μερκούρης βολιδοσκόπησε την αλβανική κυβέρνηση για το ζήτημα της αποκατάστασης των ελληνοαλβανικών διπλωματικών σχέσεων και όταν επέστρεψε στην Αθήνα, υποστήριξε ότι η Αλβανία το επιθυμούσε. Η προσπάθεια αυτή δεν είχε συνέχεια καθώς η Ελλάδα δεν είχε πρόθεση να εγκαταλείψει το βορειοηπειρωτικό ζήτημα. Την 11η Σεπτεμβρίου 1963 ο τότε

ανυπέρβλητο κατ΄ εμέ εμπόδιον ότι η Αλβανία ξεκινά από την προυπόθεσιν ότι μετά την επανάληψιν των σχέσεων το θέμα παραμένει εις το σημείον το οποίον ευρίσκεται σήμερον». Εφημερίδα Απογευματινή 4/11/1964, στο Βαλντέν Σ., ο.π σ.43. Ο Χότζα αναφέρει σχετικά ότι στις αρχές του 1962 με την παράδοση των Ελλήνων που επιθυμούσαν να επαναπατριστούν, η ελληνική αντιπροσωπεία ζήτησε να συζητήσει τη σύναψη διπλωματικών σχέσεων. Χότζα Ε., Δύο φίλοι…ο.π., σ.69.

[87] Είναι οι λιποτάκτες του ελληνικού στρατού οι οποίοι διέφυγαν στην Αλβανία κατά τη διάρκεια του ελληνικού εμφυλίου πολέμου (πάνω από 400 άτομα). Αυτοί επειδή θεωρούνταν από τους Αλβανούς πράκτορες συγκεντρώθηκαν στο χωριό Valias κοντά στα Τίρανα. Βλ. Χότζα ,Δύο φίλοι….ο.π σ.112 και ιδίου Έκθεση στο 4ο Συνέδριο του ΚΕΑ, Τίρανα 1961, σ.23. Ο Σ. Αγαπητίδης σημειώνει ότι μετά το τέλος του Β' παγκοσμίου πολέμου ήλθαν στην Ελλάδα 6500 αλβανοί πολίτες. Agapitidis S., «Déplacements récents de population en Grèce», *Balkan Studies*, vol. 18, 2, 1977, σ.273-283. Βλ. ακόμη Αντωνόπουλος Η., *Αλβανία & Ελληνοαλβανικές σχέσεις 1912-1949*, Αθήνα, εκδ. Ωκεανίδα, 1995. Ακόμη Χότζα Ε., Έκθεση στο 4ο Συνέδριο του ΚΕΑ, Τίρανα 1961, σ.23 και Καλουδιώτης Α., *Η αιχμαλωσία μου στην Αλβανία του Χότζα*, Αθήνα, εκδ. Ζαχαρόπουλος, 2003.

[88] Χρηστίδης Γ., *Τα κομμουνιστικά Βαλκάνια,* Θεσσαλονίκη, εκδ. Βάνιας, 2003, σ.55.

πρωθυπουργός και υπουργός εξωτερικών Π. Πιπινέλης δήλωνε ότι «*η προϊούσα βελτίωσις του διεθνούς κλίματος δια της προοδευτικής αντιμετωπίσεως και επιλύσεως υφιστάμενων διαφορών, μοιραίως θα θέτει επί τάπητος και το εκκρεμές Βορειοηπειρωτικόν θέμα... Ένα τοιούτο ζήτημα δεν είναι δυνατόν να παραγραφεί δια του χρόνου... Λόγοι διπλωματικοί, στρατιωτικοί, εθνικοί, οικονομικοί συνθέτουν την ύπαρξιν του ζητήματος αυτού αι επιβάλλον την εξεύρεσιν καταλλήλου λύσεως*»[89].

Την 7η Δεκεμβρίου 1963 ο Σ. Βενιζέλος δήλωσε με την ιδιότητά του ως Αντιπροέδρου της κυβερνήσεως και Υπουργού εξωτερικών, ότι η Ελλάς ανησυχεί για την τύχη των Βορειοηπειρωτών, λέγοντας ότι εμείς θα συνεννοούμασταν εύκολα εάν αυτή η χώρα θα δεχότανε να δώσει διοικητική αυτονομία στην ελληνική μειονότητα[90]. Παρά τις προσπάθειες που έγιναν στον ΟΗΕ (1961-1966) από τους μόνιμους αντιπροσώπους των δύο χωρών, οι σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και Αλβανίας παρέμειναν τεταμένες, αφού η ελληνική πρόταση για αποκατάσταση των σχέσεων και μετά επίλυση με συζητήσεις των εκκρεμών προβλημάτων, βρήκε απρόθυμη την αλβανική πλευρά[91]. Έτσι οι προσπάθειες για την βελτίωση του κλίματος, που είχαν αποτέλεσμα άρχισαν με την ανάληψη της εξουσίας στην Ελλάδα από την στρατιωτική δικτατορία το 1967, η οποία αποκατέστησε τις διπλωματικές σχέσεις. Τον Οκτώβριο του 1969 ο μόνιμος αντιπρόσωπος της Ελλάδας στον ΟΗΕ έκανε πρόταση στον τότε Αλβανό ομόλογό του Χαιλίμ Μπούντο (Halim Bunto) για εμπορικές ανταλλαγές, λαμβάνοντας απάντηση ότι για την αποκατάσταση των διπλωματικών σχέσεων πρέπει να αρθεί ο νόμος της εμπόλεμης κατάστασης. Τον Ιανουάριο του 1970 συναντήθηκαν στο Παρίσι

---

[89] Λαμπρινίδη Μ., Η Αλβανία σήμερα, Αθήνα 1987, σ.36.

[90] Εφημερίδα το Βήμα 17/12/1963.

[91] Zanga L., «Albanian Foreign Policy in the Wake of 7th Party Congress», *R. King/J. Braun, Eastern's Europe's uncertain future*, New York 1977, σ. 88-89. Τα αιτήματα της ελληνικής πλευράς έγιναν στις 27 Μαρτίου στον ΟΗΕ μέσω του Αλβανού μονίμου αντιπροσώπου, ενώ είχε προηγηθεί στις 25 Μαρτίου αίτημα μέσω του Έλληνα πρεσβευτή στη Ρουμανία.

εμπορικές αντιπροσωπείες από τις δύο χώρες, ενώ στις 10 Φεβρουαρίου υπογράφτηκε η σχετική εμπορική συμφωνία[92].

Την 14η Δεκεμβρίου 1970 ο έλληνας αντιπρόσωπος Δημήτρης Μπίτσιος στον ΟΗΕ μιλώντας με τον Αλβανό ομόλογό του (Σαμί Μπαχόλι- Sami Baholli) ανέφερε ότι η ελληνική κυβέρνηση θα καταβάλλει προσπάθειες να βελτιώσει τις σχέσεις μέχρι της αποκατάστασης των διπλωματικών σχέσεων[93].

Το Μάρτιο του 1971 κατατέθηκε η πρόταση της ελληνικής κυβέρνησης για τη σύναψη διπλωματικών σχέσεων στην οποία απάντησε η αλβανική κυβέρνηση στις 28 Απριλίου[94].

Η τότε ελληνική κυβέρνηση στο απαντητικό της μήνυμα ανέφερε τα εξής: «*Η Αλβανική κυβέρνησις ορθώς εξετίμησε την εμμονήν της Ελληνικής κυβερνήσεως δια την παροχήν διαβεβαιώσεων, αφορωσών την ελληνικήν μειονότητα εν Αλβανία. Συμμερίζεται την άποψιν της Αλβανικής κυβερνήσεως εις το ότι η εμμονή αυτή δεν προδικάζει την ουσία του προβλήματος. Αποδίδει πραγματική σημασίαν εις την στάσιν της Λαϊκής Δημοκρατίας της Αλβανίας έναντι της ελληνικής μειονότητος. Σημειοί την δήλωσιν της Κυβερνήσεως της Λαϊκής Δημοκρατίας της Αλβανίας συμφώνως προς την οποίαν: «το Κόμμα*

---

[92] Το δημοσιογραφικό όργανο της χούντας Ελεύθερος Κόσμος στο φύλλο της 11/2/1970 έγραφε σχετικά μεταξύ άλλων τα εξής: «*Υπάρχει αναγκαιότητα η Αλβανία να θεωρείται αυτή που είναι Η Αλβανία δε βρίσκεται κάτω αό την επίδραση καμίας βαλκανικής ή ευρωπαϊκής χώρας που μπορεί να χρησιμοποιηθεί εναντίον μας. Η Ελλάδα δεν εγείρει το ζήτημα (των εδαφικών διεκδικήσεων), αλλά δεν το έχει καθόλου παραμελήσει κι έχει το δικαίωμα να ζητήσει από τα Τίρανα να ληφθούν αποτελεσματικά μέτρα για τους Έλληνες που κατοικούν εκεί*». Το παραπάνω κείμενο κινείται στη γραμμή που υπήρχε το διάστημα αυτό για φιλικά προς την Αλβανία άρθρα, όπως επισημαίνει και ο Χότζα. Στο φιλικό κείμενο του Ελεύθερου Κόσμου απάντησε στο ίδιο τόνο και η εφημερίδα του ΚΕΑ Ζέρι ι Πόπουλιτ στις 17/2/1970, αφήνοντας να εννοηθεί ότι η πρωτοβουλία για παραπέρα πρωτοβουλίες ανήκουν στην ελληνική πλευρά.

[93] Χότζα Ε., Δύο φίλοι…ο.π., σ.115.

[94] Υπουργείον Εξωτερικών 1112/γ.57/26.4.1984, σ.4 και τη συνοδεύουσα έκθεση της 26.4.1984, σ.2.

Εργασίας της Αλβανίας και η Κυβέρνησις της Λαϊκής Δημοκρατίας της Αλβανίας ουδέποτε επέτρεψαν ώστε τα δικαιώματα της μειονότητος να μη παραμείνουν σεβαστά. Το αυτό θα ισχύη πάντοτε και δια το μέλλον »[95].

Μετά από αυτές τις πρωτοβουλίες, οι οποίες έγιναν κυρίως στον ΟΗΕ από τους αντιπροσώπους των δυο χωρών- είχε προηγηθεί όπως αναφέραμε η σύναψη μίας εμπορικής συμφωνίας σε μη κυβερνητικό επίπεδο μετά των επιμελητηρίων Αθηνών και Τιράνων- στις 6 Μαΐου 1971 εξεδόθη ανακοίνωση στην Αθήνα και τα Τίρανα, σύμφωνα με την οποία οι κυβερνήσεις των δύο χωρών συμφώνησαν να αποκαταστήσουν τις διπλωματικές τους σχέσεις και να ανταλλάξουν διπλωματικούς εκπροσώπους σε επίπεδο πρεσβευτών, χωρίς να αντιμετωπίζεται κανένα από τα εκκρεμή προβλήματα, επί των οποίων τα δύο μέρη διατήρησαν τις θέσεις τους[96].

Σε συνέχεια της αποκατάστασης των διπλωματικών σχέσεων, θα ακολουθήσει τον Οκτώβριο του 1972[97] η υπογραφή της πρώτης εμπορικής συμφωνίας, οι πρώτες επισκέψεις του Έλληνα πρέσβη στις αναγνωρισμένες μειονοτικές περιοχές, ενώ το 1972 συγκροτήθηκε μία μικτή επιτροπή για το ζήτημα των συνόρων η οποία δεν κατέληξε σε αποφάσεις, γιατί όπως αποδείχθηκε η αλβανική πλευρά είχε ως στόχο τη λύση των πολιτικών θεμάτων, ενώ η ελληνική τη λύση μεθοριακών. Έτσι μέχρι την πτώση της δικτατορίας στην Ελλάδα η

---

[95] Υπουργείον Εξωτερικών 1112/γ.57/26.4.1984, σ.4-5.

[96] Υπουργείον Εξωτερικών, έκθεση της 26.4.1984, σ.2 ΝΔ 947/26 Ιουλίου 1971 «Περί συστάσεως πρεσβείας εν Τιράνοις και καθορισμός της οργανικής συνθέσεως αυτής». Ο πρώτος (μετά το 1939) Έλληνας πρέσβης επέδωσε τα διαπιστευτήριά του στα Τίρανα στις 25 Οκτωβρίου 1971 και αντίστοιχα στις 16 Νοεμβρίου 1071 ο Αλβανός πρέσβης στην Αθήνα.

[97] Ωστόσο την ίδια περίοδο δεν υπήρξε συμφωνία για τα μεθοριακά ζητήματα, αφού η ελληνική πλευρά πρότεινε τη ρύθμιση του θέματος κατά το πρότυπο της ελληνογιουγκοσλαβικής μεθοριακής συμφωνίας, οποία θα λάμβανε δεδομένη την υπάρχουσα οριοθετική γραμμή, με αποφυγή μνείας παλιότερων συμφωνιών. Η αλβανική πλευρά πρότεινε την αναφορά στο Πρωτόκολλο της Φλωρεντίας για να αναγνωρισθεί εμμέσως η συνοριακή γραμμή, η οποία καθοριζόταν από το πρωτόκολλο. Έτσι δεν επήλθε συμφωνία μεταξύ των δύο πλευρών.

μοναδική δίοδος μέσα από την οποία μεθοδεύτηκε η σύναψη και η βελτίωση των διμερών σχέσεων παρέμειναν οι οικονομικές σχέσεις.

7. Οι ελληνοαλβανικές σχέσεις μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας στην Ελλάδα

Μετά τη μεταπολίτευση στην Ελλάδα οι σχέσεις με την Αλβανία παρέμειναν σταθερές και αναπτύσσονταν εντός του πλαισίου της τότε ελληνικής κυβέρνησης (ΝΔ) για ίσες αποστάσεις στη Βαλκανική[98], παρά το γεγονός ότι την 23η Σεπτεμβρίου 1975 η αλβανική κυβέρνηση υποχρέωσε στα μέλη της ελληνικής κοινότητας να αλλάξουν τα ελληνικά και χριστιανικά ονόματά τους καθώς και τα τοπωνύμια των οικισμών τους με αλβανικά. Το Μάιο του 1976 θα υπογραφεί και μία δεύτερη εμπορική συμφωνία πενταετούς διάρκειας, η συμφωνία εμπορίου και πληρωμών, την 16η Ιουλίου 1977 οι δύο χώρες θα αποφασίσουν την αεροπορική σύνδεση των Τιράνων με την Αθήνα. Το 1978 ο Χότζα επιχείρησε ένα άνοιγμα προς την Ελλάδα με την επίσκεψή του στα μειονοτικά χωριά, που συνοδεύτηκε με τη διατύπωση θερμών λόγων για τις σχέσεις του αλβανικού και του ελληνικού λαού και για τη μητρική γλώσσα της μειονότητας, η οποία έπρεπε να διαφυλαχθεί μέσω της παιδείας. Ωστόσο αυτές οι διακηρύξεις έμειναν χωρίς πρακτικό αντίκρισμα.
Η κυβέρνηση που προέκυψε στην Ελλάδα μετά το 1981 βρέθηκε να πλησιάζει το αλβανικό καθεστώς με καλές προϋποθέσεις, αλλά η

---

[98] Ο τότε πρωθυπουργός κ. Καραμανλής καθόριζε τις βασικές παραγράφους της πολιτικής του στην περιοχή: «Η πολιτική της χώρας μου βασίζεται στην ίση με όλους τους λαούς και ιδιαίτερα τους γειτονικούς. Στο βαλκανικό πλαίσιο η πολιτική αυτή αποβλέπει σε μία πολυδιάστατη ανάπτυξη των σχέσεών μας τόσο στο διμερές όσο και στο πολυμερές πεδίο. Είμαστε πεπεισμένοι ότι παρά τις επί μέρους δυσχέρειες, η ιδέα της διαβαλκανικής συνεργασίας οφείλει να αναπτυχθεί ώστε η άλλοτε πυριτιδαποθήκη αυτή της Ευρώπης να καταστεί υπόδειγμα ειρηνικής συνεργασίας μεταξύ κρατών με διαφορετικά κοινωνικο πολιτικά συστήματα». Η Αλβανία ωστόσο απέρριψε την πρόσκληση της ελληνικής κυβέρνησης για τη Βαλκανική Συνεργασία (1975- 1976), ενώ δε συμμετείχε και στη Διάσκεψη για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (Ελσίνκι 1975). Σβολόπουλος Κ., ο.π., τ.Β΄σ.227.

άρνηση των Αλβανών να συμμετάσχουν στη διάσκεψη της Αθήνας με θέμα την Απύραυλη Βαλκανική (1983), δυσαρέστησε τον Έλληνα πρωθυπουργό που το Φεβρουάριο του 1984 σε ομιλία του στα Ιωάννινα έκανε μνεία της άθλιας κατάστασης στην οποία διαβιούν οι Έλληνες της Αλβανίας[99]. Την ίδια περίοδο εκθέσεις της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ οι οποίες κατακεραύνωναν το αλβανικό καθεστώς για την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Από το 1984 και έως το 1988 η Ειδική Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ καταδίκαζε την Αλβανία για παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των Ελλήνων της Αλβανίας και την κατέτασσε ομόφωνα στη «μαύρη λίστα» των μελών του ΟΗΕ[100]. Μεταξύ των άλλων αναφερόταν ότι «*η Επιτροπή ανησυχήσασα σοβαρώς συνεπεία των συνταγματικών και νομικών μέτρων των υιοθετηθέντων υπό της Λαϊκής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Αλβανίας, δι΄ ων απαγορεύεται η άκησσις του δικαιώματος της ελευθερίας συνειδήσεως και θρησκείας εις πάντας ευρισκόμενους εν αυτή, πιστεύουσα ότι τα εν λόγω μέτρα αποτελούν απειλήν κατά της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, μιαν κατάφωρον και συστηματικήν παραβίασιν των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μια περιφρόνησιν των αρχών του Χάρτου των Ηνωμένων Εθνών και ένα εμπόδιο δια φιλικάς και ειρηνικάς σχέσεις μεταξύ των Εθνών…εξαιτείται όπως η επιτροπή προτρέψει την κυβέρνησιν της Λαϊκής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Αλβανίας να παράσχη επαρκή συνταγματικά και νομικά μέτρα, συμβιβαζόμενα με τας προνοίας της Παγκοσμίου Διακηρύξεως των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και της Διακηρύξεως επί της καταργήσεως παντός είδους μη ανεκτικότητας και διακρίσεως θρησκείας ή πίστεως, με σκοπό να εξασφαλισθεί η τοιαύτη ελευθερία θρησκείας ή πίστεως, δια της συγκεκριμένης υιοθετήσεως τρόπου δι΄ ου η διάκρισις επί τη βάσει της θρησκείας ή πίστεως να τεθεί εκτός νόμους και να προβλεφθούν επαρκή εχέγγυα και θεραπεία εναντίον τοιαύτης διακρίσεως….*». Πρώτη τέτοια απόφαση είναι η 1503 του 1984 του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου του ΟΗΕ την οποία

---

[99] Εφημερίδα καθημερινή 22/2/1984.

[100] Μυλωνά Θ. *Βορειοηπειρωτικό στο κατώφλι της εθνικής μειοδοσίας*, Αθήνα, εκδ. Ι. Σιδέρης, 1987, σ.132.

μάλιστα ψήφισαν οι αντιπρόσωποι της ΕΣΣΔ, της Κίνας, και της Βουλγαρίας. Ανάλογο ήταν και το πνεύμα των εκθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών των ΗΠΑ, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (ψηφίσματα της 9/4/1983 και 9/10/1985), και της Διεθνούς Αμνηστίας (έκθεση της 12/12/1984)[101].

8. Η άρση της εμπόλεμης κατάστασης

Η άρση της εμπόλεμης κατάστασης στις 28 Αυγούστου 1987 με πράξη του Υπουργικού Συμβουλίου, έμελλε να αποτελέσει έναν από τους ακρογωνιαίους λίθους της κυβερνητικής πολιτικής της ελληνικής κυβέρνησης έναντι της Αλβανίας, χωρίς όμως ουσιαστικά αποτελέσματα για την ελληνική μειονότητα. Η άρση του εμπολέμου αφορούσε ουσιαστικά τη ρύθμιση του πολιτικού σκέλους της εμπόλεμης κατάστασης, ενώ το ζήτημα των περιουσιών (καθεστώς μεσεγγύησης) παραμένει μέχρι σήμερα άλυτο, όπως και η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας Ελλάδας- Αλβανίας.

9. Η ελληνική εθνική μειονότητα και οι ελληνοαλβανικές σχέσεις από τη συγκρότηση του αλβανικού κράτους μέχρι και το τέλος του Ψυχρού Πολέμου

Οι Έλληνες συνιστούν τη μεγαλύτερη μειονοτική ομάδα στην Αλβανία, αποτελούν μία αυτόχθονη πληθυσμιακή ομάδα[102] και συνδέεται με μια σειρά από προσπάθειες, είτε για την ένωση της Β. Ηπείρου με την Ελλάδα είτε για αυτοδιάθεσή τους στα πλαίσια του αλβανικού κράτους -πολύ σημαντική περίοδος αποτελεί αυτή του

[101] Η έκθεση έκανε αναφορά για τη μυστικότητα που περιέβαλλε τους πολιτικούς κρατούμενους στη χώρα, τους περιορισμούς στην ελευθερία έκφρασης, συνείδησης και θρησκείας, τους περιορισμούς των θρησκευτικών λειτουργών, και της κινήσεως των πολιτών, τις κακομεταχειρίσεις και τα βασανιστήρια, το καθεστώς των κατηγορουμένων, τις φυλακίσεις, τις συνθήκες κράτησης σε τρία στρατόπεδα συγκέντρωσης (Spac, Ballsh, Burrel), και εκλεινε με αναφορές φυγάδων από την ελληνική μειονότητα. Μυλωνάς Θ., ο.π σ.190-206.

[102] Εκδοτική Αθηνών, Ήπειρος, 4000 χρόνια ελληνικής ιστορίας και πολιτισμού, Αθήνα 1997, σ.212.

δευτέρου παγκοσμίου πολέμου- αλλά κυρίως για την προάσπιση και το σεβασμό των ανθρώπινων και κοινωνικών δικαιωμάτων τους από τις αρχές του 20ου αιώνα όταν ιδρύθηκε το αλβανικό εθνικό κράτος.

Η μονομερής δήλωση του 1921 αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της νομικής αναγνώρισης της ελληνικής μειονότητας και της απόδοσης δικαιωμάτων σε αυτήν και απαριθμεί τις δεσμεύσεις τις Αλβανίας στους πολίτες της που ανήκουν σε εθνικές, θρησκευτικές ή γλωσσικές μειονότητες. Το καθεστώς προστασίας αφορά τη θρησκευτική ελευθερία και τα γλωσσικά δικαιώματα, κατοχυρώνοντας παράλληλα την αρχή της μη διάκρισης και της ισότητας απέναντι στο νόμο. Η Διακήρυξη έγινε δεκτή από το Συμβούλιο της ΚτΕ την ίδια ημέρα της κατάθεσής της και τέθηκε ρητά υπό την εγγύηση των αρμόδιων οργάνων της. Τα δικαιώματα της ελληνικής μειονότητας παρέμειναν μόνο τυπικά σεβαστά επί Χότζα καθώς το Σύνταγμα του 1946 ανέφερε ότι οι εθνικές μειονότητες απολαμβάνουν όλα τα δικαιώματα σχετικά με την προστασία της πολιτισμικής τους ανάπτυξης και της ελεύθερης χρήσης της γλώσσας τους (άρθρο 39), ενώ το Σύνταγμα του 1977 έδινε εγγυήσεις στις εθνικές μειονότητες για την προστασία και την ανάπτυξη του πολιτισμού και των λαϊκών τους παραδόσεων, τη χρήση της μητρικής τους γλώσσας και τη διδασκαλία της στο σχολείο, καθώς και την ισότητα στην ανάπτυξη σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής (άρθρο 42). Ωστόσο παρότι τα δύο Συντάγματα αναφέρονταν στην ισότητα των πολιτών ανεξαρτήτως εθνικότητας, φυλής ή θρησκείας καθώς και στα δικαιώματα των μειονοτήτων, δεν προσδιόριζαν συγκεκριμένες ομάδες[103], ενώ το Σύνταγμα του 1946 μεταβίβασε τη διαχείριση όλων των σχολείων στο κράτος, αφαιρώντας το δικαίωμα που είχαν προπολεμικά οι ελληνικές κοινότητες. Βέβαια σύμφωνα με τη γενική παραδοχή, το καθεστώς Χότζα έπληξε την εκπαίδευση της μειονότητας στο βαθμό που

---

[103] Στο βιβλίο του Σαλάκου, Ν., *Γεωγραφία της Αλβανίας για την τέταρτη τάξη του οχτάχρονου σχολείου,* Τίρανα, Εκδοτικό Σχολικού Βιβλίου, 1980, σ. 62, αναφερόταν ότι «*στην Αλβανία εκτός από τους Αλβανούς ζει και μία πολύ μικρή μειονότητα με Ελληνική και Μακεδονική Εθνικότητα. Στη Λαϊκή Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Αλβανίας οι εθνικές μειονότητες έχουν ίδια δικαιώματα με τον Αλβανικό λαό*».

υποβάθμιζε το επίπεδο ζωής των Ελλήνων και περιόριζε σημαντικά δικαιώματά τους. Τα μέλη της ελληνικής μειονότητας αντιμετώπισαν πρόσθετα προβλήματα. Η μειονοτική εκπαίδευση διατηρήθηκε αφού πέρασε στον άμεσο έλεγχο του κράτους υποβαθμίστηκε, λόγω της έλλειψης υποδομής και ειδικής κατάρτισης. Στην περίπτωση της Χιμάρας, το καθεστώς έκλεισε το ελληνικό σχολείο ως μέτρο αντιποίνων για την αρνητική στάση των κατοίκων της περιοχής στις εκλογές του 1946. Το καθεστώς Χότζα δημιούργησε τις λεγόμενες «μειονοτικές ζώνες» στις οποίες υπήχθησαν 99 οικισμοί των οποίων μητρική γλώσσα ήταν η ελληνική και εξαιρέθηκαν τα ελληνόφωνα χωριά της Χιμάρας- το 1959 αφαιρέθηκε και η ελληνική εθνικότητα- και η Άρτα της Αυλώνας, όπως και περιοχές με συμπαγείς ελληνικούς πληθυσμούς (Αργυρόκαστρο, Πρεμετή, κ.ά).

Δύο θέματα αφορούν την ελληνική μειονότητα αυτήν την περίοδο και αποτελούν μείζονος σημασίας για την ελληνική πολιτική. Το πρώτο ζήτημα σχετίζεται με τον αριθμό της. Το 1930, υπάρχει μια καταγραφή 37.000 Ελλήνων στην Αλβανία η αντίστοιχη αύξηση του αλβανικού πληθυσμού μέχρι τη δεκαετία του 1980 είναι τετραπλάσια, κάτι που θα έφερνε τον ελληνικό-ελληνόφωνο πληθυσμό περίπου στις 150.000. Αντίθετα, η απογραφή του 1961 κατέγραψε 40.000 Έλληνες και του 1989 δίνει 58.758 Έλληνες[104] χωρίς να περιλαμβάνεται σε αυτούς ο πληθυσμός της Χιμάρας. Προφανώς, πρόκειται για αυτούς οι οποίοι ήταν καταγραμμένοι με «*Εθνικότητα ελληνική*». Η αλβανική απογραφή έδινε 56.500 Έλληνες για τις περιφέρειες των Αγίων Σαράντα, Δέλβινου και Αργυρόκαστρου και 59.700 για το 1992. Το άθροισμα των κατοίκων των αγροτικών οικισμών, μαζί με τους Έλληνες των τριών πόλεων της περιοχής - ακολουθώντας στον αριθμό τους και τις εκτιμήσεις των ίδιων των Ελλήνων της Αλβανίας - και παραδεχόμενοι όλο τον πληθυσμό των ελληνικών χωριών, ξεπερνούσε τις 60.000-61.000 των Ελλήνων στην περιοχή των μειονοτικών ζωνών[105]. Η απόκλιση από την αλβανική απογραφή του

---

[104] Zanga L. «Albania. Minorities; An overview», Report on eastern Europe, Vol.2 Bo.50, 1991, σ.3.

[105] Η ελληνική εθνική μειονότητα κατά τις απογραφές από το 1945 έως το 1989 εμφανίζει τα εξής μεγέθη:

1989, αφορά δηλαδή 4.000 ως 5000 Έλληνες μέσα στις «μειονοτικές περιοχές».[106] Εκτός των «μειονοτικών ζωνών», οι εκτιμήσεις για τον πληθυσμό της ελληνικής μειονότητας είναι σαφώς πιο δύσκολες. Πέρα από το ζήτημα της στέρησης των μειονοτικών δικαιωμάτων ως αποτέλεσμα της μετοίκησης, τίθενται πλέον και άλλες δυσκολίες που αφορούν τον επαναπροσδιορισμό της πραγματικής ταυτότητας των ανθρώπων αυτών, αλλά και της γλώσσας τους στις περιοχές εκτός «μειονοτικών ζωνών»[107]. Το πρόβλημα εντοπίζεται κυρίως στα Τίρανα, όπου η απογραφή δίνει 610 άτομα ως Έλληνες, και δευτερευόντως στην Αυλώνα στην οποία δίνει 200. Ο αριθμός των

ημερομηνία 30.9.1945 Συνολικός πληθυσμός (α) Ελληνική μειονότητα
1.122.044 26.535 (2,4%)
3.9.1950 1.128.943 28.993 (2,4%)
2.10.1955 1.391.499 35.345 (2,5%)
2.10.1960 1.626.318 40.000 (2,4%)
1.-15.4.1969 2.068.155 έλλειψη στοιχείων
7.-16.1.1979 2.590.600 49.307 (1,9%)
2.-8.4.1989 3.182.417 48.758 (2,4%)
Πηγή: Schmidt-Neke M., Sjöberg O., «Bevölkerungsstruktur», K.-D. Grothusen, *Albanien*, Göttingen 1993, σ. 465; (Schukalla K.J, «Nationale Minderheiten in Albanien und Albaner im Ausland», Grothusen K.D., *ό.π.*, σ.. 506.

[106] Οι 26.500 Έλληνες που δίνει η απογραφή του 1945, αν ακολουθηθεί ο μέσος αλβανικός δείκτης αύξησης της μεταπολεμικής περιόδου (16,05 ανά χίλιους κατοίκους) θα έπρεπε να είναι 74.000 το 1989. Berholli A., *The Greek Minority in the Albanian Republic. A demographic Study,* Albanian Catholic Bulletin, vol. XV, San Francisco, 1994, σς. 87-93 και Καλλιβρετάκης Λ., «Η ελληνική κοινότητα της Αλβανίας από τη σκοπιά της ιστορικής γεωγραφίας και δημογραφίας», στο Βερέμης Θ. κ.α. (επιμ.) *Ο Ελληνισμός της Αλβανίας*, ο.π., σ. 25-58.

[107] Οι απομονωμένες περιοχές του αλβανικού βορά, αφιλόξενες για τους Έλληνες και τους Αλβανούς του νότου, όπως το Κούκσι και Χάσι της Βόρειας Αλβανίας, ο αριθμός των Ελλήνων που δίνει η απογραφή του 1989, δεν θα πρέπει να θεωρείται ανεδαφικός, ενώ η ίδια απογραφή δίνει για την περιφέρεια της Πρεμετής 442 Έλληνες.

Ελλήνων ήταν και είναι στα Τίρανα, αλλά και στην Αυλώνα και στο Δυρράχιο, υπερπολλαπλάσιος των αλβανικών απογραφών, και αυτό είναι αποτέλεσμα της αναγκαστικής μετοίκησης και της εξόδου από τον αγροτικό αλβανικό νότο προς τα αστικά κέντρα.
Η σταδιακή αφομοίωση των Ελλήνων που κατοικούσαν εκτός ζώνης, η φυγή πολλών μελών της μειονότητας προς την Ελλάδα κατά τη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, τα σημαντικά μεγέθη διασποράς που προέρχονται από την ελληνική μειονότητα, είναι παράγοντες που συμβάλλουν σε σημαντική μείωση του αρχικά υπολογισμένου μέγιστου αριθμού των 150.000, και αναγκαστικά μειώνουν τον αριθμό των Ελλήνων κάτω από τις 100.000. Από την άλλη πλευρά η ελληνική πολιτική υποστήριζε ότι οι Έλληνες της Αλβανίας έφταναν τις 400.000, ενώ μία έρευνα του Υπουργείου Εξωτερικών των ΗΠΑ αναφερόταν σε 266.800 Έλληνες[108].
Το δεύτερο ζήτημα αφορά το ποιοι είναι οι Έλληνες της Αλβανίας. Ο δύσκολος εντοπισμός της ελληνικής μειονότητας εκτός «μειονοτικής ζώνης»[109] είναι επίσης αποτέλεσμα του υψηλού βαθμού ένταξής της στην αλβανική κοινωνία, ενώ οι Ελληνόβλαχοι θεωρήθηκαν ως Αλβανοί.
Στις αρχές της δεκαετίας του 1960΄, το καθεστώς Χότζα μετακίνησε εδώ βίαια τους 5 χιλιάδες ελληνόβλαχους με διαμονή στην παραθαλάσσια περιοχή από τα Εξαμήλια μέχρι την Βρύνα. Ο πληθυσμός αυτός έκανε νομαδική ζωή στην παραθαλάσσια περιοχή Αγίων Σαράντα Θεσπροτίας. Με το κλείσιμο των συνόρων έμεινε στο

---

108 Sherman A., ο.π. σ.120.

109 Winnifrith T., *Vlachs of Albania*. London 1995, σ.58-59. Βλ. Kahl Th., *Ethnizität und räumliche Verteilung der Aromunen in Südosteuropa;* Münster; 1999. Schwandner-Sievers St., The Albanian Aromanians' Awakening: Identity Politics and Conflicts in Post-Communist Albania" European Center for Minority Issues το 1999 Council of Europe, Report submitted by Albania pursuant to art. 25, para. 1 of the Framework Convention for the Protection of National Minorities, ACFC/SR (2001)5, π. 16. Ακόμη για τους Βλάχους της Αλβανίας τον 19ο και 20ο αιώνα βλ. Κουκούδης Α., *Οι Μητροπόλεις και η Διασπορά των Βλάχων, Θεσσαλονίκη,* εκδ. Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων- Ζήτρος, 2000.

Αλβανικό έδαφος. Συνέχιζε όμως να προέκυπτε εκτός ληξιαρχικών μητρώων και δεν γνώριζε καν τα αλβανικά . Σε απογραφή ενός τμήματος ελληνόβλαχων στην περιοχή της Κολόνια το 1945 σημειώνονταν ως μητρική γλώσσα η βλάχικη και η ελληνική ως ξένη γλώσσα, ενώ δεν αναφέρονταν καν η Αλβανική[110].

Οι εκτοπισθέντες ελληνόβλαχοι εγκαταστάθηκαν στα χωριά της Λιουντζεριάς, Ζαγοριάς και Πωγωνιού, περιοχές από τις οποίες το καθεστώς είχε αφαιρέσεις με τους προαναφερόμενους τρόπους μεγάλο τμήμα ντόπιου πληθυσμού. Μεταξύ αυτών τους φορείς ελληνικής και ελληνίζουσας συνείδησης. Στη Λιουντζεριά οι ελληνόβλαχοι ίδρυσαν μάλιστα και δικά τους χωριά, όπως τον Αντών Πότση, Εντάχτηκαν όμως σε αλβανικά σχολεία και αυθαιρέτως η εθνικότητάς τους έγινε αλβανική. Το καθεστώς άνοιξε αλβανικά σχολεία και για τους ελληνόβλαχους στο Πωγώνι, μη επιτρέποντας σ΄αυτούς να πάνε στα υπάρχοντα ελληνικά σχολεία.

Ωστόσο μεταξύ των ελληνόβλαχων ακολούθησαν οι μαζικές συλλήψεις και βαρύτατες ποινές με μόνιμες κατηγορίες «συνεργάτες των Ελλήνων μοναρχοφασιστών». !65 ελληνόβλαχοι οδηγήθηκαν στο απόσπασμα , ενώ οι τιμωρίες και ποινές αυτών ανέρχεται σε 1850 χρόνια φυλάκισης. Μέσα σε λίγες δεκαετίες όμως η ελληνική έμεινε γλώσσα εν δυνάμει και αχρείαστη των παρήλικων . Μάλιστα και η βλάχικη πέρασε σε δεύτερη μοίρα σε χωριά με μικτό αλβανο-βλάχικο πληθυσμό επιτρέποντας όλο το έδαφος στην αλβανική[111] .

Στην σημερινή τους εγκατάσταση οι Βλάχοι μπορούν να εντοπιστούν σε δύο τοπικές-γεωγραφικές ενότητες. Η πρώτη κατοικεί στις περιοχές του Πόγραδετς, της Κορυτσάς και της Ερσέκας, της Πρεμετής, και σε μικρότερο βαθμό του Αργυροκάστρου και των Αγ. Σαράντα. Η δεύτερη σημαντική συγκέντρωση εντοπίζεται βόρεια της γραμμής Αυλώνας -Βερατίου μέχρι την Καβάγια.. Μετά το 1991 το Κόμμα της Ένωσης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΚΕΑΔ) έδινε 150.000 βλαχόφωνο πληθυσμό, με ελληνική συνείδηση.

Η κοινωνική ανέλιξη των Ελλήνων της Αλβανίας ήταν ευπρόσδεκτη από το καθεστώς στο βαθμό αφού συνοδεύονταν από απομάκρυνση

---

[110] Σ. Πότση, Επιστημονικές μελέτες 5, Πανεπιστήμιο Αργυροκάστρου 2001, σελ 139.

[111] Βλέπε το ίδιο , σελ 139-140

από την ελληνική εθνική ιδεολογία[112] και στήριξης στο ΚΕΑ το οποίο επέλεξε μία μεταχείριση που συνάδει με το λενινιστικό δόγμα περί μειονοτήτων[113] και η βαθμιαία αφομοίωση των Ελλήνων της Αλβανίας αποτέλεσε την προϋπόθεση ένταξής τους στον αλβανικό εθνικό και κοινωνικό ιστό. Το καθεστώς ακολούθησε μία συστηματική και συνεχή διάβρωση της ελληνικής κοινότητας διασπορά σε άλλες περιοχές, την στιγμή που ορισμένα ευνομούμενα μέλη της κοινότητας καταλάμβαναν εξέχουσες θέσεις μέσα στο σύστημα[114], τοποθετήσεις κομματικών και κρατικών υπαλλήλων ελληνικής καταγωγής σε θέσεις εκτός μειονοτικών περιοχών[115], προχώρησε σε αναγκαστική μετακίνηση, εξορία και φυλάκιση Ελλήνων που χαρακτηρίστηκαν αντιφρονούντες προς το καθεστώς[116], και παράλληλη εγκατάσταση Αλβανών στις μειονοτικές περιοχές, ενώ δημιούργησε συνθήκες αποκοπής από τη ελληνική πολιτιστική

---

112 Έχει ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι το εγκυκλοπαιδικό λεξικό της Ακαδημίας Επιστημών της Λαϊκής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Αλβανίας δεν παραδεχόταν το αυτόχθονο και τη μακραίωνη παρουσία της ελληνικής μειονότητας αναφέροντας ότι «*οι κάτοικοι της Δρόπολης αφίχθηκαν εδώ το 18ο αιώνα ως κολίγοι στα τσιφλίκια των αλβανών γαιοκτημόνων*». Η Χιμάρα αναφερόταν ότι είναι μία ιλλυρική πόλη, ενώ οι περιοχές των Αγίων Σαράντα και Δελβίνου δεν αναφερόταν καν ως περιοχές με ελληνικούς πληθυσμούς. Βλ. Akademia e Shkencave e Republik Popullare Socialist te Shqiperise, *Fjalor enciklopedik*, Tirane 1985, σ. 270, 345-346.

113 Κωφός Ε., *Βαλκανικές μειονότητες στα κομμουνιστικά καθεστώτα*, Θεσσαλονίκη 1960, σ.27.

114 Πέτιφερ Τ., Βίκερς Μ, ο.π., σ.311.

115 Στη δεκαετία του 1980 μόνο στον αλβανικό βορρά διορίστηκαν περισσότερα από 300 στελέχη της ελληνικής κοινότητας. Μπάρκας Π., «Η ελληνική μειονότητα επί καθεστώτος Χότζα», στο Τσιτσελίκης-Χριστόπουλος, ο.π. σ.225-264

116 Τσάκας Α., *Το χρονικό της πολύχρονης τραγωδίας της Βορείου Ηπείρου. Μαρτυρολόγιο Βορειοηπειρωτών,* Ιωάννινα, εκδ. Ίδρυμα Βορειοηπειρωτικών Ερευνών, 1999.

παράδοση[117]. Η εξορία των Ελλήνων συνδυαζόταν και με την εξορία ολόκληρης της οικογένειας ή την περιθωριοποίησή της στους χώρους διαβίωσή της. Η εξορία των Ελλήνων αρχικώς γινόταν στο κάστρο του Αργυροκάστρου και αργότερα συνεχιζόταν στα στρατόπεδα του Σπατς, του Μπουρέλ και του Βλότσιστ αλλά και σε απομακρυσμένα χωριά, όπου στερούνταν ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, διατροφής, ενώ βασανιζόταν συστηματικά και το 10-12% των Ελλήνων από τις αμιγείς ελληνικές περιοχές, διώχθηκε,

Αποτέλεσμα αυτής πολιτικής που αποσκοπούσε στην ένταξη των Ελλήνων στην αλβανική κοινωνία είναι και ο σημαντικός αριθμός των μεικτών γάμων[118]. Τα παιδιά που προέρχονται από μεικτούς γάμους

---

[117] Σύνδεσμος Συνταξιούχων Ελληνοδασκάλων Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας Βορείου Ηπείρου, *Λαογραφικά Σύμμεικτα της εθνικής ελληνικής μειονότητας Βορείου Ηπείρου,* Αργυρόκαστρο 2004. Κατσαλίδας Γ., *Η ταυτότητα του Βορειοηπειρωτικού Ελληνισμού,* Ιωάννινα, εκδ. Ίδρυμα Βορειοηπειρωτικών Ερευνών, 2004.

Ντάγιος Σ., Αποκληρωμένο έθνος. Η λαϊκή λογοτεχνία των Ελλήνων της Βορείου Ηπείρου, Θεσσαλονίκη, εκδ. Κυρομάνος, 1997, σ.18. ιδίου Η ελληνική γλωσσική παιδεία και ο πολιτισμός της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας στην Αλβανία κατά τη διάρκεια του κομμουνιστικού ολοκληρωτισμού, Θεσσαλονίκη 1995, σ.67. Για τα έργα Ελλήνων μειονοτικών που πρόβαλλαν το καθεστώς βλ. τα βιβλία του Τσούκα Π.. Λεύτερη ζωή, Τίρανα 1953, Λόγια καρδιάς, Τίρανα 1981 και Τραγούδια της ξενιτιάς, Τίρανα, χ.χ.

[118] οι εξευτελιστικές αποδοχές ανάγκαζε τους Έλληνες να βρουν με οποιονδήποτε τρόπο και όρους (κυρίους με μικτούς γάμους) καταφύγιο στις πόλεις και τα άλλα αστικά κέντρα. Εδώ θα πρέπει να συνυπολογιστεί και η διάχυση της ελληνικής διανόησης στην αλβανική επικράτεια ή για ανάγκες του καθεστώτος, ή διότι το επάγγελμά τους δεν είχε καμιά σχέση με την οικονομικό-κοινωνική ανάπτυξη των ελληνικών περιοχών. Το 50 τοις εκατό των στις πόλεις Αργυροκάστρου, Αγίων Σαράντα και Δελβίνου ανήκουν στην κατηγορία των μικτών γάμων Επίσης ο πληθυσμός της πόλης της Χειμάρρας το 1990 ανέρχονταν στις 8,5 χιλιάδες. Ο αριθμός των φυλακισμένων επί κομμουνιστικού καθεστώτος για πολιτικούς λόγους ανέρχεται σε 2.700 άτομα με ποινές φυλάκισης από 12-25 χρόνια, πέντε άτομα εκτελέστηκαν,

στα αλβανικά αστικά κέντρα είχαν πλημμελή ή καθόλου γνώση της ελληνικής γλώσσας και ήταν πλήρως ενσωματωμένα σε μια αλβανική εθνική ταυτότητα.
Μία άλλη μέθοδος για τη διάβρωση της ελληνικής κοινότητας ήταν η ονοματοδοσία σε Έλληνες αλβανικών ονομάτων, ή ιλλυρικών ή νεόκοπων – π.χ το Μαρεγκλέν ως σύπτυξη των ονομάτων Μαρξ, Εγκελς, Λένιν- αλλά και η αλλαγή των ελληνικών ονομάτων στους οικισμούς (π.χ Θεολόγος Αγίων Σαράντα σε Παρτιζάνι, Άγιος

τρία άτομα δικάστηκαν με 101 χρόνια. 100 οικογένειες εκτοπίστηκαν§. Ταυτόχρονα, σύμφωνα με στοιχεία του συλλόγου Χειμαρριωτών στα Τίρανα, ο αριθμός Χειμαρριωτών στην αλβανική επικράτεια, κυρίως στις πόλεις Τίρανα, Δυρράχιο, Αυλώνα, Φίερι και Λιούσνια υπολογίζεται στις δέκα χιλιάδες. Ενώ ο αριθμός των χειμαρριωτών απόφοιτων των αλβανικών πανεπιστημίων αγγίζει τα 380 άτομα
Στη Δρόβιανη στην περίοδο του Χότζα, 29 άτομα φυλακίστηκαν και 8 εκτελέστηκαν. Από τους 18 ελληνοδιδάσκαλους που σπούδασαν στην Ελλάδα, 7 φυλακίστηκαν και 9 απέδρασαν στην Ελλάδα για να σωθούν.
Ταυτόχρονα 122 Δροβιανίτες είναι απόφοιτοι πανεπιστημίων στην Αλβανία. Από αυτούς μόνο 14 υπηρέτησαν στην περιοχή και οι υπόλοιποι στην υπόλοιπη Αλβανική επικράτεια. Λόγω των διωγμών και των δύσκολων συνθηκών ζωής απομακρύνθηκαν από το χωριό 135 οικογένειες. Σαν αποτέλεσμα αν το 1913 αριθμούσε 1 630 κάτοικους. Το 1990 είναι μόλις 780 κάτοικοι.
Η Πολύτσιανη το 1913 αριθμούσε 1650 κατοίκους. Το 1985 στο χωριό κατοικούσαν 585 άτομα ή 136 οικογένειες Ελλήνων και 23 οικογένειες Αλβανών αξιωματικών . Το χωριό είχε 19 φυλακισμένους, ή 680 χρόνια φυλάκισης και 95 καταδιωγμένες οικογένειες. Από την Πολύτσιανη απομακρύνθηκαν 250 οικογένειες και μόνο στην Αυλώνα αριθμούνται 156 πολυτσιανίτικες οικογένειες
Στη Δίβρη ο πληθυσμός της 1899 ανέρχονταν, σε 1100 άτομα. Το 1990 σε 700 άτομα. Μέχρι το 1967 οδηγήθηκαν στις φυλακές 35 Διβριώτες, πέντε απ΄ αυτούς ήταν γυναίκες. Τα συνολικά χρόνια φυλάκισης ανέρχονται σε 268. Τέσσερις καταδικάστηκαν με θανατική ποινή και δυο πέθαναν στη φυλακή. Στην ίδια περίοδο, 25 άτομα απέδρασαν προς Ελλάδα. Ως αντίποινα 17 οικογένειες εκτοπίστηκαν.

Νικόλαος σε Ντρίτα, Μαυρόπουλον σε Μπουρόνια)[119]. Αυτό συνδυάστηκε και με τη δημιουργία νέων οικισμών με κατοίκους αλβανούς μουσουλμανικού θρησκεύματος εντός των αμιγών μειονοτικών περιοχών. Για παράδειγμα από τη δεκαετία του 1950 δημιουργήθηκαν νέα χωριά τα λεγόμενα «σοσιαλιστικά χωριά» στους νομούς Αργυροκάστρου (Βαλερέ, Βρυσερά, Ασίμ Ζενέλι, Αντών Πότση, Μπούλιο, κ.ά) και Αγίων Σαράντα (Φιτόρια, Νταβέρα, Γκιάστα, κ.ά)[120]. Ακόμη χρησιμοποιήθηκε το καθεστώς της επιτηρούμενης ζώνης στις μειονοτικές περιοχές, της απαγόρευσης της κυκλοφορίας και των κατασταλτικών μέτρων (π.χ ηλεκτροφόρα σύρματα στα σύνορα με την Ελλάδα, κ.ά.), παρά τη θέληση της Ελλάδας η ύπαρξη της μειονότητας να είναι συντελεστής φιλίας και γέφυρας ανάμεσα στους λαούς[121].

Μετά όμως το 1991 και τις καθεστωτικές αλλαγές, ο αριθμός των μελών της ελληνικής μειονότητας μειώθηκε ακόμη περισσότερο αφού ένα μεγάλος μέρος των Ελλήνων μετανάστευσε προς την Ελλάδα[122]. Επίσης η απογραφή του 2001 δεν συμπεριέλαβε την εθνικότητα και γι΄ αυτόν τον λόγο τα μέλη της ελληνικής μειονότητας απείχαν. Υπολογίζεται ότι σήμερα η ελληνική μειονότητα απαρτίζεται από 400.000 μέλη [123]. Σήμερα η μειονότητα θεωρείται ως «*από πάντα αναγνωρισμένη ως εθνική*»[124] κάτι που καταδεικνύει το ιδιαίτερο ιδεολογικό βάρος της ύπαρξης μιας ελληνικής μειονότητας στις

---

[119] Υπ. Αρ. 225/23.9.1975 απόφαση του προεδρείου της Λαϊκής βουλής της Λαϊκής Δημοκρατίας της Αλβανίας.

[120] Παπαδόπουλος Γ.Χ. ο.π σ.190.

[121] ο Έλληνας Υπουργός εξωτερικών Κ. Παπούλιας μετά την επίσκεψή του στην Αλβανία (Νοέμβριος 1987) Αντωνόπουλος Η.,ο.π., σ.42

[122] Fekrat B., *Ethnic-Greeks in Albania,* Update Jonathan Fox (1995), Lyubov Mincheva (1999), σ. 8.

[123] Σε συνέντευξή του στο περιοδικό *Der Spiegel* στις 30 Μαρτίου 1992, ο αρχηγός του Δημοκρατικού Κόμματος Σαλί Μπερίσα (Sali Berisha) δήλωνε ότι η ελληνική μειονότητα στην Αλβανία δεν υπερβαίνει τα 45.000 άτομα.

[124] Είναι ενδεικτική η θέση που της αφιερώνει η *Πρώτη Έκθεση εφαρμογής της Σύμβασης-πλαισίου για την προστασία των εθνικών μειονοτήτων* της Αλβανίας, ως της σημαντικότερης εθνικής μειονότητας στην Αλβανία.

σχέσεις Ελλάδας-Αλβανίας, ενώ έχει γίνει αναγνώριση μιας «μακεδονικής» μειονότητας[125], εθνικής μαυροβουνιακής, βλαχικής, ρομά, Αιγυπτίων, κ.ά

10. Το ζήτημα της εκπαίδευσης της ελληνικής μειονότητας

Η εκπαίδευση των μελών της ελληνικής μειονότητας συνιστά επίσης ένα σημαντικό στοιχείο της όλης προβληματικής σχετικά με την πορεία των ελληνο-αλβανικών σχέσεων κατά τη διάρκεια του ψυχρού πολέμου. Μετά την επικράτηση του καθεστώτος Χότζα η εκπαίδευση προσανατολίστηκε προς την οικοδόμηση της σοσιαλιστικής κοινωνίας.

Ειδικότερα, η αντιμετώπιση της ελληνικής εκπαίδευσης από το καθεστώς Χότζα, ο οποίος το 1946 αναφερόταν σε 79 σχολεία και ένα λύκειο στην ελληνική γλώσσα[126], χαρακτηρίζεται από τον (αυθαίρετο) προσδιορισμό των «μειονοτικών ζωνών» και το δικαίωμα των χωριών που βρισκόταν εντός των «μειονοτικών ζωνών» να έχουν σχολεία, απ΄ όπου εξαιρείται η περιοχή της Χιμάρας. Στα υπάρχοντα σχολεία βασικής εκπαίδευσης η διδασκαλία των ελληνικών γίνεται κατά κύριο λόγο μέχρι και την τέταρτη τάξη[127]. Στα κεφαλοχώρια και στις κωμοπόλεις του νότου της χώρας, όπως είναι το Αργυρόκαστρο, οι Άγιοι Σαράντα, η Πρεμετή, η Κορυτσά, η Αυλώνα, η Χειμάρα καθώς επίσης στο Φίερι και τα Τίρανα, όπου επίσης ο αριθμός των Ελλήνων είναι αρκετά σημαντικός, δεν επιτρέπεται να υπάρχουν σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, αφού δεν συγκαταλέγονται στη μειονοτική ζώνη[128].

---

[125] Κατά τη διάρκεια του καθεστώτος Χότζα είχε αναγνωριστεί «μακεδονική» μειονότητα με πληθυσμό 4697 σύμφωνα με την απογραφή του 1989. Poulton H., The Bakans. Minorities and states in conflict, London 1993, σ.195, σ.201-202.

[126] Χότζα Ε., Δύο Φίλοι Λαοί…ο.π., σ.39.

[127] Wähling S., «Die Griechen in Albanien», *Das Parlament*, 8.11.1991.

[128] Πρακτικά του Β' Πανελληνίου Επιστημονικού Συνεδρίου Το Βορειοηπειρωτικό Ζήτημα (Παρελθόν- παρόν- Μέλλον), Αθήνα, έκδ. Μητρ. Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανής και Κονίτσης-ΠΑΣΥΒΑ, 1991.

Το στόχο καθόριζε το Κόμμα στα διάφορα συνέδριά του[129], όσο και το Σύνταγμα του 1946 και 1976[130] και οι τροποποιήσεις τους (1955, 1967), καθώς και ο νόμος για το εκπαιδευτικό σύστημα[131]. Στην εισηγητική έκθεση της κεντρικής επιτροπής του ΚΕΑ για το νόμο 4623 –καταστατικό χάρτη της Παιδείας που καταρτίσθηκε το 1969, μεταξύ των άλλων αναφερόταν και τα εξής: *«Το εκπαιδευτικό σύστημα στηρίζεται πάνω σε δημοκρατικές σοσιαλιστικές αρχές, διαπνέεται ολοκληρωτικά από τον ιδεολογικό μαρξιστικό – λενινιστικό άξονα ……Η οχτάχρονη εκπαίδευση έχει σκοπό ώστε σύμφωνα με την ηλικία των μαθητών ….να προετοιμαστούν για να πάρουν μέρος στην κοινωνική ζωή και στη σοσιαλιστική παραγωγή. ….Η μέση εκπαίδευση έχει καθήκον ώστε σύμφωνα με την ηλικία, να δώσει στους μαθητές υγιή μαρξιστική- λενινιστική, επιστημονική και πολυτεχνική κατάρτιση ….Η ανώτερη εκπαίδευση πραγματοποιεί αυτά τα καθήκοντα με βάση το δυνάμωμα του μαρξιστικού- λενινιστικού ιδεολογικού άξονα και της οργανικής ενότητας του μαθήματος με την παραγωγική δουλειά και με τη σωματική και στρατιωτική αγωγή»*[132].

Στόχος της εκπαίδευσης ήταν να διαμορφωθεί ένας νέο τύπος πολίτη προσανατολισμένος προς το Μαρξισμό- Λενινισμό, με αφοσίωση προς τον Χότζα και το αλβανικό κράτος, που δε θα έχει σχέσεις με θρησκείες και εθνικές καταγωγές [133].

---

[129] Σιέχου, Μ., έκθεση σχετικά με το VI πεντάχρονο σχέδιο (1976-1980), Τίρανα 1976.

[130] Σύνταγμα της Λαϊκής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Αλβανίας, Αθήνα, εκδ. Πορεία, 1977.

[131] Εφημερίδα Λαϊκό Βήμα – Αργυρόκαστρο 28/10/1969.

[132] Παπαδόπουλος, σ.108..

[133] Εφημερίδα *«Η Φωνή της Ομόνοιας»*, 24.9.1993, Παπαδόπουλος Γ., *Η εθνική ελληνική* μ*ειονότης εις την Αλβανίαν και το σχολικόν αυτής ζήτημα,* Ιωάννινα 1981, σ. 127-170 (σύμφωνα με αναλυτική έκθεση του αλβανού Επιθεωρητή Κολ Κότσι) και *Wissenschaftlicher Dienst*, 1953, σ. 16, 24. Καψάλης Γ., *Η εκπαίδευση της ελληνικής μειονότητας της Αλβανίας. Σχολικά εγχειρίδια. Γλωσσική επιμόρφωση. Προοπτική*, Αθήνα, εκδ. Gutenberg, 1996 και Πασχάλης Α., *Τα μεταπολεμικά αναγνωστικά της*

11. Η θρησκευτική ελευθερία της ελληνικής μειονότητας και οι ελληνοαλβανικές σχέσεις

Η θρησκευτική ελευθερία της ελληνικής μειονότητας αποτέλεσε σημαντικό κεφάλαιο στις σχέσεις Ελλάδας – Αλβανίας στην περίοδο του ψυχρού πολέμου, ενώ ειδικότερα η Ορθόδοξη Εκκλησία της Αλβανίας ανέκαθεν αποτελούσε έναν αποφασιστικό παράγοντα στην εξέλιξη της πορείας των ελληνο-αλβανικών σχέσεων[134]. Όλη η ιστορία της Ορθόδοξης αλβανικής Εκκλησίας συνδέεται άρρηκτα με το βαθμό ελληνικής επιρροής στην εξέλιξή της και στην προσπάθεια της να αποδεσμευτεί από το Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης. Από την εποχή που δημιουργήθηκε το Αλβανικό κράτος, οι Αλβανοί καλλιεργούσαν την ιδέα της δημιουργίας Αυτοκέφαλης Αλβανικής Εκκλησίας ως το αποτελεσματικότερο μέσο για την εξουδετέρωση της επιρροής του Πατριαρχείου και της Ελλάδας πάνω στους ορθοδόξους της βορείου Ηπείρου. Πρωτεργάτης της κίνησης εξαλβανισμού ήταν ο Φάν Νόλι. Στης 10 Σεπτεμβρίου 1922 συγκλήθηκε στον Μπεράτι (Berat-αρχαία Αντιπάτρεια) Κληρικό – Λαϊκό Συνέδριο, το οποίο ανακήρυξε αυτοκέφαλη την Ορθόδοξη Εκκλησία της Αλβανίας και διόρισε Οκταμελές Ανώτατο Εκκλησιαστικό Συμβούλιο[135]. Επειδή όμως το Οικουμενικό

ελληνικής μειονότητας της Αλβανίας. Γλωσσική και ιδεολογική προσέγγιση, Αθήνα, εκδ. Gutenberg, 1998.

[134] Γκλαβίνας, *Η Ορθόδοξη Αυτοκέφαλη Εκκλησία της Αλβανίας*, Θεσσαλονίκη 1989, Αγγελόπουλος Α., *Ο κόσμος της Ορθοδοξίας στα Βαλκάνια σήμερα*, Θεσσαλονίκη 1992, σ. 19-114. και Γκλαβίνας Α., *Το Αυτοκέφαλον της εν Αλβανία Ορθοδόξου Εκκλησίας επί τη βάσει ανεκδότων εγγράφων*, Ιωάννινα, εκδ. Εταιρεία Ηπειρωτικών Μελετών-Ίδρυμα Μελετών Ιονίου και Αδριατικού Χώρου, 1978.

[135] Μεταλληνός Γ. «Η εκκλησιαστική κατάστασις εις Βόρειον Ήπειρο και Αλβανίαν μέχρι Ανακηρύξεως της Αυτοκεφάλου», Πρακτικά του Β' Πανελληνίου Επιστημονικού Συνεδρίου, Κόνιτσα, 1990, σ.305-339. Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι ο διατελέσας το 1924 πρωθυπουργός της χώρας Φαν Νόλη και εκπρόσωπος των Αλβανών εθνικιστών με την απομάκρυνσή του από τη χώρα ίδρυσε την οργάνωση Βάτρα (Vatra -Εστία)

Πατριαρχείο δεν αναγνώρισε αυτήν την πράξη, η Αλβανική Κυβέρνηση στις αρχές του 1929, αποφάσισε να λύσει οριστικά το εκκλησιαστικό ζήτημα χωρίς τη σύμφωνη γνώμη του Πατριαρχείου. Έτσι, στις 11 Φεβρουαρίου 1929 ο βασιλιάς Ζώγου κήρυξε ξανά το Αυτοκέφαλο της Αλβανικής Ορθόδοξης Εκκλησίας και σχημάτισε Ιερά Σύνοδο. Το γεγονός όμως αυτό οδήγησε σε γενική κατακραυγή των Χριστιανών της Αλβανίας, που ανάγκασε το Ζώγου να ζητήσει από το Οικουμενικό Πατριαρχείο να αναγνωρίσει την Ορθόδοξη Αλβανική Εκκλησία ως αυτοκέφαλη (Kisha Orthodhokse Autoqefale te Shqiperise), κάτι που τελικά το έπραξε στις 12 Απριλίου 1937 ανεγνώρισε το Οικουμενικό Πατριαρχείο, μετά από πολλές διαμάχες και διαπραγματεύσεις.

Με την ανάληψη της εξουσίας από το Χότζα δημιουργήθηκε για την ορθόδοξη Εκκλησία (όπως και για όλες τις υπόλοιπες θρησκείες[136]) ένα πολύ αρνητικό πλαίσιο[137] με διώξεις και απελάσεις των θρησκευτικών λειτουργών, αφαίρεση και δήμευση των περιουσιών, κλείσιμο εκκλησιών και μοναστηριών, που μεταβλήθηκαν σε κατοικίες, αποθήκες και πολιτιστικά κέντρα, κ.ά, - ο τελευταίος Αρχιεπίσκοπος ήταν ο Χριστόφορος (Κίσσης) ο οποίος πέθανε το 1958- λειτουργώντας έτσι ανασταλτικά στην πορεία της για την εσωτερική της εξέλιξη και για την επαφή της με την αλβανική κοινωνία.

Το 1949 με το υπ. Αρ. 743/26.11.1949 διάταγμα «περί θρησκευτικών κοινοτήτων» δημεύθηκε και κρατικοποιήθηκε η κινητή και ακίνητη εκκλησιαστική και μοναστηριακή περιουσία και εντάθηκε ο έλεγχος του κράτους επί της εκκλησίας. **Οι συνέπειες από την εφαρμογή του**

ασχολήθηκε στις ΗΠΑ με την «ίδρυση και οργάνωση της αλβανικής ορθόδοξης εκκλησίας», η οποία υφίσταται μέχρι σήμερα, ενώ ο ίδιος θεωρήθηκε «επίσκοπος Βοστώνης» και λίγο αργότερα «αρχιεπίσκοπος».

[136] Το 1945 σε συνολικό πληθυσμό της Αλβανίας 1180500 κατοίκους υπολογιζόταν ότι υπήρχαν 826000 μουσουλμάνοι- 600.000 Σουνίτες και οι υπόλοιποι Μπεκτασήδες- καθώς και 212.500 ορθόδοξοι χριστιανοί και 142.000 καθολικοί. Sherman A., ο.π σ. 94.

[137] Ακροκεραύνιος, Το *Λυκόφως των Θεών στην Αλβανία*, Σικάγο, έκδ. Πανηπειρωτικός Αγώνας, 1976

συγκεκριμένου διατάγματος ήταν με βαρύτατες συνέπειες για την ελληνική μειονότητα. Αυτό διότι, επί τουρκοκρατίας οι Χριστιανοί Έλληνες για να σώσουν τις περιουσίες τους από τις κατασχέσεις της Τουρκοκρατίας τις παραχωρούσαν στην εκκλησία ως αναγνωρισμένος θεσμός από την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Ο θεσμός της εκκλησίας τότε είχε επίσης ελληνική θεσμική θέση και καθεστώς. Κατά συνέπεια, πρώτα με το αυτοκέφαλο της ορθόδοξης εκκλησίας στο νεοσύστατο αλβανικό κράτος και έπειτα με τις διατάξεις του είδους, οι περιουσίες αυτές έμμεσα και άμεσα πέρασαν στο αλβανικό κράτος απαλλάσσοντας τους Έλληνες απ΄ αυτές τις ακίνητες περιουσίες.

Βάσει του διατάγματος περί «θρησκευτικών κοινοτήτων» καταρτίσθηκε νέος καταστατικός χάρτης, που ψηφίσθηκε από το Γ' Κληρικολαικό συνέδριο των Τιράνων (1950), ο οποίος στο άρθρο 4 ανέφερε ότι «η ορθόδοξος *αυτοκέφαλος εκκλησία της Αλβανίας όφειλε να καλλιεργεί εις τους πιστούς και αισθήματα πίστεως έναντι της εξουσίας του λαού και της Λαϊκής Δημοκρατίας της Αλβανίας, ομοίως δε και φιλοπατρίας και ενισχύσεως της εθνικής ενότητας»* [138]. Στη συνέχεια η πολεμική ενάντια στην ορθόδοξη εκκλησία εντάθηκε. Το 1963 ο Χότζα τόνιζε ότι η «*πάλη ενάντια στις θρησκευτικές κοσμοαντιλήψεις, είναι πάλη μακροχρόνια, περίπλοκη και δύσκολη*»[139], και πρόσθετε ότι «*ο βασικός κίνδυνος τον οποίον πρέπει να αποτρέψουμε, είναι η υπόθεση της χριστιανικής ορθοδόξου λειτουργίας. Συνεχώς πρέπει να κάνουμε προσπάθειες για να την αηδιάσουν οι άνθρωποι, με τρόπο, ώστε να αποφεύγουν την εκκλησία Καθήκον μας είναι δηλαδή όταν σημαίνει η καμπάνα της εκκλησίας, οι άνθρωποι σε καμία περίπτωση να μην πηγαίνουν εκεί. Όπου υπάρχει δυνατότητα οι εκκλησίες να κατεδαφισθούν, φυσικά όχι δίκην εκστρατειών, αλλά αναλόγως των εμφανιζομένων περιπτώσεων. Ορθόν και πρέπον είναι όπως από διοικητικής πλευράς γίνονται συνεχώς προσπάθειες μη χορήγησης καμιάς απολύτως υλικής βοήθειας προς την ορθόδοξον χριστιανικήν εκκλησία, για την ανάπτυξην της ιδεολογίας της. Κατά*

---

[138] Τζωρτζάτου Β., *Η αυτοκέφαλος ορθόδοξος εκκλησία της Αλβανίας και οι βασικοί θεσμοί διοικήσεως αυτής,* Αθήναι 1975, σ.45.

[139] Χότζα Ε., *Εκθέσεις και λόγοι 1967-1968*, Τίρανα 1969, σ.207.

διάφορους τρόπους και μεθόδους να απαγορευθεί η κρούσις των καμπανών των εκκλησιών, να μη γίνονται θρησκευτικά μαθήματα, κλπ. Έτσι θα έλθει η ώρα, όπου η εκκλησία θα χρεοκοπήσει τελείως. Πρέπει να γνωρίζουμε ότι οι εκκλησιαζόμενοι άνθρωποι αποτελούν τη δύναμη του εχθρού. Έτσι καθίσταται σε εμάς γνωστό, πόσες είναι οι δυνάμεις, τις οποίες πρέπει να αντιμετωπίσουμε»[140]. Ακόμη υποστήριζε ότι η ολοκλήρωση της προσπάθειας κατά της θρησκείας θα «*απελευθέρωνε το λαό από την οπισθοδρόμηση, από τα δεσμά των πατριαρχικών προτύπων, των προκαταλήψεων, των θρησκευτικών πεποιθήσεων και διαχωρισμών, και όλη τη σήψη του παρελθόντος*»[141].

Το 1967 με το διάταγμα 4337 /13.11.1967 περί «*ατονίας της ισχύος ενίων διαταγμάτων»,* και με την επικύρωση που έγινε από το Σύνταγμα του 1977, καθιερώθηκε η αθεΐα στην Αλβανία, η οποία κηρύσσεται ως το πρώτο αθεϊστικό κράτος στον πλανήτη, αρχίζοντας έτσι η αντίστροφη μέτρηση για την πλήρη εξόντωση της ορθόδοξης εκκλησίας (και των άλλων δογμάτων και θρησκειών). Το 1967 φυλακίζεται και ο επικεφαλής της ορθόδοξης εκκλησίας Δαμιανός (Κοκονέσσης) ο οποίος θα πεθάνει στη φυλακή το 1973[142], και κλείνουν περίπου 630 εκκλησίες.

Είναι γεγονός ότι η θρησκεία είναι στενά συνδεδεμένη με όλη την εθιμική ζωή της εθνικής ελληνικής μειονότητας. (Γέννηση, γάμος, και ακόμα περισσότερο ο θάνατος, οι καθημερινές εργασίες, ή και τα Χριστούγεννα, Πάσχα, γιορτή της Παναγίας). Μάλιστα, στις συνθήκες απομόνωσης από τον εθνικό κορμό, ο θεσμός αυτός ήταν ιδιαίτερα αποφασιστικός στη διατήρηση της εθνικής ταυτότητας. Ο Χότζα δεν αρκέστηκε σ΄αυτό αλλά επιδίωξε την αντικατάσταση αυτών των γιορτών με καθαρά ιδεολογικοποιημένες γιορτές ειδικά στην εθνική ελληνική μειονότητα, όπως: Στα Βρυσερά της Πάνω Δρόπολης, σιμά με την γιορτή της 15-Αυγούστου, ο Χότζα εφεύρε τη γιορτή της ίδρυσης μιας παρτιζάνικης κομμουνιστικής μονάδας

---

[140] Χότζα, Ε. *Άπαντα*, τ. 26, Τίρανα 1964, σ.89-88.

[141] Χότζα Ε., *Σύμβολο πάλης για ελευθερία και σοσιαλισμό*, Τίρανα 1985, σ.107.

[142] Μητροπολίτη Δρυινουπόλεως Σεβαστιανού, *Η εσταυρωμένη Βόρειος Ήπειρος*, Κόνιτσα 1984, σ.44.

των μειονοτικών και επέτρεπε σε μια ζώνη με απαγορευμένη την ελεύθερη κίνηση των πολιτών σε καθημερινή βάση, λόγω της εγγύτητας με τα ελληνο-αλβανικά σύνορα, τη συγκέντρωση χιλιάδων ανθρώπων, κυρίως Ελλήνων, αναβαθμίζοντας τη γιορτή αυτή στη μεγαλύτερη για την ελληνική μειονότητα και ισοβαθμίζοντας την με την 15η Αυγούστου.Το ίδιο μπορούμε να πούμε και για την άλλη μεγάλη γιορτή στην ίδια περιοχή, του Αγίου πνεύματος. Το μοναστήρι της Πέπελης, στην ιστορική μνήμη της ευρύτερης περιοχής, τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Αλβανία, μάλιστα και σε μουσουλμανικές περιοχές, το θρησκευτικό, εθνικό και ευεργετικό κέντρο. Το 1959, ακριβώς την ημέρα του Αγίου Πνεύματος ο Χότζα επισκέφτηκε ένα γειτονικό χωριό με την Πέπελη. Λίγα χρόνια μετά η μέρα επίσκεψής του σ΄αυτό το χωριό μετατράπηκε σε «νέα σοσιαλιστική γιορτή» και όχι μόνο για το συγκεκριμένο χωριό αλλά και για τα γύρω.

Στο πλαίσιο αυτό δεν μπορούμε να λησμονήσουμε ότι το καθεστώς Χότζα εγκατέστησε σε 22 μοναστήρια και ναούς της περιοχής μητροπόλεως Αργυροκάστρου, στρατιωτικά τμήματα, τους υπόλοιπους ναούς και μοναστήρια ή τα κατεδάφισε, ή τα μετέτρεψε σε σπίτια πολιτισμού για την κομουνιστική διαπαιδαγώγηση της νέας γενιάς, ή τα έκανε αποθήκες και στάβλους. Μόνο λίγα, περίπου 10 από περισσότερα από 400 θρησκευτικά ιδρύματα στη μητρόπολη Αργυροκάστρου, τα διατήρησε ως πολιτιστικά μνημεία για να τα παρουσιάζει στη Δύση, ως τεκμήριο της χριστιανικής προέλευσης της χώρας του. (Ο Χότζα ποτέ δεν είχε παρουσιάσει στη Δύση προπαγανδιστικό υλικό με μουσουλμανικά τέμενα) ,

Στις ενέργειες του καθεστώτος ενάντια στη ορθόδοξη εκκλησία που ταυτίστηκε με την ελληνική κοινότητα προστέθηκαν οι απαγορεύσεις για τέλεση θρησκευτικών πανηγυριών που αντικαταστάθηκαν από την ημέρα των οικοδόμων, των ανθρακωρύχων, των τοπογράφων, κ.ά.[143], εμφάνιση θρησκευτικών συμβόλων, τέλεση μυστηρίων, επί ποινή φυλάκισης και εξορίας, ενώ με το διάταγμα 5339/23.9.1975

[143] *Prifti P., Socialist* Albania since 1944. Domestic and foreign developments, Massachusetts, The MIT press, 1978, σ.162.

επιβλήθηκε η αλλαγή των χριστιανικών και ελληνικών ονομάτων με άλλα από εγκεκριμένο από το ΚΕΑ κατάλογο, σύμφωνο με τις πολιτικές, ιδεολογικές και ηθικές προδιαγραφές του κράτους. Οι Έλληνες έλαβαν εντολή να αλλάξουν αμέσως τα ονόματά τους καθώς και τα επώνυμά τους, ενώ αυτήν την περίοδο, όπως αναφέραμε, άλλαξαν όνομα και περισσότερα από 90 χωριά και πόλεις όπου κατοικούσαν μειονοτικοί. Ωστόσο η αλλαγή ονόματος δεν επιβλήθηκε στο σύνολο του πληθυσμού αφού εξαιρέθηκαν όσοι είχαν μουσουλμανικά ονόματα, μεταξύ των οποίων και ο ίδιος ο Χότζα[144]. Το Σύνταγμα του 1976 κωδικοποίησε τις ενέργειες κατά της θρησκείας, αφού κάθε ενέργεια και προπαγάνδα φασιστική, θρησκευτική, πολεμοκάπηλη, αντισοσιαλιστική κηρυσσόταν παράνομη, και κάθε κατοχή παράγωγη και διανομή ή κατοχή θρησκευτικής λογοτεχνίας αντιμετωπιζόταν με ποινές φυλάκισης από τρία έως δέκα χρόνια. Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί το γεγονός ότι την εκστρατεία κατά της ορθόδοξης εκκλησίας συμμετείχαν και Έλληνες μειονοτικοί μέλη και μη του κομματικού μηχανισμού, που επέδειξαν υπερβάλλοντα ζήλο πολλών μειονοτικών κατά την επιβολή της αθεΐας. Παράλληλα η απαγόρευση κάθε θρησκευτικής δραστηριότητας από το 1967 έπληξε άμεσα και την Ορθόδοξη Εκκλησία της Αλβανίας ακυρώνοντας σημαντικά τη θρησκευτική συνείδηση ως τυπικό συνεκτικό κρίκο μεταξύ των ορθοδόξων Αλβανών, Βλάχων και Ελλήνων.

Η αποκατάστασή της ορθόδοξης εκκλησίας άρχισε να πραγματοποιείται το 1991 όταν το Οικουμενικό Πατριαρχείο όρισε, ύστερα από σχετική παράκληση που απηύθυνε προς αυτό η αλβανική κυβέρνηση, τον Επίσκοπο Ανδρούσης Αναστάσιο Γιαννουλάτο ως Μητροπολίτη και Έξαρχο της Αυτοκέφαλης Ορθόδοξης Εκκλησίας της Αλβανίας, όμως η Αλβανία προβάλλει συνεχώς εμπόδια στην Ορθόδοξη εκκλησία.

12.Η ελληνική μειονότητα μετά την αλλαγή του καθεστώτος στην Αλβανία

[144] Poulton H., ο.π. σ.199.

Το αλβανικό καθεστώς, παρότι ήταν από τα πλέον σκληρά από τα αντίστοιχα του υπαρκτού σοσιαλισμού και ο λαός δεν ενημερωνόταν παρά μόνο αποσπασματικά για τις διεθνείς εξελίξεις, κυρίως μέσω της ιταλικής τηλεόρασης στο βορρά και της ελληνικής στο νότο, έδειχνε σημάδια ότι δε θα μπορούσε να αντισταθεί στις αλλαγές που σημειώνονταν στις χώρες της ανατολικής Ευρώπης. Ο θάνατος του Χότζα (1985), συντάραξε το καθεστώς, ωστόσο η πτώση του τείχους του Βερολίνου ήταν το έναυσμα για μαζικές διεργασίες σε χώρους, όπως οι φοιτητικοί και της διανόησης με κοινό ζητούμενο τον εκδημοκρατισμό της χώρας. Τότε ο γνωστός συγγραφέας Ισμαήλ Καντερέ (Ismail Kadare) επέλεξε να ζητήσει πολιτικό άσυλο στη Γαλλία, επικρίνοντας το καθεστώς του ΚΕΑ. Το Μάρτιο του 1990 πραγματοποιείται η αποφυλάκιση πολιτικών κρατουμένων ως πρώτη παροχή δημοκρατικών ελευθεριών από την ηγεσία του ΚΕΑ, ενώ από το φθινόπωρο του ίδιου έτους αρχίζουν οι συζητήσεις για οργάνωση της Ελληνικής μειονότητας («ΟΜΟΝΟΙΑ»), στα Τίρανα, τους Αγίους Σαράντα και το Αργυρόκαστρο, παρά το μεγάλο πλήγμα που αυτή είχε δεχθεί, με την φυλάκιση του Σ. και Φ. Κυριαζάτη του Β.Κρομμύδα, Θ.Γεροντάτη, Β.Καραθάνου, Γ.Κιρούση και Χ.Ζώτου, που είχαν αποπειραθεί να στείλουν επιστολή στον Έλληνα πρωθυπουργό για την καταπάτηση των δικαιωμάτων τους.

Η Αλβανία περνά δύσκολες ώρες με πλήρη οικονομική κατάρρευση. Στην πλειοψηφία τους οι Αλβανοί πολίτες, μετά τις μεγάλες ελλείψεις σε βασικά είδη αντιμετώπιζαν το φάσμα της πείνας. Μετά τη δυνατότητα που έδωσε το καθεστώς στους πολίτες για ταξίδια στο εξωτερικό και με το άνοιγμα των συνόρων, ήταν φανερό ότι δεν λειτουργούσαν ούτε οι κατασταλτικοί μηχανισμοί του καθεστώτος και η εικόνα της διάλυσης ήταν φυσικό να επιτείνεται στις παραμεθόριες περιοχές με την Ελλάδα, περιοχές όπου συνέρεαν εκατοντάδες Αλβανών και Ελλήνων[145]. Στρατιές εξαθλιωμένων αλβανών πολιτών διέσχιζαν τα σύνορα και κατέφευγαν στο ελληνικό έδαφος ζητώντας βοήθεια, μια κατάσταση που είχε ως αποτέλεσμα η παιδική

---

[145] Δώδος Δ., Εκλογική γεωγραφία των μειονοτήτων .Μειονοτικά κόμματα στη Νότιο Βαλκανική , Ελλάδα, Βουλγαρία, Αλβανία, Αθήνα, εκδ.Εξάντας, 1994, σ.126.

θνησιμότητα να φτάσει στο 8%[146]. Η είσοδος των προσφύγων από την Αλβανία μετά το 1991 ήταν η αρχή για μια εντελώς νέα πορεία τους τόσο στην Αλβανία, όσο και στον ελλαδικό χώρο, όμως με τη μετανάστευση προς την Ελλάδα παραγωγικών ηλικιών και των παιδιών δημιουργήθηκε ένα μεγάλο κενό στις μειονοτικές περιοχές της Αλβανίας, κενό που μεγάλωσε μετά το δεύτερο μεταναστευτικό κύμα του 1997.

Μετά την κατάρρευση του καθεστώτος του ΚΕΑ η Δημοκρατική Ένωση της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας στην Αλβανία, «ΟΜΟΝΟΙΑ» σε υπόμνημα της στη Διάσκεψη για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη (Μόσχα 1991) υποστήριξε ότι η ελληνική μειονότητα πλησιάζει τις 300.000 άτομα, κάνοντας ταυτόχρονα λόγο για *«αυθαίρετο γεωγραφικό διαχωρισμό της μειονότητας και στατιστική γενοκτονία».* Στέλεχος της Διεθνούς Εταιρείας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων σε έρευνα που πραγματοποίησε στην Αλβανία το 1991, ανέφερε ότι ο πραγματικός αριθμός των Ελλήνων είναι περίπου 300.000 και με εγκατάσταση σε όλη τη χώρα, δηλώνοντας ότι μόνο στα Τίρανα ζουν 15.000[147]. Η «ΟΜΟΝΟΙΑ» στα υπομνήματά της μετά το 1991 προς διεθνείς οργανισμούς (ΔΑΣΕ- ΟΑΣΕ, ΕΕ, κ.ά) έκανε λόγο για αυθαίρετο γεωγραφικό περιορισμό της μειονότητας, στατιστική γενοκτονία, βίαιη εθνολογική αλλοίωση των ελληνικών χωριών, εκδίωξη Ελλήνων από τη αποκαλούμενη «μειονοτική περιοχή», πολιτιστικό αφελληνισμό, καταπίεση και αφομοίωση, απαγόρευση χρήσεως ελληνικών ονομάτων στις βαπτίσεις, απαγόρευση των θρησκευτικών εκδηλώσεων και ουσιαστικά κατήγγειλε τα αρνητικά φαινόμενα που παρατηρούνται ιδιαίτερα σε τομείς που αφορούν τα ουσιώδη ζητήματα της ύπαρξης και του μέλλοντος της μειονότητας[148].

Από την άλλη πλευρά, τον Ιούλιο του 1991 η αλβανική Βουλή προχώρησε σε νόμο, σύμφωνα με τον οποίο δεν επιτρεπόταν η ίδρυση κομμάτων σε «εθνική, θρησκευτική ή τοπική βάση», ενέργεια που

---

[146] Εθνικό Ίδρυμα Υποδοχής και Αποκατάστασης Παλιννοστούντων Ομογενών Ελλήνων, Έκθεση Πεπραγμένων 1991-1995.Αθήνα, 1996, σ.23.

[147] Sylvia Waehling , Εφημερίδα Η Φωνή της Ομόνοιας 3/12/1991.

[148] Kondis B. - Manda E., 1994, ο.π.

στρεφόταν ευθέως και αποκλειστικά εναντίον της οργάνωσης των Ελλήνων της Αλβανίας. Τελικά το Φεβρουάριο του 1992 κατά τη ψήφιση του εκλογικού νόμου βάσει του οποίου θα διεξάγονται οι εκλογές της 22ας Μαρτίου 1992, περιελήφθη διάταξη που απαγόρευε τη συμμετοχή της «Ομόνοιας» στις εκλογές, ενέργεια που είχε ως αποτέλεσμα οι 5 βουλευτές της «Ομόνοιας» να αποχωρήσουν από τη Βουλή, σε ένδειξη διαμαρτυρίας.

Ως εναλλακτική λύση που επέτρεπε τη συμμετοχή των Ελλήνων στην εκλογική διαδικασία, δημιουργήθηκε το παναλβανικής εμβέλειας Κόμμα της *«Ένωσης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα» (Κ.Ε.Α.Δ.).* Κόμμα το οποίο συγκέντρωσε κυρίως τους Έλληνες αλλά και κάποιες άλλες μειονότητες (Σέρβους, Μαυροβούνιους) διαμέσου του οποίου γινόταν κατορθωτό να εκφραστεί πολιτικά η «Ομόνοια», έστω και με έμμεσο τρόπο .Στις εκλογές του 1992 το ΚΕΑΔ εξέλεξε δύο βουλευτές.

Στις 27 Ιουλίου 1992 πραγματοποιήθηκαν οι εκλογές για την Τοπική Αυτοδιοίκηση. Προηγήθηκε η διχοτόμηση του νομού των Αγίων Σαράντα και η δημιουργία του νομού Δελβίνου. Αποτέλεσε άλλη μια προσπάθεια να περιορισθεί η μειονοτική εκπροσώπηση και τα πολιτικά της δικαιώματα, εγχείρημα που κατέληξε σε διαφορετικά αποτελέσματα, αφού εκλέχθηκαν αρκετοί Έλληνες ως Νομάρχες και Δήμαρχοι .

Το Μάιο του 1993 παρουσιάζονται οι βασικές θέσεις της «Ομόνοιας» με το *«Ψήφισμα για τα Δικαιώματα της Εθνικής Ελληνικής κοινότητας στην Αλβανία»* που αποστέλλονται στον πρόεδρο Σαλή Μπερίσα, τον πρόεδρο της Βουλής Πιέτρ Αρμπνόρι και τον πρωθυπουργό Αλέξανδρο Μέξη. Στο ψήφισμα παρουσιαζόταν τα θεμελιώδη δικαιώματα που η οργάνωση απαιτούσε εξ' ονόματος ολόκληρης της ελληνικής μειονότητας. Ειδικότερα η «Ομόνοια» έκανε λόγο για :

Α. Το δικαίωμα της διδασκαλίας, εκπαίδευσης και διαπαιδαγώγησης στη μητρική γλώσσα σε όλα τα επίπεδα και βαθμούς της παιδείας, εκεί όπου τα μέλη της εθνικής Ελληνικής Κοινότητας αποτελούν την πλειοψηφία ή ένα σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού.

Β. Απαιτείται, η εκμάθηση της μητρικής γλώσσας, το δικαίωμα της διαφύλαξης της πολιτιστικής κληρονομιάς, η άσκηση των θρησκευτικών τους καθηκόντων,
Γ. Η ελεύθερη ίδρυση και συμμετοχή σε κάθε είδους πολιτικό σχηματισμό , το δικαίωμα εγγύησης της συμμετοχής των μελών της κοινότητας σε όλα τα επίπεδα και τομείς της εξουσίας και το δικαίωμα της μετανάστευσης αλλά και της επιστροφής. Τέλος,
Δ. Ζητείται η εθνική ταυτότητα να καθορίζεται βάσει της ελεύθερης δήλωσης κάθε πολίτη, τη στιγμή κάθε απογραφής[149].
Τα έτη 1993 και 1994 αποτελούν μία κρίσιμη περίοδο στις ελληνοαλβανικές σχέσεις με την απέλαση από το Αργυρόκαστρο του Αρχιμανδρίτη Χρυσόστομου Μαϋδώνη, με την κατηγορία των αντιαλβανικών ενεργειών, μια κίνηση που προκάλεσε βίαια επεισόδια μεταξύ των Ελλήνων της μειονότητας και των αλβανικών αρχών.
Τον Ιούνιο του 1994 φυλακίζονται έξι ηγετικά στελέχη της «Ομόνοιας» Θεόδωρος Βεζιάνης, Βαγγέλης Παπαχρήστου, Ηρακλής Σύρμος, Κωνσταντίνος Κυριακού και Παναγιώτης Μάρτος **και (΄όνομα)………** Κρατούνται σε απομόνωση και χωρίς να τους επιτραπεί να επιλέξουν το νομικό τους σύμβουλο. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης θα ορίσει τη δίκη στις 15 Αυγούστου 1994 με το κατηγορητήριο της κατασκοπείας και της εσχάτης προδοσίας, *«ένα «κατηγορητήριο»* όπως επισήμανε ο τότε Έλληνας πρωθυπουργός σε επιστολή του προς τους ξένους ηγέτες *«που έχει τη μορφή ενός ασαφούς πολιτικού κειμένου... όταν η στάση των αλβανικών αρχών έχει ως αποτέλεσμα, ένας μεγάλος αριθμός Ελλήνων της Αλβανίας αναγκάστηκε ήδη να ζητήσει καταφύγιο στην Ελλάδα καθώς τα πολιτικά τους δικαιώματα και οι εκπαιδευτικές και θρησκευτικές ελευθερίες τους περιορίζονται συστηματικά. Καλλιεργείται συνεχώς κλίμα διώξεων εναντίον της ελληνικής μειονότητας που στοχεύει στην αποκαρδίωση*

[149] Ψήφισμα για τα Δικαιώματα της Εθνικής Ελληνικής Κοινότητας στην Αλβανία, Άγιοι Σαράντα Μάιος 1993.

της μειονότητας και στην ενθάρρυνσή της να εγκαταλείψει την Αλβανία»[150].

Οι συνθήκες κάτω από τις οποίες διεξήχθηκε η δίκη αυτή θεωρήθηκαν απαράδεκτες και προκάλεσαν τη γενική κατακραυγή και καταδίκη του αλβανικού συστήματος δικαιοσύνης. Κατά τη διάρκειά της μάλιστα σημειώθηκαν επεισόδια σε βάρος Ελλήνων και ξένων δημοσιογράφων, δικηγόρων και άλλων προσώπων που είχαν προσέρθει στο αλβανικό δικαστήριο, ενώ δεν έλειψαν από ελληνικής πλευράς οι πολύ ιδιαίτερες αντιδράσεις, με αποκορύφωμα την πτήση Έλληνα υποσμηναγού πάνω από την Αυλώνα και τους Αγίους Σαράντα και τη ρίψη προκηρύξεων με αντιαλβανικά συνθήματα.

Τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους καταδικάζονται, *«τα πέντε ηγετικά στελέχη της Ελληνικής Κοινότητας, με βαρύτατες ποινές μετά από μία παρωδία ανακριτικής και δικανικής διαδικασίας, όπως διαπίστωσαν και αμερόληπτοι παρατηρητές διεθνών οργανισμών»*, ενώ παράλληλα θα συνεχιστεί το μεγάλο κύμα τρομοκρατίας του Ελλήνων της Αλβανίας, *«ώστε τα μέλη της να αναγκασθούν να εγκαταλείψουν τις πατρογονικές εστίες τους»*[151].

Μπροστά στις εξελίξεις αυτές και η ελληνική πλευρά τήρησε σκληρή στάση, διακόπτοντας ήδη από τη στιγμή της σύλληψης των στελεχών της Ομόνοιας κάθε διάλογο με την αλβανική πλευρά και θέτοντας ως όρο για την επανέναρξή του την απελευθέρωση των κρατουμένων. Ταυτόχρονα, φρόντισε να διατηρήσει ενεργό το ενδιαφέρον της διεθνούς κοινότητας για το θέμα, καταφεύγοντας σε καταγγελίες των αλβανικών ενεργειών σε όλους τους διεθνείς οργανισμούς και μπλοκάροντας την παραχώρηση της βοήθειας 35 εκατομμυρίων ECU, που είχε προγραμματίσει η Ευρωπαϊκή Ένωση για την ενίσχυση της Αλβανίας.

Στις 6 Νοεμβρίου 1994 η αλβανική κυβέρνηση υπέστη σημαντική ήττα στο εσωτερικό μέτωπο, όταν απορρίφθηκε από τον αλβανικό λαό

---

[150] Παπανδρέου Α., δήλωση 8/8/1994, Ελληνικό Ίδρυμα Αμυντικής και Εξωτερικής Πολιτικής, Επετηρίδα Αμυντικής και Εξωτερικής Πολιτικής, Αθήνα 1995, σ. 299.

[151] Παπούλιας Κ., ομιλία στη 49η σύνοδο της Γενικής Συνέλευσης του Ο.Η.Ε., Νέα Υόρκη 28 Σεπτεμβρίου 1994, Ελληνικό Ίδρυμα ο.π. σ. 310.

το σχέδιο Συντάγματος που είχε υποβληθεί σε δημοψήφισμα, ένα σχέδιο που είχε από πολλές πλευρές κατηγορηθεί ότι δεν εξασφάλιζε τον πλήρη σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και δεν συμβάδιζε με τα διεθνή πρότυπα. Μάλιστα στο σχέδιο Συντάγματος περιλαμβανόταν και διάταξη για την ορθόδοξη εκκλησία της Αλβανίας και ειδικότερα να είναι ο επικεφαλής της Αλβανός πολίτης, η οποία στρεφόταν κατά του Αρχιεπισκόπου Αναστασίου. Στο άρθρο 7 παρ. 4 του σχεδίου προβλεπόταν ότι "οι αρχηγοί των μεγάλων θρησκευτικών κοινοτήτων πρέπει να είναι Αλβανοί υπήκοοι, γεννημένοι στην Αλβανία και με μόνιμη διαμονή σ' αυτήν τα τελευταία 20 χρόνια". Η διάταξη αυτή είναι αδύνατο εκ των πραγμάτων να υλοποιηθεί, δεδομένης της απαγόρευσης της θρησκείας που ίσχυε στην Αλβανία. Στην ουσία η ρύθμιση αυτή απέβλεπε στην απομάκρυνση του Αναστασίου από τον αρχιεπισκοπικό θρόνο, μια εξέλιξη που τελικά αποτράπηκε με την καταψήφιση του σχεδίου Συντάγματος.
Με παρέμβαση και της διεθνούς κοινότητας οι «πέντε» θα αποφυλακισθούν, ο ένας από αυτούς είχε αποφυλακιστεί νωρίτερα για λόγους υγείας, και απόφαση άνοιξε το δρόμο για μια προσέγγιση των δύο χωρών, που επισφραγίστηκε με το ταξίδι του Έλληνα Υπουργού Εξωτερικών στα Τίρανα, στις 13 Μαρτίου 1995. Η επίσκεψη αυτή σηματοδότησε την επανέναρξη του διαλόγου και αποτέλεσε την αρχή μιας σειράς επισκέψεων αντιπροσωπειών των δύο χωρών για τη προώθηση των διμερών ζητημάτων. Στο πλαίσιο αυτό αποφασίστηκε επίσης η δημιουργία ειδικών επιτροπών που θα επιλαμβάνονταν της επίλυσης των σημαντικότερων θεμάτων, όπως της ελληνικής εκπαίδευσης, της οικονομικής συνεργασίας, των συνόρων και της αμυντικής συνεργασίας, της δημόσιας ασφάλειας, των προξενικών αρχών κ.ά. Ιδιαίτερα το ενδιαφέρον της ελληνικής πλευράς επικεντρώθηκε στο θέμα του σεβασμού των δικαιωμάτων της ελληνικής μειονότητας και της κατάργησης των μειονοτικών ζωνών, ενώ η αλβανική πλευρά πρόβαλε κυρίως το αίτημα για ρύθμιση του προβλήματος των λαθρομεταναστών. Έτσι φάνηκε ότι η εξομάλυνση των ελληνοαλβανικών σχέσεων είχε τεθεί σε νέες βάσεις και ότι τα υπάρχοντα προβλήματα θα αποτελούσαν πλέον αντικείμενο συστηματικής και υπεύθυνης εξέτασης και όχι πεδίο αντιπαράθεσης.

Το μετακομμουνιστικό σύνταγμα στο άρθρο 20 αναφέρει: «*Τα άτομα που ανήκουν στις εθνικές μειονότητες ασκούν σε πλήρη ισοτιμία ενώπιον του νόμου και ελευθερίες τους. Έχουν δικαίωμα να εκδηλώνουν ελεύθερα ανεμπόδιστα και χωρίς απαγορεύσεις την εθνική, πολιτιστική, θρησκευτική και γλωσσικής τους καταγωγή. Δικαιούνται να διαφυλάσσουν και αναπτύσσουν αυτά, να διδάσκουν και να διδάσκονται στην μητρική τους γλώσσα, καθώς και να ενώνονται σε οργανώσεις και συλλόγους για την υπεράσπιση των συμφερόντων και ταυτότητάς τους».* Ωστόσο η Αλβανία δεν τηρεί τα συνταγματικά της κείμενα σε ότι αφορά τα δικαιώματα της ελληνικής μειονότητας.
Από την πλευρά της η Ελλάδα στηρίζει την Αλβανία ποικιλοτρόπως. Στόχος της ελληνικής πολιτικής μετά την αλλαγή στο καθεστώς στην Αλβανία το 1991, είναι η διασφάλιση της σταθερότητας, ανάπτυξης και ευημερίας της Αλβανίας, η διαδικασία ενσωμάτωσης της Αλβανίας στην ΕΕ (και το ΝΑΤΟ), υπό την προϋπόθεση βεβαίως του σεβασμού των κριτηρίων και όρων που θέτει η ΕΕ. Σημαντική πράξη που σηματοδότησε την ανάπτυξη και εμπλουτισμό της διμερούς συνεργασίας υπήρξε η υπογραφή στις 21 Μαρτίου 1996 του Συμφώνου Φιλίας, Συνεργασίας, Καλής Γειτονίας & Ασφάλειας μεταξύ των Υπουργών Εξωτερικών των δυο χωρών στα Τίρανα, μετά την περίοδο διώξεων των Ελλήνων για πολιτικούς («δίκη των 5») και θρησκευτικούς λόγους (Αρχιεπίσκοπος Αναστάσιος). Το Σύμφωνο Φιλίας, Συνεργασίας, Καλής Γειτονίας και Ασφάλειας που υπέγραψε η Ελλάδα με την Αλβανία το 1996 κάνει ειδική μνεία στην Ελληνική Μειονότητα ως ακολούθως: *«Η Ελληνική Εθνική Μειονότητα στην Αλβανία συνέβαλε και εξακολουθεί να συμβάλλει σημαντικά στη ζωή της κοινωνίας της Αλβανίας και αποτελεί παράγοντα για την ανάπτυξη της φιλίας μεταξύ των δύο χωρών»*[152].

13. Η ανασφάλεια στην Αλβανία και το κλίμα τρομοκρατίας

Ένα ανησυχητικό ζήτημα είναι αυτό της ασφάλειας και της διαβίωσης. Ήδη από τα πρώτα χρόνια της αλλαγής του καθεστώτος παρατηρείται ένα διαρκώς αυξανόμενο κύμα ληστειών, επιθέσεων και

---

[152] Φύλλο Εφημερίδας της Κυβέρνησης Α΄αρ.8.

τραυματισμών της Ελληνικής Κοινότητας με αποκορύφωμα τις πράξεις βίας εναντίον του συνοδού του προέδρου του παραρτήματος της ΟΜΟΝΟΙΑΣ Αργυροκάστρου και του Νομάρχη Δελβίνου (28/7/1993). Οι Έλληνες «μειονοτικοί» θεωρούν ότι αυτές οι ενέργειες στρέφονται απευθείας κατά της οικονομικής επιβίωσης, αλλά και της ύπαρξης της κοινότητας[153]. Η αύξηση των κρουσμάτων βίας και η συνακόλουθη ανησυχία της Ελληνικής Κοινότητας σημειώνεται και στην έκθεση του Ύπατου αρμοστή της Δ.Α.Σ.Ε. Μαξ Βαν Ντερ Στουλ μαζί με την ευχή - προτροπή για αποτελεσματικότερη προστασία του πληθυσμού[154].

Τα ζητήματα της ασφάλειας της ελληνικής μειονότητας έχουν απασχολήσει και διεθνείς οργανισμούς και εκπροσώπους τους στην Αλβανίας αφού η *« ανασφάλεια και η έλλειψη τάξης, ανακόπτει κάθε προσπάθεια οικονομικής ζωντάνιας στο χώρο της Ελληνικής Μειονότητας, τα κρούσματα είναι πολύ περισσότερα από κάθε άλλη περιοχή. Η Ελληνική μειονότητα όχι μόνο δεν προστατεύεται ιδιαίτερα ως τέτοια και για τα προαναφερόμενα από το κράτος, αλλά συχνά βάλλεται από ενέργειες εκπροσώπων της τάξης και του κράτους. Τονίστηκε επίσης ότι όλα αυτά τα χρόνια η ΕΕΜ ήταν στόχος αποσταθεροποίησης των ισορροπιών μεταξύ των δύο βασικών κοινοτήτων στο Νότο της χώρας κάτι που δεν επιτεύχθηκε. Οι προσπάθειες ήταν θρησκευτικό, πολιτικού, οικονομικού κλπ χαρακτήρα. Όμως εκείνο που παρατηρήθηκε είναι ότι από τις συνεχιζόμενες αυτές τριβές τα μέλη της ΕΕΜ επέλεξαν τον δρόμο της φυγής, που σημαίνει ότι έμμεσα εκδιώχτηκαν από τα εδάφη τους».* [9]

Από την πλευρά της η Ελλάδα έχει τονίσει το κλίμα τρομοκρατίας που επικρατεί στα μειονοτικά χωριά, με αλλεπάλληλα κρούσματα απαγωγών και εκβιασμών που ενισχύουν το αίσθημα ανασφάλειας των Ελλήνων της περιοχής. Η Ελλάδα επίσης έχει παρέμβει προς τις χώρες - μέλη της ΕΕ ζητώντας την αύξηση της κοινοτικής βοήθειας

---

[153] Δημοκρατική Ένωση Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας ΟΜΟΝΟΙΑ, *«Η Ελληνική Εθνική Κοινότητα στην Αλβανία σε κλίμα Ανασφάλειας και Τρομοκρατίας»,* Αργυρόκαστρο, Αύγουστος 1993.

[154] Letter from the C.S.C.E. High Commissioner on National Minorities, to the Minister of Foreign Affairs of Albania, 19/9/1993.

προς την Αλβανία, με στόχο τη βελτίωση των υποδομών και την ανάπτυξη των περιοχών διαβίωσης της ελληνικής μειονότητας. Μάλιστα κατά καιρούς σε μια προσπάθεια προστασίας των ανθρώπων της μειονότητας, η Ελλάδα, η ΕΕ και διεθνείς οργανισμοί έχουν στείλει εμπειρογνώμονες στη μειονοτική περιοχή, προκειμένου να ενισχυθεί η ασφάλεια.

14.Η εκπαίδευση της ελληνικής μειονότητας και τα προβλήματα

Μετά το Ψυχρό Πόλεμο η εκπαίδευση των Ελλήνων συνεχίζει να αντιμετωπίζει προβλήματα αφού η αλβανική πλευρά συνεχίζει να προβάλλει εμπόδια για την ελληνική παιδεία, με αποτέλεσμα για τους εναπομείναντες Έλληνες η παιδεία τη μητρική γλώσσα να δυσκολεύει συνεχώς.

Με την αναγνώριση ως μειονοτικής περιοχής, των 99 χωριών των νομών Αργυροκάστρου και Αγίων Σαράντα, από το Κ.Ε.Α. και τη συνέχιση του ίδιου καθεστώτος στην εκπαίδευση της κοινότητας από το «μεταπολιτευτικό» αλβανικό κράτος, είχε ως αποτέλεσμα να στερηθούν οι Έλληνες, την ελληνική παιδεία, αλλά και αυτοί που σπούδαζαν, όπου λειτουργούσαν ελληνικά σχολεία ,να αντιμετωπίζουν τις μεγάλες δυσκολίες, της σύγχρονης Αλβανίας.

Το Σεπτέμβρη του 1991, με την έναρξη της σχολικής χρονιάς 1991-1992, οι Έλληνες της Αλβανίας, γονείς, δάσκαλοι και μαθητές κατέβηκαν σε δεκαπενθήμερη γενική απεργία από τα μαθήματα με τέσσερα βασικά αιτήματα. Μεταξύ αυτών αναφέρουμε: Παιδεία στη μητρική γλώσσα, παιδεία στη μητρική γλώσσα πέρα από τις αναγνωρισμένες αυθαιρέτως μειονοτικές περιοχές (εκεί όπου υπάρχει σημαντικός αριθμός Ελλήνων), εκμάθηση της ιστορίας και του πολιτισμού του έθνους, επέκταση της εκμάθησης της μητρικής γλώσσας και στα λύκεια. Οι στόχοι επετεύχθησαν εν μέρει. Έτσι αποφασίστηκε από την κυβέρνηση ώστε όλα τα μαθήματα στην πρωτοβάθμια υποχρεωτική εκπαίδευση να γίνονται στην ελληνική μητρική γλώσσα) Τα δύο επόμενα χρόνια με ξεχωριστές εγκυκλίους, ρυθμίστηκαν συγκεκριμένα ποσοστά μαθημάτων στην ελληνική και στην αλβανική με πρόσχημα τη αναγκαιότητα ένταξης στην αλβανική κοινωνία.

Άνοιξαν σχολεία στην μητρική γλώσσα σε 7 μικτά χωριά που είχε ιδρύσει το κομμουνιστικό καθεστώς εντός των περιοχών με αμιγή ελληνικό πληθυσμό. Ένα χρόνο μετά επιτράπηκαν σχολεία στη μητρική γλώσσα και στις πόλεις Αγίων Σαράντα και Δελβίνου. Δεν επιτράπηκε στο Αργυρόκαστρο, ενώ για την επόμενη σχολική χρονιά 1993-94, θα σταματήσουν και τα σχολεία στους Αγίους Σαράντα και Δέλβινο. Και στις τρεις πόλεις θα ξανανοίξουν το 1996, ως μειονοτικές τάξεις εξαρτημένες από διευθύνσεις αλβανικών σχολείων. Έτσι παραμένουν μέχρι σήμερα, παρά το γεγονός ότι έχουν συμπληρώσει τον κύκλο των 9 τάξεων της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και παρά το γεγονός ότι αποτελούν τα μειονοτικά σχολεία με τους περισσότερους μαθητές.

Προσθέτουμε ακόμα ότι στα συγκεκριμένα σχολεία δεν επιτρέπονταν μαθητές οι γονείς των οποίων δεν είχαν κατοχυρωμένη με το νόμο του κομμουνιστικού καθεστώτος την ελληνική εθνικότητα.

Άνοιξε επίσης, de jure ο δρόμος για την εκμάθηση της ιστορίας του ελληνικού έθνους, όμως αυτό δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ, εφόσον η απόπειρα που έγινε το 1998-99 προσέκρουσε στην αντίδραση των Ελλήνων δασκάλων και γονέων επειδή το πρόγραμμα του μαθήματος της ελληνικής ιστορίας είχε καταρτιστεί από τις αλβανικές αρχές και αρκετά λεπτά θέματα, αντιμετωπίζονταν από αλβανικές εθνικιστικές θέσεις.

Ωστόσο, τα σχολικά κείμενα, τόσο στην ελληνική όσο και στην αλβανική, συνολικά σε 17 σχολικά βιβλία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, δεν απαλλάχτηκαν ακόμα από τους αλβανικούς εθνικισμούς σε βάρος της Ελλάδας, κάνοντας έτσι αδύνατη τη διδασκαλία τους αν λάβει κανείς υπόψη τα τραύματα που προκαλεί στα ελληνόπουλα ο εθνικισμός αυτός. Επίσης, η πίεση και ο εκφοβισμός που ασκείται στους δασκάλους με απώλεια της θέσης εργασίας, έχει μεταφέρει σ΄αυτούς τη νοοτροπία του κομμουνιστικού καθεστώτος:- την προσαρμογή και συμμόρφωση με τα συμφέροντα του αλβανικού κράτους, παραμερίζοντας κάθε προσπάθεια μετάδοσης ελληνικού πολιτισμού και μόρφωσης.

Ισχυρό επιχείρημα της τάσης υποβάθμισης διάλυσης των σχολείων στην μητρική γλώσσα αποτελεί το γεγονός ότι, καθ ΄όλη τη μεταβατική περίοδο, οι αλβανικές κυβερνήσεις έβρισκαν προσκόμματα για τη μη έγκαιρη εξασφάλιση των σχολικών εγχειριδίων για τα μαθήματα στη μητρική γλώσσα. Σαν αποτέλεσμα από την σχολική χρονιά 2005 -2006 και στη συνέχεια, οι Έλληνες μαθητές πρωτοβάθμιας υποχρεωτικής εκπαίδευσης να μη έχουν ούτε ένα βιβλίο στη μητρική γλώσσα και να παίρνουν τα μαθήματα με σημειώσεις και κατά τις μεταφραστικές ικανότητες από τα αλβανικά του εκάστοτε δασκάλου, όπως στις αρχές του προηγούμενου αιώνα. Οι επίσημες κυβερνητικές αρχές επικαλέστηκαν πρόσχημα ότι το κόστος για την εκτύπωση των βιβλίων, λόγω του μικρού αριθμού είναι αρκετά μεγάλο. Το επιχείρημα αυτό γίνεται τη στιγμή που το 75% του αλβανικού εισοδήματος στους νομούς όπου είναι συγκεντρωμένος ο βασικός όγκος των Ελλήνων της Αλβανίας εξασφαλίζεται από τους φόρους των ελλήνων.

Το 1993-94 άνοιξε στο πανεπιστήμιο Αργυροκάστρου το Τμήμα ελληνικής γλώσσας και λογοτεχνίας για την κατάρτιση των ελληνοδασκάλων για τα μειονοτικά σχολεία. Αυτό όμως απόχτησε γρήγορα τυπικό χαρακτήρα από τη στιγμή που δε μπορούσε να προετοιμάσει δασκάλους για όλα τα μαθήματα στην ελληνική γλώσσα, παρά μόνο για τη γλώσσα και τη λογοτεχνία. Επίσης, δεν μπορούσε και δεν μπορεί να προετοιμάσει στελέχη ανώτατης εκπαίδευσης για τις υπόλοιπες ανάγκης της υποδομής στην ελληνική μειονότητα στην Αλβανία.

Επίσης, δεν πραγματοποιήθηκε η συγκεκριμενοποίηση των αιτημάτων της ελληνικής μειονότητας για άνοιγμα σχολείων στη μητρική γλώσσα παντού όπου υπάρχει ο απαιτούμενος αριθμός μαθητών. Επίκεντρο το άνοιγμα δημόσιου σχολείου στη μητρική ελληνική γλώσσα στη Χιμάρα.

Το κυριότερο από τα προβλήματα που καλείται να αντιμετωπίσει η ελληνική εκπαίδευση στην Αλβανία είναι η απουσία οποιουδήποτε νομοθετικού πλαισίου που να καθορίζει σαφώς τις συνθήκες και τους όρους λειτουργίας της. Η κατάρρευση του καθεστώτος οδήγησε σε μια προσπάθεια απαλλαγής του εκπαιδευτικού συστήματος από τα

δεσμά του παρελθόντος και στο πλαίσιο αυτό προτάθηκαν αρκετά σχέδια νόμων, χωρίς ωστόσο κανένα να καταλήξει σε νόμο του κράτους. Το αποτέλεσμα είναι να παραμένει το θεσμικό κενό, το οποίο καλύπτεται με κυβερνητικές αποφάσεις και διατάγματα που παρέχουν τη δυνατότητα στην κυβέρνηση να χειρίζεται το θέμα με πολιτικά και όχι με αυστηρά εκπαιδευτικά κριτήρια.
Το πρώτο διάταγμα, που αποτελούσε ταυτόχρονα και την πρώτη προσπάθεια ρύθμισης του καθεστώτος λειτουργίας της μειονοτικής εκπαίδευσης, εκδόθηκε ήδη από το Σεπτέμβριο 1991. Το διάταγμα αυτό προέβλεπε ότι τα μαθήματα στα οκτατάξια σχολεία της ελληνικής μειονότητας θα διδάσκονταν στα ελληνικά, σύμφωνα με το πρόγραμμα που θα καθοριζόταν από το Υπουργείο Παιδείας, ενώ η αλβανική θα διδασκόταν ως ξένη γλώσσα. Παρά το γεγονός ότι κανένας λόγος δεν γινόταν για τη διδασκαλία της ελληνικής στα γυμνάσια και τις ανώτερες βαθμίδες της εκπαίδευσης, εκτός από τη λειτουργία της Παιδαγωγικής Ακαδημίας του Αργυροκάστρου, ωστόσο η ρύθμιση αυτή δημιούργησε στο ελληνικό στοιχείο της Αλβανίας ένα κλίμα αισιοδοξίας σε ό,τι αφορούσε τα εκπαιδευτικά πράγματα, καθώς αποτελούσε σαφώς ένα πρώτο βήμα για τη βελτίωση της κατάστασης σε σχέση με το παρελθόν.
Στη συνέχεια όμως δεν έλειψαν τα προβλήματα και τα εμπόδια που διαρκώς παρεμβάλλονταν στη λειτουργία των ελληνικών σχολείων. Στις οικονομικές δυσκολίες και τα προβλήματα υποδομής που έπρεπε να αντιμετωπιστούν, ήρθαν να προστεθούν η άρνηση της αλβανικής κυβέρνησης να καταργήσει το καθεστώς των μειονοτικών ζωνών, εντός των οποίων μόνο επιτρέπεται η λειτουργία ελληνικών σχολείων, και η απαγόρευση της διδασκαλίας της ελληνικής ιστορίας και του πολιτισμού στα σχολεία.
Οι διαρκείς αντιξοότητες οδήγησαν την Ομόνοια στην υποβολή, στις 7 Μαΐου 1993, προς την αλβανική κυβέρνηση ενός ψηφίσματος με τα βασικά αιτήματά της αναφορικά με την εκπαίδευση. Τα αιτήματα αυτά επικεντρώνονταν κυρίως στη διδασκαλία και διαπαιδαγώγηση στη μητρική γλώσσα σε όλα τα επίπεδα και τους βαθμούς της εκπαίδευσης, εκεί όπου τα μέλη της ελληνικής μειονότητας αποτελούν την πλειοψηφία ή ένα σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού και εκτός των μειονοτικών ζωνών, καθώς και το δικαίωμα λειτουργίας

ιδιωτικών σχολείων και φροντιστηρίων στην ελληνική γλώσσα. Γινόταν επίσης λόγος για το δικαίωμα χρησιμοποίησης σχολικών βιβλίων ίδιων με εκείνων του εθνικού κέντρου και της διδασκαλίας της ελληνικής ιστορίας και του πολιτισμού, καθώς και για το δικαίωμα διαφύλαξης και περαιτέρω ανάπτυξης της ιδιαίτερης πολιτιστικής κληρονομιάς του μειονοτικού στοιχείου.
Στα αιτήματα αυτά η αλβανική κυβέρνηση απάντησε με το διάταγμα αριθ. 19 της 13ης Σεπτεμβρίου 1993, το οποίο επανέφερε τη μειονοτική εκπαίδευση στο καθεστώς του ΚΕΑ. Σύμφωνα με τις ρυθμίσεις, η ύλη των μαθημάτων θα διδασκόταν στην ελληνική μόνο κατά τις τέσσερις πρώτες τάξεις των οκτατάξιων σχολείων, ενώ στις υπόλοιπες τέσσερις τάξεις τα μαθήματα θα διδάσκονταν στην αλβανική και η ελληνική θα διδασκόταν ως ξένη γλώσσα. Καμία αναφορά δεν γινόταν ούτε είχαν ληφθεί υπόψη τα αιτήματα που είχε υποβάλει η Ομόνοια. Ένα χρόνο αργότερα, με την απόφαση αριθ. 396 της 22ας Αυγούστου 1994, το αλβανικό Υπουργικό Συμβούλιο επέβαλε ακόμη περισσότερους περιορισμούς στη λειτουργία της οκτάχρονης μειονοτικής εκπαίδευσης, καθώς το άρθρο 6 έθετε ως προϋπόθεση την ύπαρξη ικανού αριθμού μαθητών (30 για την ακρίβεια), προκειμένου να δοθεί άδεια για το άνοιγμα νέων σχολείων. Παράλληλα καθιστούσε αναγκαία την υποβολή σχετικής αίτησης από τους γονείς των ενδιαφερόμενων μαθητών έξι μήνες πριν την έναρξη του σχολικού έτους. Επρόκειτο βέβαια για μιαν απόφαση προορισμένη να νομιμοποιήσει το αυθαίρετο κλείσιμο από τις αλβανικές αρχές αρκετών ελληνικών σχολείων, στο Αργυρόκαστρο, τους Αγίους Σαράντα κ.ά., που είχε πραγματοποιηθεί ήδη από το 1993 με το της έλλειψης μαθητών[155].
Το μεγάλο θέμα της εκπαίδευσης αποτελούσε σχεδόν κάθε φορά αντικείμενο των ελληνοαλβανικών συνομιλιών, τουλάχιστον όποτε αυτές βρίσκονταν σε εξέλιξη, και τέθηκε για μια ακόμη φορά από τον Έλληνα Υπουργό Εξωτερικών κατά τη διάρκεια της επίσκεψης που πραγματοποίησε στα Τίρανα το Νοέμβριο του 1993. Το

[155] Κόντης Β. –Μαντά Ε. «Η Ελλάδα και η Αλβανία», Θεσσαλονίκη, εκδ. Συμβούλιο Απόδημου Ελληνισμού, 1998.

σημαντικότερο από τα σημεία, για τα οποία επιτεύχθηκε τελικά μια συμφωνία, ήταν η ίδρυση και λειτουργία όπως αναφέραμε του Τμήματος Ελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας στο Πανεπιστήμιο του Αργυροκάστρου, το οποίο έχει ως στόχο την εκπαίδευση των δασκάλων που προορίζονται να διδά πρόσχημαξουν στα ελληνικά μειονοτικά σχολεία από την πέμπτη τάξη και εξής, το οποίο όμως ακόμη και σήμερα εξακολουθεί να αντιμετωπίζει σοβαρά λειτουργικά προβλήματα.

Πιο αισιόδοξη ήταν η κατάληξη της επίσκεψης που ο Έλληνας Υπουργός πραγματοποίησε το Μάρτιο του 1995 στα Τίρανα, ύστερα από την αποφυλάκιση των πέντε μειονοτικών και την επανέναρξη του ελληνοαλβανικού διαλόγου. Τότε μεταξύ άλλων αποφασίστηκε η δημιουργία ειδικής ελληνοαλβανικής επιτροπής που θα επιλαμβανόταν του ζητήματος της ελληνικής εκπαίδευσης. Η προσπάθεια της ελληνικής πλευράς επικεντρωνόταν κυρίως στην κατάργηση των μειονοτικών ζωνών και στο άνοιγμα νέων σχολείων για την ελεύθερη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας όπου υπάρχει ελληνικό στοιχείο.

Η εκπαίδευση της ελληνικής μειονότητας, δοκιμάζεται από εγγενή προβλήματα, από φόβους, επιφυλάξεις και καχυποψία του αλβανικού κράτους, απέναντι στην ελληνική παιδεία. Αλλαγή των συνθηκών μπορεί να υπάρξει εφόσον το Αλβανικό κράτος, κατορθώσει και πείσει με τις ενέργειές της τα μέλη της μειονότητας ότι δεν υπάρχει κίνδυνος αφομοίωσής τους από την κυρίαρχη ομάδα και απώλειας της πολιτισμικής τους ταυτότητας Έτσι θα βοηθήσει με τη συγκεκριμένη πολιτική τη μειονότητα να αισθανθεί την ανάγκη να μοιραστεί με την κυρίαρχη και ευρύτερη κοινότητα μερικές κοινές αξίες και να αγωνιστεί από κοινού, για την επίλυση των προβλημάτων της κοινής τους καθημερινότητας, τα οποία είναι έντονα και ολοένα και βαθαίνουν.

Κύρια αιτία για την αποτυχία του εκπαιδευτικού συστήματος της Αλβανίας σχετικά με την ελληνική μειονότητα, στον ένα από τους βασικούς διεθνείς στόχους του είναι η ανεπαρκής εκπαιδευτική πολιτική σε ζητήματα που αφορούν στην εκπαίδευση γλωσσικών, κοινωνικών, πολιτισμικών μειονοτήτων. Η κοινωνική και πολιτισμική, αλλά και οικονομική- αναπτυξιακή πραγματικότητα της περιοχής και

η διαφορετικότητα που τη χαρακτηρίζει, λόγω διεθνών δεσμεύσεων, την εκπαίδευση, αφενός δημιουργούν τις προϋποθέσεις για μια διαφορετική και ολοκληρωμένη προσέγγιση και αφετέρου απαιτούν ένα άλλο πρόγραμμα. Η μειονοτική εκπαίδευση έχει ανάγκη από ευκαιρίες για συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών και από κοινά προγράμματα. Ο σεβασμός στη διαφορά δεν αποκλείει την ενίσχυση των κοινών χαρακτηριστικών. Η επίτευξη αυτού του στόχου προϋποθέτει παιδεία που θα λαμβάνει υπόψη της, τις κοινωνικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες της μειονότητας και θα συνδυάζει την καλλιέργεια στοιχείων που οδηγούν στη διαφοροποίηση με στοιχεία που προωθούν την ενσωμάτωση. Παιδαγωγική θεωρία και εκπαιδευτική εμπειρία παρέχουν την εγγύηση για μια επιτυχημένη παρέμβαση, εκεί όπου σήμερα η παιδεία αντιμετωπίζει μια παρατεταμένη κρίση

Συμπερασματικά, είναι γεγονός ότι η εκπαίδευση της ελληνικής μειονότητας ένας τομέας που είχε γνωρίσει εξαιρετική άνθηση κατά το παρελθόν, οδηγήθηκε από τις συστηματικές προσπάθειες για τον περιορισμό του αριθμού των ελληνικών σχολείων και των ωρών διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας, που πραγματοποιήθηκαν κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου, και συνεχίστηκαν από το μεταπολεμικό αλβανικό καθεστώς αλλά μέχρι και σήμερα, σε συρρίκνωση. Πρωταρχικοί στόχοι του νέου εκπαιδευτικού συστήματος υπήρξαν η άμβλυνση των εθνικών διαφορών, η διαμόρφωση ενός νέου τύπου πολίτη προσανατολισμένος προς το Μαρξισμό- Λενινισμό, με αφοσίωση προς τον Χότζα και το αλβανικό κράτος, που δε θα έχει σχέσεις με θρησκείες και εθνικές καταγωγές [156], γενικότερα η καλλιέργεια της σοσιαλιστικής συνείδησης στους

---

[156] Εφημερίδα *«Η Φωνή της Ομόνοιας»*, 24.9.1993, Παπαδόπουλος Γ., *Η εθνική ελληνική* μειονότης *εις την Αλβανίαν και το σχολικόν αυτής ζήτημα*, Ιωάννινα 1981, σ. 127-170 (σύμφωνα με αναλυτική έκθεση του αλβανού Επιθεωρητή Κολ Κότσι) και *Wissenschaftlicher Dienst*, 1953, σ. 16, 24. Καψάλης Γ., *Η εκπαίδευση της ελληνικής μειονότητας της Αλβανίας. Σχολικά εγχειρίδια. Γλωσσική επιμόρφωση. Προοπτική*, Αθήνα, εκδ. Gutenberg, 1996 και Πασχάλης Α., *Τα μεταπολεμικά αναγνωστικά της*

νέους και η πλήρης ενσωμάτωση των Ελλήνων στο νέο κοινωνικό πρότυπο που διαμορφωνόταν. Μπορεί στις αυθαίρετα ορισθείσες ως μειονοτικές ζώνες να λειτούργησαν κρατικά οκτατάξια δημοτικά σχολεία, στις τέσσερις πρώτες τάξεις των οποίων η διδασκαλία των μαθημάτων γινόταν στην ελληνική— η αλβανική διδασκόταν ως ξένη γλώσσα- η αναλογία όμως αυτή αντιστρεφόταν εξολοκλήρου στις τέσσερις τελευταίες τάξεις. Τα βιβλία που χρησιμοποιούνταν ήταν απλές μεταφράσεις των αντίστοιχων αλβανικών— κάθε αναφορά στην ελληνική καταγωγή των μαθητών, την ελληνική ιστορία ή τον πολιτισμό απουσίαζε. Ελληνικά γυμνάσια δεν υπήρχαν, ενώ η μόνη ανώτερη σχολή σε ελληνική γλώσσα που λειτουργούσε ήταν η Παιδαγωγική Ακαδημία του Αργυροκάστρου, από όπου αποφοιτούσαν οι δάσκαλοι που προορίζονταν για τα ελληνικά μειονοτικά σχολεία. Η κατάσταση συνεχίζεται μέχρι σήμερα παρά την αντίθετη αλβανική ρητορεία η οποία όμως δεν έχει πρακτικό αποτέλεσμα.

15. Η θρησκευτική ελευθερία

Όπως αναφέραμε με την αλλαγή του καθεστώτος τέθηκε θέμα εκλογής αρχιεπισκόπου, που ολοκληρώθηκε παρά τις μεγάλες αντιδράσεις από την αλβανική βουλή και πολιτικούς που είχαν σχέσεις με άλλα δόγματα. Με ομόφωνη απόφαση της Ιεράς Συνόδου του Οικουμενικού Πατριαρχείου της 24ης Ιουνίου 1992, εξελέγη ως Πατριαρχικός Έξαρχος ο Επίσκοπος Ανδρούσης Αναστάσιος Γιαννουλάτος, ο οποίος και ενθρονίστηκε στις 2 Αυγούστου, του ίδιου έτους.

Με την απέλαση του Αρχιμανδρίτη Χρυσόστομου Μαϋδώνη, στις 25 Ιουνίου 1993, από το Αργυρόκαστρο εντάθηκαν οι ελληνοαλβανικές σχέσεις, αλλά υπήρξε κρίση και στην Ορθόδοξη Εκκλησία της Αλβανίας. Η απέλαση του Αρχιμανδρίτη, προκλήθηκε κατ΄ άλλους και από το φαινόμενο της ανοδικής τάσης προσχώρησης μουσουλμάνων στην ορθοδοξία, ιδιαίτερα στο βορειοηπειρωτικό χώρο και για πολλούς άλλους, από το φόβο της αλβανικής εξουσίας,

---

ελληνικής μειονότητας της Αλβανίας. Γλωσσική και ιδεολογική προσέγγιση, Αθήνα, εκδ. Gutenberg, 1998.

για δημιουργία ελληνικής συνείδησης στους ορθόδοξους. Τότε (29/6/1993), ο πρόεδρος της Αλβανίας Σαλή Μπερίσα θα στείλει επιστολή στον Γενικό Γραμματέα του Ο.Η.Ε. Μπούτρος Μπούτρος Γκάλι, όπου αναφέρεται στη δραστηριότητα του Αρχιμανδρίτη *«που ξεπέρασε τα θρησκευτικά του καθήκοντα»* καθώς και στα αντίμετρα που πήρε η Ελλαδική κυβέρνηση με τις απελάσεις περίπου 20.000 Αλβανών λαθρομεταναστών, από την Ελλάδα[157].

Όλα αυτά είχαν ως αποτέλεσμα να σημειωθούν μεγάλες συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας στο Αργυρόκαστρο, το Δέλβινο, τη Δερβιτσάνη που διαλύθηκαν με την βίαιη επέμβαση της αλβανικής αστυνομίας. Το πολεμικό κλίμα και ο διωγμός με διάφορα μέσα των Ελλήνων της Αλβανίας, ενισχύθηκε από την απέλαση Αλβανών από την Ελλάδα και κυρίως τους έξι όρους που έθεσε η Ελληνική κυβέρνηση. Το γενικό κλίμα επηρέασε την Ορθόδοξη Εκκλησία της Αλβανίας και τη θέση του Αρχιεπίσκοπου Αναστάσιου, τον οποίο ο πρόεδρος Σαλή Μπερίσα στην παραπάνω επιστολή του, τον χαρακτήριζε *«προσωρινό».*

Οι έξι όροι της Ελληνικής κυβέρνησης ήταν:

α) η επιστροφή στα θρησκευτικά καθήκοντα του Αρχιμανδρίτη

β) η επιστροφή των περιουσιών που αφαιρέθηκαν από το προηγούμενο καθεστώς και η σημερινή αλβανική κυβέρνηση κωλυσιεργεί στην απόδοσή τους

γ) η ίδρυση μειονοτικών σχολείων σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και όχι μόνο στις μειονοτικές ζώνες που αυθαίρετα χωρίστηκαν

δ) η ελεύθερη λειτουργία πολιτικών και άλλων ενώσεων

ε) η ελεύθερη και ανεμπόδιστη άσκηση των θρησκευτικών καθηκόντων και η επιστροφή εκείνων που βίαια εκτοπίστηκαν και

στ) οι πολίτες να δηλώνουν την εθνική τους ταυτότητα.

Τελικά, η περαιτέρω ένταση της κρίσης, που πυροδοτήθηκε και με άλλες ενέργειες , αποσοβήθηκε με προσωπικές ενέργειες του Αρχιεπισκόπου, που επισκέφθηκε τον πρόεδρο της Αλβανίας και τον Έλληνα πρωθυπουργό.

---

[157] Εφημερίδα «Ποντίκι», 1 Ιουλίου 1993

16. Η εκκλησία της Αλβανίας

Η Εκκλησία της Αλβανίας αντιμετώπισε και αντιμετωπίζει πολλά προβλήματα και εμπόδια από την περίοδο της επανασυστάσεώς της[158], που εμπλέκονται περισσότερο, ανάλογα και με την πορεία των ελληνοαλβανικών σχέσεων. Σήμερα παρατηρείται, απουσία βούλησης για πρόοδο στα ζητήματα της επιστροφής της εκκλησιαστικής και μοναστηριακής περιουσίας. Πλήθος από κρίσιμες υποθέσεις και φάκελοι αναπάντητοι υπάρχουν σε πολλούς νομούς και αρμόδια γραφεία αναγνώρισης και επιστροφής των ιδιοκτησιών. Παρ' ότι υπήρξαν ελπίδες μιας καλύτερης, συντομότερης και πιο καλοπροαίρετης αντιμετώπισης του κρίσιμου αυτού ζητήματος, όχι μόνο για τους ορθόδοξους, η πρόοδος που σημειώθηκε είναι απογοητευτική. Την αισιοδοξία μάλιστα για κατάρτιση ειδικού νόμου που θα ξεχώριζε τις διαδικασίες και θα τις καθιστούσε πιο συνοπτικές σε σύγκριση με τους πολίτες πρώην ιδιοκτήτες, διαδέχθηκε η απροθυμία[159]. Χαρακτηριστικά παραδείγματα σχετικά με τα περιουσιακά προβλήματα και την απόδοση λατρευτικών είναι η περίπτωση, του Ιερού Ναού Κοίμησης Θεοτόκου Πρεμετής, όπου ξυλοκοπήθηκε και ιερέας από «άγνωστους», το παρακείμενο μοναστήρι της Παναγίας στο Ντραγκότι, ο Ιερός Ναός του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου στο Λιμπόχοβο, η Ιερά Μονή Αγίου Γεωργίου στην Τσούκα, η Μονή Προφήτη Ηλία στην Τζάρρα που χρησιμοποιείται για εποικισμό *«βορείων οικογενειών και ίδρυσης χωριού στα κτήματά του»,* οι απειλές για εγκατάσταση δύο χιλιάδων προσφύγων από το Κοσσυφοπέδιο στο λιβάδι της Μονής των Ζωναρίων στη Λοβίνα που σήμερα επινοικιάζεται σε εκμεταλλευτές, ενώ το κτήμα τη μονής του Προφήτη Ηλία στους Γεωργουτσάτες που είχε μετατραπεί σε στρατώνα, τώρα καταπατείται.

17. Το Αλβανικό κράτος και η προστασία των δικαιωμάτων της ελληνικής μειονότητας

---

[158] Εκκλησία της Ελλάδας (1999), ***Δίπτυχα της Εκκλησίας της Ελλάδας***. Εκδ. Αποστολικής Διακονίας της Εκκλησίας της Ελλάδας, Αθήνα, σ. 1210.

[159] Εφημερίδα «Νέα της ΟΜΟΝΟΙΑΣ», Αργυρόκαστρο 27 & 28 Φεβρουαρίου 1999.

Μία δεκαπενταετία μετά την πτώση του «υπαρκτού σοσιαλισμού» και το άνοιγμα των συνόρων με την Αλβανία, η Βόρειος Ήπειρος βιώνει μία δύσκολη πραγματικότητα. Μία περιοχής της οποίας οι κάτοικοι περίμεναν και υπέφεραν τα πάνδεινα επί δεκαετίες μέχρι να αλλάξει η κατάσταση και να επικοινωνήσουν ελεύθερα, με την άλλη πλευρά. Τώρα ,δίνουν μία δύσκολη μάχη για να κρατηθούν στις εστίες τους, αφού υφίσταται ένας διαρκής αγώνας από την μία πλευρά των Αλβανών να επιτύχουν μία εθνική εκκαθάριση, σε βάρος της ελληνικής εθνικής κοινότητας.

Η επικύρωση από την Αλβανική Βουλή του Πλαισίου Αρχών του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία των Εθνικών Μειονοτήτων, δεν συνοδεύτηκε από νομοθετικές πράξεις που θα εξασφάλιζαν την εφαρμογή του. Οι πρωτοβουλίες των τοπικών αρχών για την προώθηση του Πλαισίου δεν έγιναν δεκτές από την κεντρική Κυβέρνηση. Η Συμφωνία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης με την Ευρωπαϊκή Ένωση. εφαρμόζεται από το Αλβανικό κράτος μόνο στο ένα σκέλος του, που αφορά στην «Οικονομική Ανοικοδόμηση, τη Συνεργασία και την Ανάπτυξη» και αγνοείται το έτερο που προνοεί για τον «Εκδημοκρατισμό και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα».

Όσον αφορά την ασφάλεια στις περιοχές διαβίωσης της ελληνικής μειονότητας, η ρευστότητα από την εποχή της εξέγερσης του 1997, παραμένει, συντηρούμενη, από την αδιαφορία και την ανοχή της αλβανικής κυβέρνησης, καθώς εξυπηρετεί στη δημογραφική αλλοίωση της περιοχής. Ήδη, στους Αγίους Σαράντα, το Αργυρόκαστρο, τη Χιμάρρα, η πληθυσμιακή σύνθεση έχει αλλάξει εις βάρος της Ελληνικής μειονότητας.

Άλλοι τρόποι αλλοίωσης του δημογραφικού ιστού της ελληνικής μειονότητας και αλβανοποίησης των περιοχών με αμιγή ελληνικό πληθυσμό είναι: Η προώθηση αλβανών για αγορά ακινήτων σε στρατηγικά σημεία των περιοχών αυτών, όπως ο οδικός άξονας Αργυρόκαστρο-Κακαβιάς. Ώθηση Αλβανών να μετοικήσουν στα αστικά κέντρα της εθνικής ελληνικής μειονότητας, όπως Γεωργουτσάτι, Βρυσερά, (νομού Αργυροκάστρου), Λιβαδιάς, Φοινίκη Αγίων Σαράντα.

Η πολιτική του σημερινού αλβανικού κράτους συνεχίζει την πρακτική του καθεστώτος ΚΕΑ το οποίο επέτρεπε σχολεία με μαθήματα στα ελληνικά μόνο εντός των αυθαιρέτως οριζομένων ως «μειονοτικών ζωνών», ενώ αποκλείονται περιοχές με μεγάλο ελληνικό πληθυσμό.
Η διανομή της οικονομικής βοήθειας από το εξωτερικό (της ελληνικής συμπεριλαμβανομένης και των δημοσίων πόρων επίσης), χρησιμοποιείται κατά τρόπο που συνιστά διάκριση κατά της μειονότητας. Ενώ οι περιοχές όπου ιστορικά ζουν οι Έλληνες σε μεγάλους αριθμούς, συνεισφέρουν περισσότερο από κάθε άλλη περιοχή, πλην της πρωτεύουσας, των Τιράνων, στην οικονομική ζωή της χώρας, εν τούτοις λαμβάνουν το ελάχιστο μερίδιο από την εξωτερική οικονομική βοήθεια όσον αφορά την κατανομή κονδυλίων για δημόσια έργα.
Στο ζήτημα της ιδιοκτησίας, η κατάσταση είναι τραγική. Μια ισχυρή καμπάνια βρίσκεται σε εξέλιξη όλα αυτά τα χρόνια, η οποία τελευταία έχει ενταθεί, με στόχο την αλλαγή του ιδιοκτησιακού καθεστώτος στις περιοχές όπου ιστορικά ζουν Έλληνες. Στη Δρόπολη και στο Βούρκο έχουν αρπαγεί τεράστιες εκτάσεις, καθώς και ιδιοκτησίες στους Αγίους Σαράντα και το Δέλβινο.
Η διάθεση τεράστιων εκτάσεων γης σε ιδιοκτησία Ελλήνων για ανασυγκρότηση οικισμών με Αλβανούς ή από το βορρά της Αλβανίας ή από άλλες ορεινές περιοχές, όπως η περίπτωση του Αη Ηλία στην περιοχή της Τζάρας, όλη η περιοχή από τη Φοινίκη, το Βρυώνι και μέχρι το Μετόχι, κοντά στους Αγίους Σαράντα. Επίσης, μια έκταση 3 χιλιάδων στρεμμάτων από τις πιο εύφορες, ανάμεσα στα Ελληνικά χωριά, Τσιαούσι και Αλίκου και της Γκιάστα, που κατοικείται κυρίως από Τσάμιδες, προδιατίθεται για την εγκατάσταση, αλβανών προερχόμενων από τα τσαμοχώρια δίπλα στα ελληνο-αλβανικά σύνορα.
Την ίδια στιγμή οι Έλληνες αποτελούν το αδύνατο σημείο στις πόλεις, κυρίως στους Αγίους Σαράντα. Περιουσίες τους με τη βία Αλβανών και την ανοχή του κράτους, ή και άμεσα με την ευλογία του κράτους περνούν σε χέρια αλβανών. (Η περίπτωση με τα 300 οικόπεδα Ελλήνων στους Αγίους Σαράντα, περίοδος 1996 και μετά, ή και οι δεκάδες αποφάσεις αλβανικών δικαστηρίων σε βάρος των περιουσιακών στοιχείων των Ελλήνων.)

Έτσι η αλβανική κυβέρνηση προσπαθεί με σωρεία άδικων και κατασκευασμένων δικαστικών αποφάσεων να οικειοποιηθούν χιλιάδες στρέμματα γης, δασικής η λιβαδικής, που είναι ιδιοκτησία των χωριών, των μοναστηριών και του ίδιου του κράτους ακόμα ενώ εκτάσεις γης επιστρέφονται σε άτομα μη πραγματικούς ιδιοκτήτες, οι οποίοι τις περισσότερες των περιπτώσεων δεν ήταν ούτε καν κάτοικοι των περιοχών αυτών.

Η Αλβανική Κυβέρνηση με τις κατά καιρούς Διοικητικές Μεταρρυθμίσεις, επανακαθορίζει τα διοικητικά όρια στο νότιο τμήμα της χώρας, κατά τρόπο ώστε η δύναμη ψήφου και εκπροσώπησης Ελλήνων (και Βλαχόφωνων Ελλήνων), να μειωθεί σε τοπικό και εθνικό επίπεδο. **Έτσι, οι ελληνικές μειονοτικές περιοχές στους νομούς Αγίων Σαράντα και Δελβίνου πέρασαν με την περιφέρεια της Αυλώνας, ενώ εκείνες στο νομό Αργυροκάστρου στην περιφέρεια Αργυροκάστρου. Σαν αποτέλεσμα διασπάστηκε η εκλογική και κατ΄ επέκταση πολιτική ισχύ της εθνικής ελληνικής μειονότητας, εφόσον λόγου χάρη για την εκλογή βουλευτών στις μονοεδρικές περιφέρειες των προαναφερόμενων νομών αποφασίζει το αλβανικό στοιχείο, διότι η διοικητική διαίρεση επιτρέπει την ανάλογη σύνθεση ψηφοφόρων.**

Παρά τις επανειλημμένες υποσχέσεις, οι αλβανικές αρχές δεν έχουν επιστρέψει όλες τις εκκλησίες, τα μοναστήρια, τις εκκλησιαστικές εκτάσεις, τις εικόνες, τα ιερά σκεύη, τα εκκλησιαστικά αρχεία και έργα τέχνης που είχε αφαιρέσει το προηγούμενο καθεστώς από την Ορθόδοξη εκκλησία.

Διαδοχικές αλβανικές κυβερνήσεις την τελευταία δεκαετία έχουν συστηματικά κρατήσει όλους τους Έλληνες εκτός θέσεων δύναμης σε όλους τους τομείς της δημόσιας ζωής, κάτι που ούτε οι αθεϊστικές κυβερνήσεις, επιχείρησαν κατά τη μακρόχρονη παραμονή τους στην εξουσία.

Το μεγαλύτερο έγκλημα όμως συντελέστηκε στο δικαίωμα προσδιορισμού της εθνικής και θρησκευτικής ταυτότητας. Για περίπου έναν αιώνα, οι έλληνες την καταγωγή, υπόκειντο σε βίαιες κυβερνητικές προσπάθειες να τους αφαιρέσουν την εθνική ταυτότητα με μεθόδους όπως η υποχρεωτική εξορία, η άρνηση εκπαίδευσης στη

μητρική τους γλώσσα και ο εξαλβανισμός των ονομάτων τους. Η απογραφή, αποτελεί ευκαιρία για την αλβανική πλευρά να επανορθώσει ορισμένα από τα δεινά που προκάλεσε η πολιτική της, τηρώντας τα διεθνώς αποδεκτά ως νόμιμα στη συγκεκριμένη διαδικασία[160].

Οι ενέργειες της αλβανικής πλευράς κατά της ελληνικής μειονότητας επικεντρώθηκαν στο γεωγραφικό και εδαφικό, στον πληθυσμιακό και ληξιαρχικό, στον απογραφικό, στον ονοματοδοτικό και τοπωνυμικό, στον γλωσσικό και εκπαιδευτικό, στον ιστορικό και πολιτισμικό, στον θρησκευτικό και στον πολιτικό και ιδεολογικό αφελληνισμό.

Η πρώτη ενέργεια αυτής της ευρύτερης πολιτικής του αλβανικού κράτους σχετίζεται με την ανασφάλεια που καλλιεργείται με δεδομένο στόχο την Εθνική Ελληνική Κοινότητα και η οποία οδηγεί σε:

1. δημογραφική αποψίλωση του πληθυσμού και προώθηση της εσωτερικής μετανάστευσης από το Βορρά στο Νότο.

---

[160] **Μία εικόνα της οδυνηρής πραγματικότητας παίρνουμε καταγράφοντας τα πρόσφατα γεγονότα.**

1.Ανατίναξη ενός Σταυρού-Κωδωνοστασίου στην Τζάρα.

2.Καταστροφή Ορθοδόξου Νεανικής Κατασκηνώσεως πλάι στην Ι.Μ.Αγ.Γεωργίου Αγίων Σαράντα.

3. Η έξωση της Ορθοδόξου κοινότητας από ένα παλαιό ναό στην Πρεμετή (καταγγελία Συμβουλίου Ευρωπαϊκών Εκκλησιών, 3/10/04 Πράγα).

4. Γκρέμισμα 220 σπιτιών των Βορειοηπειρωτών από τη Χιμάρρα μέχρι Αγίους Σαράντα δήθεν ως αυθαίρετα (Εφημερίδα «Λαϊκό Βήμα» Αργυροκάστρου 14/11/2004

5. Παραβίαση και κλοπή των χρημάτων του Ι.Ν. Αγίου Χαραλάμπους Αγίων Σαράντα στις 26/10/04 και την ίδια νύχτα βεβήλωση και κλοπή στην εκκλησία του Δέλβινου.(Εφημερίδα «Λαϊκό Βήμα» Αργυροκάστρου 4/11/2004)

6. Εισβολή και ζημιές σε Ελληνικό Νηπιαγωγείο στη Χειμάρρα 2 φορές.

7. Καταδίκη πέντε (5) Βορειοηπειρωτών σε διετή φυλάκιση για τις δραστηριότητες τους υπέρ του δημάρχου Χειμάρρας Β. Μπολάνου, στις εκλογές του 2004.

2.- ανασφάλεια η οποία αποτελεί για τους Έλληνες έναν από τους βασικούς λόγους φυγής προς την Ελλάδα

3.- μαρασμό της οικονομικής δραστηριότητας. Οι υφαρπαγές και οι κλοπές ζώων, οι ληστείες εξοπλισμών, οι απαγωγές και οι εκβιασμοί κατά των Ελλήνων επιχειρηματιών δεν επιτρέπουν την άνθιση του οικονομικού τομέα στην περιοχή[161].

4. παράλυση της δράσης των θεσμών της μειονότητας, αποκλεισμός από την συμμετοχή στον κρατικό μηχανισμό. **Την περίοδο 1994-95, υπό το πρόσχημα δημιουργίας εθνικών δομών στο στρατό, αστυνομία και μυστικές υπηρεσίες, η κυβέρνηση του Δημοκρατικού Κόμματος απέλυσε από τις δομές αυτές περισσότερους από 300 Έλληνες ή που είχαν ελληνική καταγωγή και σχέση. Οι Έλληνες αφαιρέθηκαν σε μεγάλο ποσοστό και από τις υπόλοιπες κρατικές δομές. Μάλιστα, ξεπεράστηκε κατά πολύ η τήρηση των πληθυσμιακών αναλογιών και η αντίστοιχη στελέχωση στην κρατική διοίκηση επί κομμουνιστικού**

---

[161] **Είναι πλέον επιβεβαιωμένο ότι οι Έλληνες στην οικονομική τους ιδιωτική δραστηριότητα είναι υποχρεωμένοι να λειτουργούν υπό άνισες συνθήκες και καταδικασμένοι να πληρώνουν ακριβά και ποικιλοτρόπως την εθνική τους καταγωγή. Συγκεκριμένα, λόγω εθνικής καταγωγής και μόρφωσης, είναι υποχρεωμένοι να πληρώνουν με συνέπεια τις φορολογικές υποχρεώσεις έναντι του κράτους και να ανταγωνίζονται τους αλλοεθνείς οι οποίοι όχι μόνο δεν πληρώνουν αλλά έχουν και την υποστήριξη του κράτους. Δύο παραδείγματα. Κατά το 2005-2006 οι έλληνες κάτοικοι στο νομό Αργυροκάστρου, πλήρωναν 115 % την ηλεκτρική ενέργεια, όσο παράλογο να φαίνεται αυτό. Την ίδια στιγμή άλλες περιοχές στον ίδιο νομό πλήρωναν από 0-60%. Οι ελληνικές περιοχές δεχόταν ωστόσο τις μεγαλύτερες σε χρόνο διακοπές ηλεκτρικής ενέργειας, λόγο ενεργειακής κρίσης στη χώρα.Ταυτόχρονα, ήταν οι μόνοι που πλήρωναν πρόστιμα για δήθεν αποφυγή πληρωμής της ηλεκτρικής ενέργειας. Το 2005, ο πρωθυπουργός της χώρας, Σαλί Μπερίσια, θα ξεκινήσει με Έλληνες μειονοτικούς την «εκστρατεία» του κατά της φοροδιαφυγής, όταν οι αρμόδιες αρχές δηλώνουν ότι οι ελληνικής καταγωγής επιχειρηματίες και ιδιώτες είναι οι πλέον ταχτικοί όσον αφορά τις υποχρεώσεις τους.**

καθεστώτος ακόμα και στις περιοχές με αμιγή πληθυσμό, όπως Αργυρόκαστρο, Δέλβινο και Αγίους Σαράντα. Έτσι, οι σχέσεις των Ελλήνων με το κράτος, στα δικαστήρια, στην αστυνομία, στο διπλωματικό σώμα και σε άλλες κρατικές δομές παραείναι δύσκολες από τη στιγμή που οι δομές αυτές είναι απαλλαγμένες από Έλληνες.

5.παραβίαση ειδικών δικαιωμάτων που αφορούν την εκδήλωση και ανάπτυξη της εθνικής ταυτότητας, όπως η εκπαίδευση στην μητρική γλώσσα, ο αυτοπροσδιορισμός όσον αφορά την εθνικότητα, το καθεστώς παρεμπόδισης σε ο, τι αφορά την επαναφορά της ελληνικής εθνικότητας, κλπ, η οποία συνδέεται με την προσπάθεια εθνολογικής αλλοίωσης της ελληνικής μειονότητας ως αυτόχθονης, συνεχίζοντας έτσι **και στη μεταβατική περίοδο το τυπικό επίπεδο σεβασμού δικαιωμάτων της ελληνικής Μειονότητας επί της κομμουνιστικής περιόδου. Είναι γνωστή η προσπάθεια των κατοίκων των ελληνικών μειονοτικών χωριών για την τοποθέτηση πινακίδων με ονομασίες αυτών και στη μητρική γλώσσα, όπως ορίζει η σύμβαση πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των μειονοτήτων. Από το 2000 πέρασαν 7 χρόνια και τόσο το αλβανικό κράτος όσο και η αλβανική κοινή γνώμη δεν μπορεί να αποδεχτεί την έμπρακτη εφαρμογή του στοιχειώδους αυτού δικαιώματος. Για την τοποθέτηση των πινακίδων χρειάστηκε παρέμβαση των διεθνών οργανισμών, όμως, κανείς δεν αντέδρασε όταν «άγνωστοι» τις έσβηναν τη νύχτα.**

Επίσης η επαναφορά της εθνικότητας, όχι μόνο δεν αποτέλεσε θέμα προσωπικής δήλωσης του ατόμου, αλλά με πολύ δυσκολία παραχωρήθηκε το δικαίωμα αυτό στα δικαστήρια, ενώ πρόσφατα τα δικαστήρια, ύστερα από νέα νομική ρύθμιση, αδυνατούν να ενεργήσουν αν δεν υπάρχει κοινή δήλωση των γονέων όπου να διαφαίνεται οι κοινή απόφαση για τη δήλωση εθνικότητας στους απογόνους τους. Ωστόσο, η ελληνική δεν αναγνωρίζεται ως επίσημη γλώσσα ούτε στις κοινότητες με αμιγή ελληνικό πληθυσμό, ούτε τα έγγραφα ελλήνων στη μητρική γλώσσα έχουν νομική ισχύ.

Η Αλβανία ούτε επί κομμουνιστικού καθεστώτος, ούτε σήμερα αναγνώρισε την αυτοχθονία της ελληνικής μειονότητας,

παραχαράσσοντας την ιστορία ισχυρίζονται ότι ο ιστορικός χάρτης της Αλβανίας ανήκει μέχρι την Πρέβεζα και την Άρτα και ότι ο πολιτισμός στην περιοχή της Ηπείρου, κυρίως στο Βόρειο τμήμα της, ανήκει στην Αλβανία[162]. Με την ίδια νοοτροπία διεκδικήσεων αντιμετωπίζεται, ιστορικά, γεωγραφικά και δημογραφικά από την Αλβανία το βόρειο και νότιο τμήμα της Ηπείρου σε όλα τα ιστορικά και γεωγραφικά σχολικά εγχειρίδια από την τέταρτη τάξη δημοτικού μέχρι και το πανεπιστήμιο[163].

Η Αλβανία τόσο πριν όσο και μετά το 1990, τηρούν την ίδια στάση όσον αφορά την καταγωγή του ελληνικού στοιχείου στην Αλβανία. Ισχυρίζονται ότι εγκαταστάθηκε στα εδάφη που βρίσκεται σήμερα κατά τον 18ο αιώνα. Τα ιστορικά και γλωσσικά δεδομένα, αναφέρει το εγκυκλοπαιδικό λεξικό της Ακαδημίας Επιστημών των Τιράνων στο λήμμα «Δρόπολη»[164], «αποδεικνύουν ότι οι κάτοικοι της Δρόπολης, ελληνικής εθνικότητας αφίχθησαν εδώ τον XVIII αιώνα ως κολίγοι στα τσιφλίκια των αλβανών γαιοκτημόνων», ενώ η Χιμάρρα αναφέρεται ως «Ιλλυρική πόλη της Χαονίας από τον V π.Χ αιώνα» . Οι υπόλοιπες περιοχές με αμιγή ελληνικό πληθυσμό όπως του Βούρκου, Φοινικιού, Θεολόγου, Γράβας, Μεσοποτάμου και Λειβαδιάς, Μαύρης Ρίζας στο νομό Αργυρόκαστρου, απλώς αναφέρονται ως διοικητικές μονάδες της αλβανικής επικράτειας, χωρίς να αναφερθεί η ελληνική καταγωγή του πληθυσμού.

Από την άλλη πλευρά από τότε που ιδρύθηκε το αλβανικό κράτος δεν έχει πραγματοποιηθεί ποτέ μια ρεαλιστική απογραφή του πληθυσμού χωρίς μεθοδεύσεις, χωρίς γεωγραφικούς περιορισμούς και με δικαίωμα αυτοπροσδιορισμού της εθνικότητας.

---

[162] Αλβανική Ακαδημία Επιστημών, Η ιστορία του Αλβανικού λαού, Τίρανα 2003,

[163] Ενδεικτικά αναφέρουμε το βιβλίο «Να γνωρίσουμε την ιστορία του λαού μας», των Κούρι, Γκίνη, Μπισκέμι, Παπαγιάννη, εκδ. Τίρανα 2003, όπου αναφέρεται το ζήτημα της καταγωγής των Ηπειρωτών από ένα ιλλυρικό φύλο (σ.7-8), της οικειοποίησης του Βασιλιά Πύρρου (σ.12), της ανάλυσης για το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο (σ.98), της ανάδειξης του εθνικιστικού θέματος της Τσαμουριάς (σ.127),

[164] Αλβανική Ακαδημία Επιστημών, Εγκυκλοπαιδικό λεξικό, Τίρανα 2001.

Παρότι στην αλβανική νομοθεσία (αρχίζοντας από το Σύνταγμα) προβλέπεται ρητά η κατοχύρωση δικαιωμάτων βάσει της εθνικής καταγωγής και εθνικότητας, έχει διαπιστωθεί ότι η βασισμένη σε ευρωπαϊκά πρότυπα, αλβανική νομοθεσία περί ανθρωπίνων και εθνικών δικαιωμάτων δεν εφαρμόζει αυτά που η ίδια προβλέπει, όταν οι αλβανικές αρχές διακρίνονται από ένα μεγάλο έλλειμμα βούλησης για την εφαρμογή των Ευρωπαϊκών αρχών για τα ανθρώπινα και εθνικά δικαιώματα, τότε νομίζουμε ότι όχι μόνο είναι δικαιολογημένα τα αιτήματα για την αναγραφή της εθνικότητας σε κάθε επίσημο ντοκουμέντο επιβεβαίωσης της προσωπικής ταυτότητας.
Η επιμονή των Ελλήνων που ζουν στην Αλβανία και των εκπροσώπων όλων των επίπεδων σε θέματα που αφορούν την εθνικότητα, όπως είναι η συμπερίληψη του της εθνικότητας στην απογραφή του πληθυσμού της χώρας και η εγγραφή της εθνικότητας ως προσωπικό στοιχείο τόσο στα ληξιαρχικά μητρώα, όσο και στις ταυτότητες, δημιουργεί την εντύπωση ότι η Εθνική Ελληνική Κοινότητα εκδηλώνει στάσεις που δεν αρμόζουν στα Ευρωπαϊκά πρότυπα.
Στην ουσία η ελληνική μειονότητα ενώ πιστεύει ότι η ένταξη της Αλβανίας στην Ευρώπη αποτελεί και για την ίδια την καλύτερη λύση όσον αφορά τον σεβασμό των ανθρώπινων και εθνικών δικαιωμάτων, εκδηλώνει ταυτόχρονα τις επιφυλάξεις για τις πραγματικές προθέσεις των αλβανικών αρχών προς την κατεύθυνση αυτή. Πιστεύει ότι οι αλβανικές αρχές επικαλούμενες νομικές ρυθμίσεις στηριζόμενες σε Ευρωπαϊκά πρότυπα δημιουργεί προϋποθέσεις συνέχισης της ίδιας μέχρι τώρα πολιτικής ως προς την ποιοτική και ποσοτική σμίκρυνση, δημογραφική και εθνική.

18. Η κατοχύρωση των δικαιωμάτων της ελληνικής μειονότητας

Τα δικαιώματα της ελληνικής μειονότητας, σε επίπεδο Πρωτοκόλλων με την Αλβανία και τις Μεγάλες Δυνάμεις προκύπτουν από διεθνή κείμενα (βλ. Παράρτημα), καθώς και μέσα από τα ισχύοντα κείμενα προστασίας θα μπορούσαν να χωριστούν σε δύο μέρη, το γενικό και

το ειδικό[165]. Στο γενικό εντάσσονται τα δικαιώματα που έχουν πεδίο εφαρμογής σε όλα τα μέλη όλων των μειονοτήτων. Δηλαδή, εξ αιτίας της μειονοτικής ιδιότητας υπάρχουν κάποια δικαιώματα, τα οποία, λόγω της γενικής φύσεως και του εύρους τους, μπορούν να τύχουν εφαρμογής οπουδήποτε υπάρχουν μειονότητες. Τέτοια δικαιώματα είναι:το δικαίωμα του αυτοπροσδιορισμού[166], η επιλογή μεταχειρίσεως[167], η ελεύθερη και διασυνοριακή επικοινωνία[168], η ατομική και από κοινού άσκηση ειδικών δικαιωμάτων[169], η ίδρυση συλλόγων[170], η συμμετοχή στην ζωή της χώρας[171], η συμμετοχή σε αποφάσεις που αφορούν τις μειονότητες[172], ο σεβασμός της πληθυσμιακής συνθέσεως και των ορίων των μειονοτικών περιοχών[173], η ίδρυση πολιτικών κομμάτων[174], η αυτονομία των μειονοτήτων[175].

Στο ειδικό μέρος της μειονοτικής προστασίας εντάσσονται τα δικαιώματα που έχουν πεδίο εφαρμογής στα μέλη των μειονοτήτων με επιμέρους χαρακτηριστικά. Δεν πρόκειται, δηλαδή, για μια γενική εφαρμογή των δικαιωμάτων αυτών σε κάθε είδους μειονότητα αλλά για την κατ΄επιλογή εφαρμογή ενός εκάστου σε κάθε μειονότητα. Τέτοια δικαιώματα είναι: εθνοτικά / πολιτιστικά δικαιώματα[176],

---

[165] Βλ. Διακοφωτάκης, Γ. «Περί Μειονοτήτων κατά το Διεθνές Δίκαιο», Πάντειο Πανεπιστήμιο, Διδακτορική Διατριβή Αθήνα 1999.

[166]Βλ. ΔΑΣΕ/Κοπεγχάγης,παρ.32, Όργανο ΚΕΠ,άρθρο 2 και Σύμβαση-Πλαίσιο,άρθρο 3.1

[167]Βλ. Διακήρυξη ΟΗΕ (1992), άρθρο 3.2

[168]Βλ. ΔΑΣΕ/Βιέννης,παρ31και Διακήρυξη ΟΗΕ,άρθρο 2.5

[169] Βλ. Διακήρυξη ΟΗΕ,άρθρο 3.1, Όργανο ΚΕΠ,άρθρο 3, Σύμβ.-Πλαίσιο, άρθρο 3.2

[170] Βλ. Διακύρηξη ΟΗΕ,άρθρο 2.4, ΔΑΣΕ/Κοπεγχάγης,παρ.32.6 και Σύμβαση-Πλαίσιο,άρθρα 7,17

[171] Βλ. Διακ. ΟΗΕ,άρθρα 2.2,4.5 και Όργανο ΚΕΠ,άρθρο 20

[172] Βλ. ΔΑΣΕ/Κοπεγχάγης,παρ.35, Διακ. ΟΗΕ,άρθρο2.3, ΚΕΠ,άρθρο22 και Σύμβ.-Πλαίσιο,άρθρο 15

[173] Βλ. ΔΑΣΕ/Ελσίνκι,1992,αποφάσεις,τίτλος VI,παρ.27, ΚΕΠ,άρθρο 9 και Σ-Π.άρθρο 16

[174] Βλ. ΚΕΠ, άρθρο21

[175] Βλ. ΔΑΣΕ/Κοπ.,παρ.35 και ΚΕΠ,άρθρο22

[176] Βλ. ΔΑΣΕ/Βιέννης,παρ.59 και ΔΑΣΕ/Κοπ.,παρ32

θρησκευτικά δικαιώματα[177], γλωσσικά δικαιώματα[178] και εκπαιδευτικά δικαιώματα[179]. Όμως, τα πιο πάνω κείμενα έχουν διαφορετική ή και καθόλου νομική ισχύ και διακρίνονται από ένα ανομοιογενές λεξιλόγιο. Τα περισσότερα παραμένουν στο επίπεδο αρχών, κατευθύνσεων, πολιτικών δεσμεύσεων, προτροπών και συστάσεων. Ακόμα και στις λίγες εκείνες περιπτώσεις που μπορεί να υπάρξουν νομικές δεσμεύσεις η ασάφεια των κειμένων περιπλέκει την ερμηνεία τους. Οι διαφωνίες ανάμεσα στους νομικούς διεθνολόγους είναι πολλές και συνεχείς. Η γενικότητα, η ασάφεια, η πολυπλοκότητα, η αντιφατικότητα και η επιλεκτική ερμηνεία των νομικών κειμένων θα αναδειχτεί σε ακόμα πιο μεγάλο βαθμό στο επόμενο κεφάλαιο που εξετάζει το δικαίωμα της Αυτοδιάθεσης.

18.1 Διεθνή ή προστασία

Η προστασία των μειονοτήτων ως αντικείμενο συμβατικών ρυθμίσεων εμφανίστηκε μόλις μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, όχι όμως με οικουμενικού χαρακτήρα κείμενα, αλλά με *ad hoc* συνθήκες για την προστασία συγκεκριμένων μειονοτήτων που προέκυψαν μετά τη δημιουργία πολλών νέων κρατών και τις συνοριακές ανακατατάξεις που επήλθαν με τη λήξη του πολέμου. Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η στάση της διεθνούς κοινότητος υπήρξε ιδιαίτερα αρνητική ως προς την αναγνώριση μειονοτικών δικαιωμάτων, καθώς οι ναζί είχαν χρησιμοποιήσει τις πολυάριθμες γερμανόφωνες μειονότητες που ζούσαν σε διάφορες Ευρωπαϊκές χώρες (Πολωνία, Τσεχοσλοβακία, Βαλτικές Δημοκρατίες) για την προώθηση των επεκτατικών τους στόχων. Άλλωστε, η εκδίωξη από τους ίδιους τους συμμάχους 12-14 εκατομμυρίων γερμανόφωνων από τα εδάφη που

[177] Βλ. ΔΑΣΕ/Βιέννης,παρ.16, ΔΑΣΕ/Κοπ.,παρ. 32.3 και Σ-Π,άρθρο 8

[178] Βλ. ΔΑΣΕ/Κοπ,παρ.32,34, Διακ. ΟΗΕ,άρθρα 2.1,ΚΕΠ,άρθρα 10, 11, 12, 13, 14, 15, 18, 19, Σ-Π,άρθρα 10,11 και ο Ευρωπαϊκός Χάρτης των Περιφερειακών ή Μειονοτικών Γλωσσών.

[179] Βλ. Σύμβαση ΟΥΝΕΣΚΟ,άρθρο 5, ΔΑΣΕ/Κοπ.,παρ. 32.3,34, Διακ. ΟΗΕ,άρθρο 4.4, ΚΕΠ,άρθρο17,18 και Σ-Π,άρθρο 13

απελευθερώθηκαν,[180] δεν άφηνε και πολλά περιθώρια για ενασχόληση με τέτοια ζητήματα.

Όσο αφορά την νομική προστασία των μειονοτήτων, πρέπει να τονιστεί ότι το θετικό διεθνές δίκαιο δεν αναγνωρίζει δικαιώματα μειονοτήτων.

Στα πρώτα κείμενα οικουμενικής προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν υπήρχε καμιά αναφορά σε μειονότητες.[181] Προβλέπονται δικαιώματα των ατόμων που ανήκουν σε μειονότητες σαν μέρος της διεθνούς προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Συνεπώς, αναγνωρίζονται ατομικά δικαιώματα και όχι δικαιώματα ομάδας ή συλλογικά δικαιώματα[182]. Ωστόσο επιτρέπεται και η από κοινού με άλλους άσκηση των δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται.

Στον ΟΗΕ, έχουμε έμμεσες κυρίως αναφορές στον Καταστατικό Χάρτη(1945), στην Οικουμενική Διακήρυξη Δικαιωμάτων του ανθρώπου (1948) καθώς και στα δύο Διεθνή Σύμφωνα του 1966, το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα που τέθηκε σε ισχύ το 1976 και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα. Το 1947 δημιουργήθηκε η Υποεπιτροπή για την Πρόληψη και την Προστασία των Μειονοτήτων που λειτουργεί μέχρι σήμερα μέσα στα πλαίσια της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ. Τα σημαντικότερα κείμενα του Οργανισμού που αναφέρονται κάπως πιο συγκεκριμένα στις μειονότητες θεωρούνται η Σύμβαση για την Πρόληψη και Τιμωρία του Εγκλήματος της Γενοκτονίας (1948), η Διακήρυξη για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Φυλετικών Διακρίσεων (1963), η Διεθνής Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Φυλετικών Διακρίσεων (1965) και η Διακήρυξη για τα Δικαιώματα των Ατόμων

---

[180] De Zayas A.: International Law and Mass Population Transfers, 16 Harvard ILJ 207 (1975), σελ. 227-242.

[181] Η Οικουμενική Διακήρυξη Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (UNGA Res. 217A (III) της 10ης Δεκεμβρίου 1948) δεν κάνει κάποια ειδικότερη αναφορά στις μειονότητες, παρά το ότι η Υποεπιτροπή για τις Μειονότητες της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ προετοίμασε σχέδιο άρθρου που θα αναφερόταν στην προστασία των μειονοτήτων (UN Doc. E/CN.4/52 της 6ης Δεκεμβρίου 1947).

[182] Το μοναδικό συλλογικό δικαίωμα που μπορεί να αναγνωριστεί σε μια ομάδα (λαό) κάτω από ορισμένες προυποθέσεις , είναι το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης, το οποίο θα αναλυθεί στο επόμενο κεφάλαιο.

που Ανήκουν σε Εθνικές, Θρησκευτικές και Γλωσσικές Μειονότητες (1992).
Στο *Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα* (1966)[183] όπου στο άρθρο 27 προβλέπονται τα ακόλουθα: *«Στα Κράτη εκείνα, όπου υπάρχουν εθνικές, θρησκευτικές ή γλωσσικές μειονότητες, τα πρόσωπα που ανήκουν σε τέτοιες μειονότητες θα έχουν το δικαίωμα, από κοινού με τα άλλα μέλη της ομάδος, να απολαμβάνουν του πολιτισμού τους, να ασκούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα ή να χρησιμοποιούν τη γλώσσα τους».* Η συγκεκριμένη διάταξη στην πραγματικότητα δεν αφορά τις μειονότητες ως συλλογικές οντότητες αλλά τα πρόσωπα που ανήκουν σ'αυτές, εξαιρώντας έτσι κάθε μορφή συλλογικής δράσης που δεν θα αποτελούσε άθροισμα «επιτρεπτών» ατομικών δραστηριοτήτων.[184] Στα μειονεκτήματα της συγκεκριμένης διάταξης είναι και το ότι από τη διατύπωση επαφίεται στα ίδια τα κράτη να καθορίσουν αν στο έδαφός τους υπάρχουν μειονότητες ή όχι, ενώ η ανυπαρξία ενός αποδεκτού ορισμού της μειονότητας συνιστά εμπόδιο για την ουσιαστική εφαρμογή, όχι μόνο της συγκεκριμένης, αλλά οποιασδήποτε προστατευτικής διάταξης για τις μειονότητες.

Αναφορά θα πρέπει να γίνει και στη *Σύμβαση του ΟΗΕ για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων*,[185] με το Άρθρο 5 της οποίας τα κράτη – μέλη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να απαγορεύσουν και να εξαλείψουν τις φυλετικές διακρίσεις και *"... να εγγυηθούν το δικαίωμα καθενός, χωρίς διάκριση φυλής, χρώματος ή εθνικής προέλευσης για ισότητα ενώπιον του νόμου"*, εξειδικεύοντας τα ανωτέρω στο δικαίωμα ίσης μεταχείρισης ενώπιον των δικαστικών και διοικητικών αρχών, στην προστασία από την κρατική βία και στα πολιτικά δικαιώματα. Στα οικουμενικά κείμενα προστασίας των μειονοτήτων

---

[183] International Covenant on Civil and Political Rights, 999 UNTS 171, 6 ILM 368 (1967).
[184] Millennium Summit Multilateral Treaty Framework: An Invitation to Universal Participation, United Nations, 2000, σελ. 15-18. Human Rights Committee, General Comment No. 23 (50) on Article 27, 15 HRLJ 233 1994. Nowak M.: The Activities of the UN Human Rights Committee: Developments from August 1, 1992 to July 31, 1995, 16 HRLJ 377 (1995), σελ. 379 επ.
[185] International Convention on the Elimination of all Forms of Racial Discrimination (1966), 660 UNTS 195.

θα πρέπει ακόμη να προστεθεί και η *Διακήρυξη για τα Δικαιώματα Προσώπων που ανήκουν σε Εθνικές, Θρησκευτικές και Γλωσσικές Μειονότητες*,[186] η οποία όμως δεν αναγνωρίζει τις μειονότητες ως φορείς, αλλά καταγράφει τα δικαιώματα των προσώπων που ανήκουν σ'αυτές, ενώ έχοντας υιοθετηθεί με ψήφισμα της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ, δεν έχει την απαιτούμενη νομική δεσμευτικότητα[187] ώστε να αποτελέσει ένα κείμενο αναφοράς για την οικουμενική προστασία των μειονοτήτων.

18.2 Το θεσμικό πλαίσιο στην Ευρώπη

Την έλλειψη προστατευτικών διατάξεων σε οικουμενικό επίπεδο ήρθαν να καλύψουν συμβατικά κείμενα σε περιφερειακό επίπεδο. Πρωτοπόρα σ'αυτές τις διεργασίες υπήρξε η Ευρωπαϊκή Ήπειρος η οποία πολύ νωρίς ενεργοποιήθηκε στην προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Α. Το Συμβούλιο της Ευρώπης

Ιδιαίτερη σημασία πρέπει να δοθεί στο Συμβούλιο της Ευρώπης όσον αφορά τα μειονοτικά δικαιώματα και στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου η οποία αποτελεί πρότυπο συστήματος διεθνούς προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου σε περιφερειακό και οικουμενικό επίπεδο. Συγκεκριμένα προβλέπει αρίθμηση δικαιωμάτων καθώς και μια διαδικασία προσφυγής στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σε περίπτωση που τα δικαιώματα αυτά θεωρείται ότι παραβιάζονται. Να αναφέρουμε επίσης τον Ευρωπαϊκό Χάρτη των Περιφερειακών ή Μειονοτικών Γλωσσών (1992) και την πολύ σημαντική Σύμβαση - Πλαίσιο για την Προστασία των Εθνικών Μειονοτήτων (1995).

[186] Declaration on the Rights of Persons belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities, UNGA Res. 47/135 της 18ης Δεκεμβρίου 1992, 32 ILM 911 (1993).

[187] Σύμφωνα με το Αρθ. 10 του Χάρτη του ΟΗΕ, τα ψηφίσματα της Γενικής Συνέλευσης δεν έχουν δεσμευτική ισχύ έναντι των μελών ή των άλλων οργάνων του ΟΗΕ, αλλά αποτελούν απλές συστάσεις. Brownlie I.: Principles of Public International Law, Clarendon Press, Oxford, 1990, σελ. 14.

Η υιοθέτηση της *Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου* (ΕΣΔΑ),[188] που διαρκώς εξελίσσεται με την δημιουργία Προσθέτων Πρωτοκόλλων, παρέχει σε όλους του ευρωπαίους πολίτες ένα αποτελεσματικό πλαίσιο για την διαφύλαξη και προάσπιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών.[189] Αν και η Σύμβαση δεν αναφέρεται ρητά στις μειονότητες. Το Άρθρο 14 προβλέπει ότι *"Η απόλαυση των δικαιωμάτων και ελευθεριών που καταγράφονται σ'αυτή τη Σύμβαση θα εξασφαλίζεται χωρίς διάκριση για κανένα λόγο, όπως φύλο, φυλή, χρώμα γλώσσα, θρησκεία πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις, εθνική ή κοινωνική προέλευση, συσχέτιση με μια εθνική μειονότητα …"*, διασφαλίζοντας με τον τρόπο αυτό ότι οι κάθε μορφής μειονότητες ή μειονεκτούσες πληθυσμιακές ομάδες δεν θα τυγχάνουν δυσμενούς διακριτικής μεταχείρισης όσον αφορά την άσκηση των δικαιωμάτων τους. Μια πολύ πρόσφατη εξέλιξη που θα πρέπει να αναφερθεί είναι το *12^{ο} Πρωτόκολλο* στην ΕΣΔΑ που επεκτείνει την απαγόρευση των διακρίσεων του Άρθρου 14 σε κάθε δικαίωμα και όχι μόνο στα δικαιώματα που κατοχυρώνονται από την ΕΣΔΑ αλλά δεν έχει τεθεί ακόμη σε ισχύ.

Ωστόσο, το πιο αναλυτικό κείμενο για την προστασία των μειονοτήτων που έχει εμφανισθεί μέχρι σήμερα παγκοσμίως είναι η *Συνθήκη Πλαίσιο για την Προστασία των Εθνικών Μειονοτήτων*[190] που υιοθετήθηκε το 1995. Η Συνθήκη είναι το πρώτο νομικά δεσμευτικό κείμενο Ευρωπαϊκής προέλευσης που αφορά την προστασία των εθνικών μειονοτήτων. Περιλαμβάνει μια εκτεταμένη καταγραφή και ανάλυση μειονοτικών δικαιωμάτων και ελευθεριών που όμως, με πολύ προσεκτική διατύπωση, παρέχονται στα πρόσωπα που ανήκουν σε εθνικές μειονότητες και όχι στις ίδιες τις μειονότητες. Ουσιαστικά, αυτό το κείμενο αναλύει τα δικαιώματα της ΕΣΔΑ, υπό το πρίσμα των εθνικών μειονοτήτων, συμπληρώνοντάς τα με ορισμένα νέα που αντιμετωπίζουν συγκεκριμένες πρακτικές παραβίασης δικαιωμάτων

---

[188] ETS No 5, Strasbourg, 1948.

[189] Περράκη Σ.: Διαστάσεις της Διεθνούς Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, τ. Α΄, Ηνωμένα Έθνη – Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1998, σελ. 88 επ.

[190] Framework Convention for the Protection of National Minorities, ETS No. 157, Strasbourg, 1-2-1995.

των προσώπων που ανήκουν σε μειονότητες (πχ. η δυνατότητα χρήσης του επωνύμου στην μειονοτική γλώσσα και η επίσημη αναγνώρισή του που προβλέπεται από το Αρθ. 11 § 1). Αν και η Συνθήκη δεν προχωρά στην αναγνώριση των μειονοτήτων ως συλλογικών φορέων και στην παραχώρηση συλλογικών δικαιωμάτων προς αυτές, δεν πρέπει ωστόσο να παραγνωριστεί η εκτενέστατη καταγραφή ατομικών μειονοτικών δικαιωμάτων, πολλά εκ των οποίων ασκούνται συλλογικά. Εξάλλου, στο Αρθ. 1 της Συνθήκης τονίζεται ότι η προστασία των εθνικών μειονοτήτων αποτελεί εγγενές τμήμα της διεθνούς προστασίας των ανθρωπίνων δικα ιωμάτων, ενώ και στο προοίμιο αναφέρεται ότι οι αρχές που προστατεύονται και οι υποχρεώσεις που απορρέουν εξ' αυτών έχουν ως στόχο τη διασφάλιση της αποτελεσματικής προστασίας των εθνικών μειονοτήτων (εδάφιο 12). Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι παρ'ότι δε γίνεται αναφορά στις μειονότητες ως τέτοιες, τα ατομικά δικαιώματα που παρέχονται έχουν ως σκοπό και την προστασία των μειονοτήτων ως συλλογικών φορέων.

Ένα άλλο σημαντικό κείμενο για την προστασία των μειονοτήτων που υιοθετήθηκε στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης, περιορισμένο ωστόσο ως προς το αντικείμενό του, είναι ο *Ευρωπαϊκός Χάρτης Τοπικών ή Μειονοτικών Γλωσσών*,[191] που όμως δε δεσμεύει τα παρευξείνια κράτη, καθώς μόνο η Αρμενία τον έχει επικυρώσει.

Σήμερα η μειονότητα θεωρείται ως «*από πάντα αναγνωρισμένη ως εθνική*»[192] από το Συμβούλιο της Ευρώπης κάτι που καταδεικνύει το ιδιαίτερο ιδεολογικό βάρος της ύπαρξης μιας ελληνικής μειονότητας στις σχέσεις Ελλάδας-Αλβανίας.

Β. Ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ)

Ιδιαίτερα δραστήρια στην ενασχόληση με την προστασία των μειονοτήτων υπήρξε η Διάσκεψη για την Ασφάλεια και τη

---

[191] European Charter for Regional or Minority Languages, ETS No. 148, Strasbourg, 5 November 1992.

[192] Είναι ενδεικτική η θέση που της αφιερώνει η Πρώτη Έκθεση εφαρμογής της Σύμβασης-πλαισίου για την προστασία των εθνικών μειονοτήτων της Αλβανίας, ως της σημαντικότερης εθνικής μειονότητας στην Αλβανία.

Συνεργασία στην Ευρώπη (ΔΑΣΕ), η οποία μετεξελίχθηκε σε Οργανισμό (ΟΑΣΕ). Αν και η νομική υφή των κειμένων που υιοθετούνται στο πλαίσιο του ΟΑΣΕ είναι πολύ χαλαρή και όπως όλοι οι εμπλεκόμενοι επισημαίνουν, οι υποχρεώσεις που αναλαμβάνουν τα κράτη μέλη είναι πολιτικού και όχι νομικού χαρακτήρα,[193] ωστόσο, στο πλαίσιο του Οργανισμού, έχουν υιοθετηθεί κείμενα που αποτέλεσαν σημεία αναφοράς για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εντός και εκτός του Οργανισμού. Έτσι, έχουμε κατά χρονολογική σειρά την Τελική Πράξη του Ελσίνκι (1975), το Καταληκτικό Κείμενο της Βιέννης (1989), το Κείμενο της Κοπεγχάγης για την Ανθρώπινη Διάσταση (1990), την Χάρτα των Παρισίων για Μια Νέα Ευρώπη (1990) και το Κείμενο του Ελσίνκι (1992). Στα κείμενα του ΟΑΣΕ σχετικά με τις μειονότητες, ιδιαίτερη αναφορά θα πρέπει να γίνει στα συμπεράσματα των Επιτροπών Ειδικών που ασχολήθηκαν με ζητήματα μειονοτικών δικαιωμάτων και να χωρίζονται σε δύο κατηγορίες: Αυτά που αφορούν γενικά ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και απαγόρευσης των διακρίσεων και αυτά που αναφέρονται συγκεκριμένα στις μειονότητες. Από την πρώτη κατηγορία ιδιαίτερης αναφοράς χρήζει η *Τελική Πράξη του Ελσίνκι*[194] που διακηρύσσει τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων με ιδιαίτερη αναφορά στα δικαιώματα των προσώπων που ανήκουν στις εθνικές μειονότητες. Επίσης, το *Καταληκτικό Κείμενο της Βιέννης*,[195] όπου αφιερώνεται αρκετά μεγάλη έκταση στην καταγραφή των βασικών παραμέτρων της θρησκευτικής ελευθερίας και των σχετικών υποχρεώσεων που απορρέουν για τα κράτη όσον αφορά τη συμπεριφορά τους απέναντι σε θρησκευτικές κοινότητες και στους πιστούς.

Στη δεύτερη κατηγορία βρίσκουμε εξειδικευμένα κείμενα που αφορούν πολύ πιο άμεσα την προστασία των μειονοτήτων. Έτσι, στο *Κείμενο της Κοπεγχάγης* της Επιτροπής Ειδικών για την Ανθρώπινη

---

[193] Την άποψη της έλλειψης νομικής δεσμευτικότητας Βλ. Buergenthal T.: The CSCE Rights System, 25 Geo. Wash. JIL & Econ. 333 (1991), σελ. 375-378.

[194] Final Act of the Conference on Security and Co-operation in Europe, Helsinki 1-8-1975, Principle No. VII,

[195] Vienna Concluding Document of 15 January 1989, 10 HRLJ 270 (1989), Principles 16 – 21.

Διάσταση της ΔΑΣΕ,[196] υπάρχουν εκτεταμένες διατάξεις για τα δικαιώματα των προσώπων που ανήκουν σε εθνικές μειονότητες που έχουν πολύ πιο προωθημένο χαρακτήρα σε σχέση με τα γενικά κείμενα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Είναι χαρακτηριστικό ότι η μεταγενέστερη *Συνθήκη Πλαίσιο για την Προστασία των Εθνικών Μειονοτήτων* αναφέρει το παραπάνω κείμενο στο προοίμιό της και οι διατάξεις της είναι σαφώς επηρεασμένες απ’αυτό. Η σπουδαιότερη καινοτομία του κειμένου είναι ότι αναγνωρίζει -έμμεσα- τις μειονότητες ως συλλογικούς φορείς προτρέποντας τα κράτη να προστατεύσουν και να δημιουργήσουν τις απαραίτητες συνθήκες για την προώθηση της ταυτότητας των εθνικών μειονοτήτων, *inter alia* μέσω συζητήσεων με τους συλλογικούς φορείς έκφρασης των μειονοτήτων (Τμήμα. IV, παρ. 33). Πολύ σημαντική είναι και η *Έκθεση της Επιτροπής Ειδικών για τις Εθνικές Μειονότητες*[197] της Γενεύης που στην ουσία επαναλαμβάνει την διατύπωση του Κειμένου της Κοπεγχάγης αναφερόμενη όμως αποκλειστικά σε πρόσωπα που ανήκουν σε μειονότητες, συνεχίζοντας έτσι να θεωρεί τα μειονοτικά δικαιώματα ως ατομικά και όχι ως συλλογικά. Ένα ιδιαίτερα σημαντικό σημείο του κειμένου είναι ότι θεωρεί τα ζητήματα που αφορούν τις εθνικές μειονότητες ως ζητήματα νομίμου διεθνούς ενδιαφέροντος και όχι αποκλειστικά ως τμήμα της εσωτερικής αρμοδιότητας του κάθε κράτους (ΙΙ, παρ. 3).
Αν και το σύνολο των κρατών του παρευξεινίου χώρου είναι μέλη του ΟΑΣΕ, όπως προαναφέρθηκε, οι διατάξεις όλων των ανωτέρω κειμένων είναι πολιτικού και όχι νομικού χαρακτήρα, στο βαθμό που δεν έχουν ενσωματωθεί σε ένα νομικά δεσμευτικό κείμενο και, κατά συνέπεια, δεν μεταβάλλονται οι νομικές υποχρεώσεις των κρατών αναφορικά με την προστασία των μειονοτήτων.

Γ. Η Ευρωπαϊκή Ένωση

Εκ πρώτης όψεως η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) δεν φαίνεται να έχει κάποιον ιδιαίτερο ρόλο στη διαμόρφωση του θεσμικού πλαισίου περί

---

[196] Document of the Copenhagen Meeting of the Conference on the Human Dimension of the CSCE, 29 June 1990, 11 HRLJ 232 (1990).

[197] Report of the CSCE Meeting of Experts on National Minorities, Geneva, 19 July 1991, 12 HRLJ 332 (1991).

προστασίας των μειονοτήτων στα παρευξείνια κράτη, ωστόσο η θέση της είναι πολύ σημαντική στο ουσιαστικό επίπεδο. Τα πολιτικά κριτήρια τα οποία θέτει η ΕΕ για τις υποψήφιες χώρες (η Αλβανία υπέγραψε τη Συμφωνία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης τον Ιούνιο του 2006)[198] περιλαμβάνουν ζητήματα μεταχείρισης των μειονοτήτων, της εξάλειψης των διακρίσεων εις βάρος τους και για να ενταχθεί ένα υποψήφιο κράτος στην ΕΕ πρέπει να εκπληρώσει όλες τις προϋποθέσεις που τίθενται. Έτσι, όλα τα κράτη που είχαν μειονοτικά προβλήματα υποχρεώθηκαν να προσαρμόσουν τη νομοθεσία και τις διοικητικές ή άλλες πρακτικές τους στο κοινοτικό κεκτημένο. Σε πρακτικό επίπεδο η ΕΕ έχει συντάξει πολλά προγράμματα που αποδέκτες τους είναι και οι μειονότητες στην ΕΕ και ενισχύουν σε μεγάλο βαθμό τη γλωσσική και πολιτισμική ταυτότητα αυτών των ομάδων.

Η ΕΕ θέτει αυστηρά κριτήρια για τις υποψήφιες χώρες, κριτήρια τα οποία περιλαμβάνουν ζητήματα μεταχείρισης των μειονοτήτων, της εξάλειψης των διακρίσεων εις βάρος τους και για να ενταχθεί ένα υποψήφιο κράτος στην ΕΕ πρέπει να εκπληρώσει όλες τις προϋποθέσεις που τίθενται. Η ΕΕ υπέγραψε με την Αλβανία την 12η Ιουνίου 2006, τη Συμφωνία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης (ΣΣΣ) με τη ΕΕ, ως πρώτο στάδιο για την ένταξή της. Η ΣΣΣ, ένα όργανο άσκησης πολιτικής της Ε.Ε., στην περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων με κεντρικό στόχο τη ένταξη των κρατών στις ευρωπαϊκές δομές. Δυο είναι οι βασικοί άξονες δράσης της Σ.Σ.Σ: α) η προσέγγιση των χωρών της περιοχής στην Ε.Ε. και β) η προσέγγιση να γίνει υπό όρους (αιρεσιμότητα), όπως ο σεβασμός του διεθνούς δικαίου, του κράτους δικαίου, των δημοκρατικών αρχών, των ανθρωπίνων

---

[198] Κατά την διάρκεια της συνάντησης της Υπουργικής Τρόικα της Ε.Ε. με Αλβανία (Τίρανα, 13.1.2003), επιβεβαιώθηκε η δέσμευση της Ε.Ε. ως προς την ευρωπαϊκή προοπτική της Αλβανίας καλώντας την ταυτόχρονα να αναλάβει με υπευθυνότητα την εκπλήρωση όλων των όρων αιρεσιμότητας (conditionality) της Διαδικασίας Σταθεροποίησης και Σύνδεσης, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται και ο πλήρης σεβασμός και προστασία των δικαιωμάτων της Ελληνικής Εθνικής Μειονότητας. Το ίδιο επιβεβαιώθηκε και στην "Ατζέντα της Θεσσαλονίκης για τα Δυτικά Βαλκάνια: Πορεία προς την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση" (The Thessaloniki Agenda for Western Balkans-Moving towards European Integration), η οποία υιοθετήθηκε κατά τη διάρκεια της Συνόδου Κορυφής στη Θεσσαλονίκη (19-20.6.2003).

δικαιωμάτων και των **Δικαιωμάτων των Μειονοτήτων**. Η Αλβανία με την υπογραφή της ΣΣΣ από την μία μεριά θα λάβει μεγάλη οικονομική βοήθεια και από την άλλη δεσμεύεται για αλλαγές **στα ανθρώπινα και μειονοτικά δικαιώματα**. Εξάλλου ήδη από το 2003 η ΕΕ έχει καλέσει την Αλβανία να αναλάβει με υπευθυνότητα την εκπλήρωση όλων των όρων αιρεσιμότητας της ΣΣΣ, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται και **ο πλήρης σεβασμός και προστασία των δικαιωμάτων της ελληνικής εθνικής μειονότητας,** τονίζοντας ότι η πρόοδος στις διαπραγματεύσεις και η προσέγγιση της Αλβανίας στην Ε.Ε., θα εξαρτηθεί αποκλειστικά από την ικανότητα της να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει.

Οι μειονότητες περιλαμβάνονται μέσα στα ευρύτερα ανθρώπινα δικαιώματα της ΕΕ που προστατεύονται από τα θεσμικά όργανα ενώ σε κοινοτικά κείμενα γίνεται συχνά αναφορά σε άλλους οργανισμούς όπως ο ΟΗΕ και το Συμβούλιο της Ευρώπης. Στην Ατζέντα 2000 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής γίνεται αναφορά στο σεβασμό των μειονοτήτων ενώ το Σύμφωνο Σταθερότητας για τη Νοτιοανατολική Ευρώπη θεωρείται από πολλούς σαν την μόνη κοινοτική δράση που είχε σαν κύριο αντικείμενο τις μειονότητες.[199]

Τέλος, τα μειονοτικά ζητήματα απασχόλησαν σε μεγάλο βαθμό την Κεντροευρωπαϊκή Πρωτοβουλία μέσα στα πλαίσια της οποίας δημιουργήθηκε μια ομάδα εργασίας με αποκλειστικό αντικείμενο την προστασία των εθνικών μειονοτήτων (Working Group on Minorities). Η ομάδα αυτή ετοίμασε ένα σχέδιο συμφωνίας με αντικείμενο την προστασία των εθνικών μειονοτήτων το οποίο υιοθετήθηκε από την Σύνοδο Υπουργών Εξωτερικών της Πρωτοβουλίας (Τορίνο 1994), λαμβάνοντας την ονομασία «Όργανο για την προστασία των Μειονοτικών Δικαιωμάτων».

19. Συμπεράσματα

Τα προβλήματα των μειονοτήτων είναι αναμφισβήτητα υπαρκτά. Οι περισσότερες χώρες, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, κατά την οποία αναπτύσσεται μια έντονη δραστηριότητα για τα μειονοτικά ζητήματα με διεπιστημονικές και πολιτικές προσεγγίσεις αποκαθιστούν το

---

[199] Μαλκίδης, Θ. Ευρωπαική Ένωση και Παρευξείνιος χώρος. Αθήνα, Γόρδιος 2004.

μειονοτικό ως ένα από τα κεντρικά σημεία αναφοράς της κοινωνικής, πολιτικής και πολιτισμικής ιστορίας, αλλά και δεν προχωρούν σε ουσιαστική επίλυση των προβλημάτων τους. Μία τέτοια περίπτωση είναι και η Αλβανία η οποία συμπεριφέρεται στην ελληνική μειονότητα εδώ και πολλά χρόνια με αντιδημοκρατικό τρόπο.
Από την περίοδο συγκρότησης του αλβανικού κράτους και ιδιαίτερα από την εγκαθίδρυση του κομμουνιστικού καθεστώτος, το αλβανικό κράτος γνώριζε ότι η Ελληνική Μειονότητα, διεκδικώντας την ιδιαίτερη ταυτότητά της θα αντιστέκονταν σθεναρά στους ομοιογενοποιητικούς μηχανισμούς του προς μια πολιτισμική ισοπέδωση. Η Αλβανία στις μεθοδεύσεις σε βάρος της ελληνικής μειονότητας αν και αναγνώρισε τυπικά την ύπαρξη και τα δικαιώματα της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας στην Αλβανία, το καθεστώς παραβίαζε συστηματικά τα διεθνώς αναγνωρισμένα και κατοχυρωμένα ανθρώπινα και μειονοτικά δικαιώματα, καλλιεργώντας ένα ιδιόμορφο αυθύπαρκτο σύστημα μειονοτικής συνείδησης , στη θέση της Εθνικής Ελληνικής συνείδησης.
Υπονόμευσε την συνείδηση και το αδιαχώριστο της πολιτιστικής της παράδοσης και την ψυχική ενότητα του λαού της Ελληνικής Μειονότητας από την κοινή πατροπαράδοτη πολιτιστική κληρονομιά του ελληνικού έθνους, διοχετεύοντας, πολιτισμό και νοοτροπία που νόθευαν την γνησιότητα της ταυτότητάς της , την απομάκρυναν από την παράδοσή της.
Το μέτρα που έλαβε σε βάρος της Ελληνικής Μειονότητας το αλβανικό καθεστώς ήταν ο αποκλεισμός της από κάθε επικοινωνία με την Ελλάδα**,** η πλαστογράφηση της ιστορίας, ο αυθαίρετος ορισμός της «μειονοτικής ζώνης», ο διωγμός της εκκλησίας, η καλλιέργεια της νοοτροπίας που οδηγούσε σε αποεθνικοποίηση, η αναδιάρθρωση του κοινωνικού ιστού με δεδομένη την τάση αλλοίωσης και αφομοίωσης, η πλαστογράφηση της ιστορίας, η τρομοκρατία, ο μαζικός εκτοπισμός, η εκτέλεση, η φυλάκιση, η εξορία, ο θάνατος.
Μετά το 1991 και τις καθεστωτικές αλλαγές στην Αλβανία, ο αριθμός των μελών της ελληνικής μειονότητας μειώθηκε αφού ένα μεγάλο μέρος των Ελλήνων μετανάστευσε ή εξαναγκάστηκε να μεταναστεύσει προς την Ελλάδα με αποτέλεσμα να μειωθεί δραματικά ο αριθμός των Ελλήνων.

Η νέα κατάσταση που διαμορφώνεται στην Αλβανία την περίοδο της μεταπολίτευσης, αποτελεί στην ουσία επιβεβαίωση της αποτελεσματικότητας αλλοίωσης της ταυτότητας της ελληνικής μειονότητας κατά το κομμουνιστικό καθεστώς.

Μεγάλα προβλήματα όπως η εκπαίδευση των μελών της ελληνικής μειονότητας, η θρησκευτική της ελευθερία, η απόδοση στους δικαιούχους των ιδιωτικών, κοινοτικών και εκκλησιαστικών περιουσιών, η μη υλοποίηση από την αλβανική πλευρά των δεσμεύσεων για τα ανθρώπινα και μειονοτικά δικαιώματα, η τρομοκρατία παραμένουν και εντείνονται. Μέσα στο εθνικιστικό κλίμα που αναπτύσσεται στην Αλβανία, μια σειρά από ενέργειες της αλβανικής κυβέρνησης στράφηκαν κατά της ελληνικής μειονότητας με στόχο την οριστική απομάκρυνση του ελληνικού πληθυσμού. Το ζήτημα της ελληνικής μειονότητας πρέπει να αποτελεί κυρίαρχο θέμα στις ελληνοαλβανικές σχέσεις, στις διαπραγματεύσεις της Αλβανίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση, ως ζήτημα εξέλιξης ή όχι της σχέσης των δύο πλευρών και της προόδου με άλλους ευρωπαϊκούς και διεθνείς οργανισμούς (ΟΗΕ, ΝΑΤΟ, ΟΑΣΕ,).

Συνεπώς ο κυριότερος στόχος θα πρέπει να είναι ο σεβασμός και η πλήρης άσκηση των δικαιωμάτων της ελληνικής μειονότητας. Οι εθνικές μειονότητες και ειδικότερα η ελληνική μειονότητα δεν είναι περιθωριακό στοιχείο των κρατών της Βαλκανικής και της Αλβανίας αλλά ένα δημιουργικό της τμήμα. Υπό τον όρο αυτό είναι αναγκαίος ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όπως εγγυώνται οι διεθνείς οργανισμοί, οι διεθνείς συμβάσεις και η αλβανική νομοθεσία, ενώ και η διεθνής κοινότητα θα πρέπει να αντιληφθεί το θέμα της ελληνικής μειονότητας που ζει στην Αλβανία υφίσταται και αποτελεί ένα ζήτημα δημοκρατίας, αξιοπρέπειας και ελευθερίας.